

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, DECEMBER 2, 1875.

257—48. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy ivon. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Az államsegély kiosztása ügyében.

Az egyházmegyék most teszik meg az államsegélyért folyamodókra nézve ajánlataikat; éppen most van ismét napi-renden ez a kérdés. Én mindig nagy elégtelenséggel veszek részt az e feletti tárgyalásokban, és soha sem fogom elhinni, hogy ilyen kezelése a segélynek, a milyen gyakorlatban van, jó. Tudok esetet arra, hogy 100 frtot adtak olyan embernek, a ki a megyén virilis, száz kőből férőjű földje van; egy másik hasonló gazdag 80 frt. segélyt vett ki. Ezek csak egy megyében; *) mennyi ilyen példa lehet az egész szuperintendenciában.

Műtassa meg nekem valaki a világon, hogy az így kiosztott hús, ötven, száz frtoknak van-e valami haszna a köz-anyaszentegyház életére; egyetlen egy könyvvel többet vettek-e az így segélyezetttek, csak egy lapra többen fizettek-e elő azért, mert anyyin segélyezettettek? Mióta az állam-segélyt kapjuk, bizony, pár százezer forint ment szét így egyeseknek; hol van annak a sok pénznek valami látszata, eredménye?

Én még 1872-ben, mikor a kerületi gyűlésen legelsőbbben jelen lehettem, még akkor indítványba hoztam volt, hogy ne adjon az egyház ily cél nélkül anynyi pénzt ki; hanem a kiadandóval építsen templomokat, iskolákat, mind ott, a hol legszükségesebb. Nem fogadták el. Azóta is lejárt négy év ha elfogadták volna, ma volna abból a pénzből négyöt templom ott, hol a nélkül nincs, s tán nem is lesz soha. Most ismét jönnek-mennek a személyi folyamodások évről-évre többen-többen, az egyházmegyék nem is tudják már, mit tegyenek azokkal, hát felajánlják mindent: az igazgató-tanács annak alapján a kiadandót szét osztja, a sok pénz megyen csep-

*) Ugyan, melyik az az egyházmegye? Hadd lássuk, melyik veszi ki az éhező szájából a falatot. Nem megrovást, büntetést érdemel.
Szerk.

pekben száz felé, egyeseknek pillanatnyi öröme, de vajjon az anyaszentegyháznak nem kárára-e?

Én ez utolsót gondolom, hiszem, sőt látom, s azért kötelességemnek tartom ismételve elkiáltani az ör-szót: videant consules.

Zágon, november 19, 1875.

Demeter Sámuel.

Köznevelésünk ügyében!

Közelebbről, Alsó-Fejér megyében járván, megdöbbenve hallottam beszéltetni azt, hogy két fiu n. enyedi főtanodánkból a k.-fehérvári rom. katholikum gimnáziumba ment át.

Természetes, hogy nagyon szívemre esett a hír, s közvetlenül érdekeltette az által, egyenesen forrását kerestem fel, hogy bizonyos értesülést szerezzek magamnak a dolgról.

Fájdalom, a hír valóságban alapszik.

Minden oldalról körülményesen tudakozódván e tárgy körül, a sok különféle beszédből megjegyeztem magamnak a következő három észrevételt u. m.:

1) nemely tanár Enyeden kiméletlen szigorral jár el a kalkulus-adásban anynyira, hogy nem kitűnő tehetségű gyermek ez által elüldöztetik N.-Enyedről.

2) N.-Enyeden a kollegiumban nincs kellő tisztaság, s az ifjuság nincs korának megfelelő fegyelmelés alatt, s megkivántató rendben tartva.

3) Igen el vannak halmozva tanulni valóval Enyeden a gyermekek, közepes tehetségűek sem győzik el azt, annál kevésbbé a gyengék.

Ilyen életbevágó kérdései felett főtanodánkunk s általjában köznevelésügyünknek nem tudok hallgatni, s amaz észrevételekre észrevételeimet megteszem én is.

1) Túlságos szigor, rideg magatartás a tanár részéről a gyermek által mindig szeretetlenségnek vétetik. A gyermek erőtelen lelke szeretetet vár, s annak melegében oly biztoson tenyészik, mint a gyenge növény a gondos ápolás alatt. Ha bizalommal ragaszkodhatik a gyermek, a tanárhoz, lelke nyugodtabb, erői élénkebbek, bizonyosan sokkal könnyeb-

ben és jobban tanul. Ha nem jó indulatu szeretettel — úgy szólva, nem biztatólag — bánik vele a tanár, kedélye romlik, ereje bágyad, s könnyen abba hagyja a munkát. Tapasztalásból tudjuk, hogy a tanár hideg magatartása csak a kitűnő tehetségűeket vezeti több-több szorgalomra; a gyengébbeket elcsüggeszti, s nem egyszer megtöri.

Én részemről úgy gondolom, hogy a tanárnak az atyai jóindulat, meleg szeretet, s támogató biztatás legerősebb eszközei arra, hogy tanítványaira jóltevőleg hasson munkássága. Az ilyen magatartás a jellem-képződésnek is jobb levegője, mint a szigor és ridegség; amazt a jellem-képződésre nézve tenyészetes tavaszi légnek mondanám, míg ez szorító fagy-laló őszi hideg.

Mily forró szeretet melegéből, menyinyi jóindulatu biztatással adjuk át mi szülők s bizzuk szerető szívökre a tanároknak gyermekeinket! Nem lenne nekünk nagyobb örömünk a köznevelés ügyében, mint az, ha észrevételül mindenütt azt hallanók, hogy gyermekeink a tanodákban a szülői ház lágyító melege helyett bölcs atyák biztató és támogató szeretete alatt vannak.

2) Tisztaság, csinosság, és rend a szobákban, tantermekben s az egész tanodában csaknem olyan kellékei a köznevelésnek, mint a levegő az életnek. Azokban és azok között növe fel a gyermek és ifju, megtartja azokat egész életében, s tudjuk, hogy a külső tisztaságnak és rendszeretnek közvetlen befolyása van a belsőre is.

A mi időnkben versenyeztünk abban, hogy ki nek van csinosabb szobája; kisuroltattuk minden kéthárom hétben a padlást úgy, mint csak kívánni lehetett; a falra csinos képeket szereztünk; az új kollégiumba fehér ágyat, vagy széket bevinni, szabad nem volt, ágyba belé ülni, szigoruan tiltva volt, sat. felügyeltünk nagy gonddal arra, hogy az ágyak tiszták legyenek, minden diligencián, a surdék új szalmával töltsenek meg, sat. bizony, mindennek meg volt jó hatása és sok tekintetben hasznos befolyása.

Fájdalommal hallow észrevételül azt, hogy mindez nincs így most, csaknem ellenkezőleg van, s a miatt — kivált teljes tisztasághoz szokott körökben — igen sok a panasz.

Nincs miért a tárgyat hosszszasabban írjam. Elég volt, rámutatnom, hogy az illető tanárok figyelmét erre felhívjam. Hiszem, hogy legnagyobb gonddal

meg fognak tenni mindent arra, hogy szeretett és féltett főtanodánk a tisztaság, csinosság és rend kitűnő helye legyen.

Én csak egy eszközt ajánlok erre, t. i. lássák el az egész tanodát vas-ágyakkal. Az ebbe fektetendő tőke kamatját — azt hiszem — ágy-dij címen a tanoda népe elbirja. Köznevelési szempontból pedig ezen intézkedésnek mérhetlen haszna lenne!

Azt, hogy az ifjuság nincs kellő fegyelmezés alatt, én nem úgy veszem, mint azok, kik ez észrevételt hangoztatták. Azok, azt a fegyelmezést tartják jónak, mely szolgálai alárendeltséget, s minden intéésre gépszerű mozgást kíván. Az ilyen nevelés nekem nem kell, mert tudom, hogy az élet-mozgásában így megszorított, megfojtott lélek az igazi jónak, szépnak és nemesnek termő földje ritkán lesz.

Én ezen észrevételnél csak azt kívánom, hogy a tanárok atyai jóakaró gonddal nézzenek utána az ifjuság magán-életének, tudják mindig hol, minő időtöltésekben veszen az részt, milyen élete, magaviselete a tanodában s kívül a tanodán? Hiszen, gyermekek azok mind, kik csak szakadatlan szülői felügyelet és gond alatt lehetnek biztosságban anynyi kísértés között, menyinyi őket abban a korban fenyegeti.

S még egyet, t. i. órák kezdetén, vagy végén, vagy bármikor keressenek alkalmat maguknak arra, hogy tantárgyukon kívül az ifjusághoz egy-egy jó szót intézzenek, mely azt szeretet-teljes indulattal figyelmeztesse a jellem nagy jelentésére, s utasítsa arra, hogy jellemök nemességére féltékeny gonddal ügyeljenek. Hasonló figyelmeztetéssel kell utasítani őket a mostani élet főfeltételére: a takarékoságra; a tanár szava e részben sokkal erősebb lesz, mint a szülőké. Nem részletezek, mert feleslegesnek tartom; hanem általánosságban fejezem ki ez egész pontra nézve szives óhajtásomat, mely az, hogy a tanárok együttes akarattal és igazi határozott törekvéssel azon legyenek, hogy az ifjuság nemes ambíciót csináljon abból, hogy az ő neve: tiszta, takarékos, nemes jellemű ifjuság.

3) Az az észrevétel, hogy a gymnáziumi növendékek igen el vannak halmozva órával és tanulni valóval, nem csak Alsó-Fehérmegyében, hanem az egész országban időnkint felhangzik; s igaz is. Csak a kitűnő tehetségű gyermekek és ifjak birják meg panasz nélkül a mostani rendszer terhét. Mi-

után pedig a kitűnő tehetségűek kevés számmal vannak s minden iskolában több a közepes tehetségű tanuló, s másfelől tudjuk, hogy az ilyenekből is lehetnek hasznos, derék tagjai a társadalomnak: kell, hogy rendszerünket olyanná tegyük, mely ezeknek is jó, nem csak a kevés kitűnőnek.

Átalánosságban e tárgyra nézve gondolatom az, hogy minden iskola tanári kara tartson többször értekezést a köznevelés ezen élet-kérdéséről; ottan tapasztalataikat egymással közölve, bizonyos tisztázott megállapodásokra fognak jutni. Azután tanári közös értekezleteken a külön tanodák is egyesítsék így megállapodásaikat, s vigyenek ki ez úton egy célszerű tantervet.

Hozzáteszem minden tartózkodás nélkül: addig, míg nem tanár-képezdét végzett tanítóink is vannak a gymnáziumi osztályokban, azt is, hogy egy-egy minta-tanítást is kellene tartani hetenkint, hol a tanítók s tanárok jelenlétében kezelné tantárgyát a tanító, egy héten egyik, másan a másik, s így egymás eljárását, módszerét látva, egymástól tanulnának, s észrevételeket téve azokra, egymást utasítják.

Ez ugyan elemi dolog, de van helye még most a gymnáziumokban is.

Részletesen e pontra nézve észrevételeim ezek:

a) gondoskodni kell jó elemi képzésről, hogy a gymnáziumba fölmenő gyermekek alapos, értelmes kézsültséggel kezdjenek a nagyobb munkához.

b) Vallásból, földrajzból, terményrajzból és történelemből nem kellene leckét hagyni, hogy a kurzus-irással és a lecke betanulással foglalják el idejüket a tanulók. Anynyi, mennyi lényeges keretül szükséges, a tanóra alatt ügyes módszerrel be lehet tanítani, a többi úgy is csak közvizsgálatig tart a lélekben a nagyobb résznél.

c) Semmi esetre kurzus-írásra vesztegetni el az időt, nem kellene. Irjanak, válaszszerzőnek könyvet a tanárok mulhatlanul.

d) A privat-órákat kell jól felhasználni; de nem lecke-tanulmányra, hanem a nyelvek alapos tanítására, s azokban a köztanítás alatt úgy maradhatott hézagok gondos kipótlására.

Nagyon egyszerű észrevételek ezek, semmi nagy jelentést nem tulajdonítok nekik, az is lehet, hogy hibások: én csak jóindulatu tünődéssel és gondolat keresem a módokat, melyek által köznevelésünk ezen baján segíteni lehetne.

Ezekben az előlirt észrevételekre igénytelen észrevételeimet megtettem. Tettem ezt főtanodánk iránti meleg szeretettel, forró vágygyal az iránt, hogy annak élete mentől virágzóbb legyen; tettem a tanárok iránti nagyrabecsülésem eleven érzetével, baráti szíves figyelmeztetésül, minden más érdektől menten, egyedül köznevelés-ügyünk iránti buzgó indulattól vezéreltetve, s szívesen kérek mindenkit, hogy teljesen őszinte, tiszta jóindulattól kelt szavaimat fogadják hasonló jó indulattal, s használják fel úgy, a mint jónak látják, köznevelésünk javára.

Zágon, november 18, 1875.

Demeter Sámuel.

A kerületi közgyűlés folyó évi 66-dik szám alatt kelt határozatáról.

(Folytatása és vége.)

Egy évi tapasztalás után meggyőződve a főt. k. sz. zsinat a fönnbbi leirt törvény hiányairól, az 1865-ben Széken tartott gyűlése jegyzőkönyvének 57-ik száma alatt a kegy-évről még szabatosabban és körülményesebben határoz. Miután a III-dik és IV-dik fejezetben több pontok alatt szól az administrator-papról és annak kötelmeiről, az V-ik fejezetben az özvegy-árvai papi kegyelem-évről határoz ismét. Az a) pont alatt már nem egy évre, hanem csak félévre határozza üresnek a papi állomást s megmondja, hogy kik élvezhetik annak javadalmait, b) pont alatt meghatározza a fél év kezdetét és végét is; c) alpont alatt így szól: „e fél év alatt a papilak és fizetés az özvegyeké, vagy árváké. Minthogy e fél év elmúltával a papi-állomásnak mulhatatlanul be kell tölteni, az új pap hivataloskodása első évében a papi-fizetésnek csak fele részét kapja, a másik fele pedig az özvegynek, vagy árvának fizetendő.“ d) pont alatt megmondja, kik nem jogosultak a kegy-évre; e) pont alatt meghatározza, hogy kik szolgálnak az üresület alatt a 20 kanon szerint vasárnapokon és innepnapokon, t. i. az illető egyházmegyebeli papok; a köznapi templomi szolgálatok történnék az eddigi gyakorlat szerint“ (azaz, végzi a tanító fizetésért, lásd 1864. évi j.-könyv 58. szám alatt). E törvénycikk szabatosság, sat. tekintetében, semmi kívánni valót sem hagy fenn. Ehhez sem kell kommentár. Ilyen határozatot, illetőleg törvénycikket óhajtótunk volna az isk. tanítók özvegyei, árvái kegy-évére nézve is. Ezt azonban, nem leljük, nem látjuk sehol, ha csak a sorok közül nem olvassuk ki. A mit az erre vonatkozó j.-könyv száma alatt látunk és olvasunk, abban a félreértésnek, rosszul magyarázásnak és visszaélésnek tágas mezejét látjuk az egyház, iskola és különösen a tanügy hátrányára, szenvedésére. Megmondjuk azt is, hogy miért?

Az iskola-tanító működésének három tere van: templom, iskola és temető. A társasági életet, melyben jó péld-

dával tartozik elől járni, most elhallgatom, pedig ez is egyik fontos munka-tere. A kegy-évet részükre — utódaiknak — megadó törvénycikk csak az iskoláról, a tanításról rendelkezik: templomot, temetőt mellőzi, pedig ezek is lényeges alkatrészei a tanítói köteleknek; vagy lehet, kifelelte. Mikor papi üresület van, a tanító csak köznapon szolgál és csak templomban pap helyett, s még is ezért is fizetése van rendelve, mint fönebb látható; prédikálás innep- és vasárnapokon s halottak felett, urvacsora-osztás, keresztelés végeztetik az egyházmegyebeli papok és az adminisztrator pap által, valamint az egyház anyagi ügyeinek kezelése és vezetése is. Láthatai ezekből, hogy a két féle kegy-évek alatti szolgálatok közt nincsen semmi kölcsönösség és viszonyosság; mert a tanító nem szolgál pap helyett az üresület alatt úgy, hogy ha pap volna is jelen, nem kellene lennie. Vegyük az iskolát. Erre nézve a hivatolt törvénycikk ezt határozza: „a tanítói állomás üresedésben léte alatt, a helytt lakó lelkész köteles tanítani.“ És itt figyelmet kérek.

„A helytt lakó lelkész köteles tanítani!“ Hát — kérdem — a melyik egyházban nem lakik helytt a lelkész, ott ki tanít?! Mert tetszik tudni, t. olvasó, hogy erdélyi ref. egyházkerületünkben az 1875-ik évi névkönyv szerint van anya-egyház 555, leány-egyház 496; azt is tetszik tudni, hogy a leány-egyházakban, egyben sem lakik helytt lelkész, hát ezekben, ki tanít a kegy-év alatt? Mi lesz ott, e tanügy szellemü korban, a tanüggyel; nem a tanügy, nem az iskola fog-e szenvedni az ilyen alakú kegy-évvél? 496 leány-egyházban nem lesz, mert nem lehet, a kegy-év alatt iskolai tanítás. E pedig nem előny — hátrány.

De vegyük az anya-egyházat, vegyük ott is először a templomot. Vegyük a hétköznapi- és vasárnapi istentiszteletet. Hát itt és ezekben, ki vezet az éneket? A többször hivatolt t. törvénycikk ezt nem tette a papnak kötelemvé: tehát ezt a pap nem is teszi, miután határozottan csak a tanítás kötelem a papnak. Ujabbán kérdem: a templomban ki vezet az éneket, kinek kell arról gondoskodni? Az is megjegyzendő, hogy sok pap van, ki nem is tud énekelni, mert vagy nincsen donuma rá, vagy nem is tanulta, nem levén fakja. Vegyük a temetést, hát itt, ki vezet az éneket? Mert ez sincsen kötelességévé téve a papnak az említett t. törvénycikkben. Aztán, nem is lehet kívánni a paptól, hogy mielőtt prédikálna, a halottas háznál, úton, templomban énekeljen, azután prédikáljon, búcsuztasson, ismét énekeljen ki a sírig, és a sír betakarásáig! Hát itt, ki énekel? Nagyon lekötelné, ki ezekre megfelelne az idézett törvénycikkből. Vegyük a templomozást és temetést azon egyházakban, melyeknek leány-egyházuk van. Miután a papnak bizonyos napokon a leány-egyházban is kell szolgálni, s miután a fizika szerint egy test ugyanazon időben csak egy helyen lehet; ha a leány-egyházba megyen a pap, s ha tanító nincsen: az anya-egyházban az alatt ki templomoz; vagy ki temet; ki énekel, sat. Hát az olyan egyházban, melynek lelkésze hivatalnok, esperes, jegyző, sat. kiknek törvény rendel, hogy

huzamos ideig távol legyenek egyházuktól, mellőzve az iskolai tanítást, ki templomoz, sat. a tanítói üresület alatt; mert csak nem kívánhatni, hogy valamelyik szomszéd pap tegye ezeket is. S hát ha ennél éppen ez az eset van? Quid tunc?

De vegyük az iskolát, mert erre nézve rendelkezik a törvény, még pedig, mivel határozottan kijelöli a helytt lakó lelkészt, vegyük mi is ezt. Tanítani köteles tehát a helytt lakó lelkész. Jól van, tanít. Bemegyén az iskolába, de mikor éppen javában tanítana, beáll itt a kurátor uram és hosszúsas teketoria után — mit rövidíteni nem lehet, de nem is tanácsos — hát előadja ismét nagy teketoriával, hogy urvacsorát kell vinni ennek s ennek a betegnek, ezt halasztani nem lehetvén, ott kell hagyni az iskolát, haza menni, átöltözni, sat. elmenni a beteghez, sat. mi a legkevesebbet egy órát elveszen az iskolától, hát ha a leány-egyházba kell betegnek urvacsorát adni; ekkor elveszett fél nap. Máskor betoppan az iskolába a kisbiró, vagy esküdt, sat. kezébe nyom a papnak egy nagy rovatos ívet, azon meghagyással valamelyik polgári t. hivataltól, hogy ezt ám rögtön tele kell írni, az pedig sokszor egész napot, hogy ne mondjam, napokat is elveszen. Ismét máskor jön a harangozó, vagy más valaki s jelenti, hogy ez s ez meghalt, készüljön a t. ur temetésre, sat. ez pedig rendszeren két napot igényel, egyet írásra, egyet tanulásra és elmondásra. E közben minden héten van egy szombat, ezután vasárnap következik és azon mindig prédikálni kell a papnak, erre pedig idő szükségeltetik. Hát a főt. püspöki, esperesi s más hivatalos körözlvények leírása nem sok időt kíván-e? Ha pedig az elmondottakra és el nem mondottakra — de lehetőkre, sőt meglevőkre — megkívántató időt levonjuk az iskolában tanítás idejéből, akkor még Maroti, vagy Méhes szerint is alig ha nem nulla marad. És így aztán betelik az, mit a főt. egyh.-kerületi közgyűlésen mondott egyik tisztelt tag: „ha a tanítást a papra bizzuk, a tanügy fog szenvedni.“

De legyen elég enynyi.

Ime, egy törvénycikk, mely úgy, a mint írva van, nem felel, de nem is felelhet meg a kitűzött célnak. Pedig, ha a papi özvegy-árva kegy-év mintájára alakittatik át, ez is célt fog érni, de addig nem.

Ugyanis, mikor iskolai tanító hal meg, a szomszéd-beli iskola-tanító rendeltessék ki, hogy temessen az üresület alatt; továbbá — mint papi üresületkor a papokat — úgy isk. tanítói üresületkor rendelje ki az esperes a tanítókat vasárnapi és innepnapi ének-vezetésre rendre az isk. tanítókat, még pedig kötelezőleg. Maga rendjén lenne, hogy ha a papok szolgálnak egymás özvegye- s árváiért, hát a tanítók is szolgáljanak egymásért és ne szolgáltatassanak maguk helyett a papokkal akkor, mikor nekik pap helyetti szolgálatukért — csupán a köznapokért is — fizetést rendel a törvény.

A mi a kegy-év tartamát illeti, itt is, mint a papi-nál, csak fél évet adnék azon megjegyzéssel, hogy ez csak azon esetben adatik meg az anya-egyházban, ha nem esik

a tanfolyam idejére, mert ha arra esik, akkor nem adatik, valamint a leány-egyházakban sem adnék úgy kegy-évet, mint a hivatolt törvényeikk mondja, hanem adnék egy évi kegy-jövedelmet, de üresület nélkül, azaz, az új isk. tanító két évig lenne köteles fél-fél jövedelemért szolgálni, a más fél-fél jövedelem lenne az özvegyé, vagy árváké. És mind ezeket szabatosan, körülményesen, világosan és érthetően kifejezve ohajjanám! És ekkor aztán — nézetem szerint — célt érünk.

Ennyit akartam elmondani a fennirt tárgyra nézve, ha a nt. szerkesztő ur becses lapjában tért enged, mit hiszek is, de tisztelettel kérek is. A ki jobbat tud ajánlani, ne rejtse véka alá a gyertyát. Én föl hívom t. pap társaimat, mondják el e tárgyra vonatkozó nézetüket. A honnan e tárgyat vettem, ott még többet is láttam: de azoknál más alkalommal fogok szólani a nt. szerkesztő ur engedélyével. Isten velünk, viszontlátásig!

Egy marosi ref. pap.

Az igazgató-tanács kis gyűléséből.

Kolozsvártt, november 28-n, 1875.

Elnök: gr. Mikó Imre, ő nmltsa. Jelen voltak: főt. Nagy Péter, püspök, id. gr. Bethlen János, Ince Mihály, Sárkány Ferenc, Schilling Ottó, Szabó Ádám számvevő, Szász Béla és Bodor Antal, titkár.

1) Szabó Ádám számvevő beadja Szabó Ferenc volt n.-enyedi főtanodai számvevő és üzlet-vezető 1864-től—1874-ik évig vezetett számadásai megvizsgálására vonatkozó jelentését, a kitett észrevételekkel. A jelentés szerint, a számadási bevételek és kiadások kevés kivétellel nincsenek tanusítva, az üzletől nem vezetett a szerződvény szerint kikötött kereskedelmi módon hitelesített könyveket s azok csak utólagosan különböző papir tartalommal kötötték be, a főtanoda erdejéből a fűrész-malom, cserép és téglagyárhoz kiszolgáltatót fa-anyagok és azok fuvarozási értékéről részletes számadás nem vezetett, csak a mérlegben vétetett fel 6,000 frt., holott Kovács Gyula erdősz számadása szerint ezen üzlethez csak az 1871, 1872, 1873 és 1874, összesen 10,640 frt. 86 kr. érték vétetett fel. Jellemzi a számadást az, hogy az üzlet részére 1871-ben 756 frt. 24 kron vásárolt 552 szál pfszten-deckából üzlet-vezető által a főtanodai építkezésekhez felhasznált 449 szál deszkáért 1234 frt. 75 krt. számított fel, sat. Felfejti, hogy ezen számadásban egyes tételek alatt előforduló bevételi és kiadási tételek sem igazolványokkal, sem előjárósági utalványokkal nem lévén igazolva, csak is ezen időről

vezetett előjárósági jegyzőkönyvek és a kapcsolatos főtanodai pénztári, erdősz, sat. számadások összehasonlításával vizsgálható meg szabályszerűleg; azonban, csak is az 1865—1863 évig vezetett előjárósági jegyzőkönyvek és az 1871—1874. évig vezetett erdősz számadás lévén rendelkezése alatt, észrevételei csak arra vonatkozhattak, hogy a számadásban feltett tételek mennyiben fogadhatók el és mennyiben igazolandók, és az észrevételek szerint így is nem hogy volt számvevőnek lenne 10,000 frtot meghaladó követelése, de sőt 10,600 frtot meghaladó tartozása van. Bár a kérdéselt számadás az ahhoz szükséges adatok hiányában szabályszerűleg nem volt megvizsgálható s a főtanoda követelése teljesen megállapítható, a számadásra vonatkozó kifogások beadására f. évi december 15-én lejárandólag kitűzött határidő meghosszabbítása végett tett intézkedések sikertelensége esetében bekövetkező nagyobb hátrányok kikerülése végett a számadásra tett általános észrevételek közlésével a számvevői észrevételek a ml. gondnokság útján leküldetnek a főtanodai ügyvédnek azon utasítással, hogy az észrevételek alapján a perrendszerű számadási kifogásokat készítse el és annak beadására kitűzött határidő meghosszabbítására tett intézkedések sikertelensége esetében, nyílt időben adja be; az időhaladék megnyerése esetében a főtanoda ellenköveteléseit érvényesítése végett a további intézkedések megtételnek.

2) A n.-enyedi g.-gondnoki-fizetés felemelésére vonatkozólag a volt egyh.-ker. biztosság által tett indítvány, az egyh.-ker. közgyűlés 71. jk. sz. 6-ik pontja alatt kelt határozat értelmében szükséges intézkedések megtétele végett a gondnoksággal közöltetik.

3) Ns. Dobokamegye alispánja tudatja, hogy a magyar kormány által több községtől felvett s egyházi célra felajánlott állam-kölcsön kötvények a javadalmazott új tulajdonosok részére kiállítottak s azok között a zilahi, a császári, n.-devecseri, szt.-mártoni egyházközségeket és a kékesi és o.-vásárhelyi egyh.-községeket és iskolákat illető értékek felvehetőek. A nyugta elküldésével a megyei pénztár az értékek kézbesítése végett felhivatik.

4) A földtehermentesítési pénz-alap igazgatósága tudatja, hogy a kendi-lónai egyh.-község múlt év decemberében kisorsolt földtehermentesítési kötvénye beváltási összege leküldése végett a központi állam-pénztárt megtalálta. Pénztárnok aa. felhivatik a beváltási összeg felvételével és új kötvények vásárlásával.

— Ellátott ezen kívül még 7 ügyszer.

B—r A—l.

TÁRCA.

János és az ő nevét viselő iratok.

(Folytatás.)

Mindazonáltal, talált a tudomány elég okot arra, hogy e könyvet igen nagyra becsülje. A páli iratok mellett ez

legrégibb s legfontosabb okirata az első keresztyén kornak, ez valódi mellék- és ellen-írománya a páli leveleknek. És h ebben a páteri zsidó-keresztyénség klaszszikus oklevelét birjuk: úgy azokban bizonyára a páli pogány-keresztyénség bizonyosság-tételei vannak letéve úgy, hogy e mindkét oldali

okmányok, mint a keresztyén szellem kifejlődésének képei Krisztus halálától az apostoli korszak végeig, mintegy 30-tól 80-ig, arra képesítenek, hogy ez időhatárok közt teljes történelmi biztossággal mozoghatunk. Itt még teljes frissességében s természetességében találjuk az első keresztyének hangulatát s nézeteit, kiknek soraiiban Pál az ő fellépésével oly nagy izgatottságot s elkeseredést okozott. Még ott látjuk azon egészen zsidós gyűlöletet minden iránt, a mi pogány, e könyv csak a pogányság erőszakos legyőzésére gondol. A hitetlen zsidóság, az ítélet által, mely Jézus visszajövetelét megelőzendő, bűnbánatra s megtérésre fog szólíttatni; egyedül Izrael tűnik fel megtérésre képesnek a pogányság ellenben, e keresztyén ruhába öltözött pogány-gyűlölő zsidó előtt csak büntetésre látszik méltónak, melynek minden bizonynyal el is kell jőni rájuk. A keresztyének, ki mind végig hű leend, hatalom adatik a pogányok felett: „és birja azokat vasveszszővel, és mint a fazekasnak odényei, úgy megrontatnak; miképen én is vettem az én Atyámtól,“ (2, 27.) Jeruzsálem a szent város; s az leend egyedül, melyet isten a pogányok szétrombolása elől, mint saját szemefényét fogja megőrzeni; az lesz az új messiási ország székhelye. A pogányok apostola, Pál ellen sem rejti el ellen-szenvét sehol az író; pedig azt gondolhatná az ember, hogy a keresztyén ügyért Rómában szenvedett vértanúsága keresztyén testvéreinek iránta táplált gyűlöletét tán lehűti valahára. Megdicséri Ephézust, hogy azokat, kik magukat apostolnak nevezték, de azok nem valának, leálcázta s magától elutasítá. A mit Pál a keresztyéneknek megengedett, hogy t. i. a pogány asztalokról, vagy mészárszékekről húst vehetnek, velük összeházosodhatnak, azt, mint Bileam s a szörnnyű Jezabel tanítását méj gyűlölettel sújtja. A hamis prófétának főbb vonásai, ki a Neró császárságának hódol s vele együtt pokolra fog vettetni, úgy látszik Pál képéből vannak véve, s az új Jeruzsálem kapui felett álló apostolok nevei között a Pálé nem jelenik meg.

Az irányzatoknak bár mily ellentéte mellett is azonban, a családi hasonlatosság félre nem ismerhető. Mindket-tőnek, Pál és a jelenések írójának alapjában egy Krisztusa van. Kiről ők irnak, az nem a történelmi Krisztus; az az élénk képzelem és hit természetfeletti Krisztusa, az istenkirály a menyben, ki minél hamarabb eljő harsonák zengése közt, hogy a hitetlen világ felett ítéletet tegyen. S ha Pál nem is emlegeti sehol az „ezer év“ számát, mégis az ő eljövendő messiás-országáról való festései főbb vonásukban megegyeznek a jelenések könyvében rajzolt ezer éves birodalommal. Pál apostolnál is fölkelnek a halottak az alvilágból, ha a Krisztus eljő s halhatatlanul élnek a földön; az élők pedig isteni varázserővel fognak menynevei emberekké átváltoztatni? Ezután, ha Krisztus minden ellenséges hatalmat, ördögöt, halált és bünt legyőzött, átadja majd királyi pálcáját az isten kezébe, ki aztán lesz „minden mindenben.“ Mindezt ők mindketten úgy várják, mint valami minél előbb bekövetkezendőt, minek beteljesülését ők maguk is megérhetik.

Midőn a történelmi ítéset teljes odaadással, elfogu-

latlansággal és elő-fültétel nélküliséggel — melyek az ő leg-szebb ékességei — ez ősi oklevelek tartalmába méjebben be-lenyomult, s csak azt igyekezett kiolvasni belőlük, mit való-ban mondtak; kezdett az ő-világ azon túlságos színve-gyületből, melylyel az utó-világ lelki szemeit oly sokáig káp-rázta, mind inkább visszatérni az eredetiséghez, kezdet-leges szinezetének természetű s földies egyszerűségével; a ködtengerből, melyben minden határozottság s világos határ-szabás el vala sűjvedve, s minden alakok egymásba öszsze-folytak: felmerültek ismét az egyes alakok megkülönböztet-hetőleg; így az egész új ingert, érdeket és életet nyert.

Ugyan, ki olvashatta volna ezek után öszsze „János jelenések könyvét“ és „János evangeliomát“ úgy, mint ugyanazon szerzőnek és ugyanazon kornak művét? Bizonyá-ra ép úgy nem senki, mint Pál iratait s az „ap. csel.“ mint egy tartalmu iratokat. A 68-ik év, melyben a jelené-sék könyve iraték, nincs oly távol a 150-ik évtől, mely kö-rül az evangélium iratok, mint a mily távol áll amaz irat szelleme emezétől. Ez evangélium a legszélsőbb pontján áll azon ösvénynek, melyet Pál apostol nyitott meg. A zsidó-ság az író háta megett úgy áll, mint rég letűnt valami, mint a multnak elszállt álma. Nála a keresztyénség nem küzd lét és nem lét között, mint Pál apostolnál látjuk azt. A „zsidó törvényről“ úgy beszél író, mint a mi tőle messze távolban elmaradt. Nincs a világon értelmetlenség, makacs-ság, düh és gyűlölet, mit rá nem ruház a zsidókra Krisztus iránti maguktartásában. Krisztus maga is előtte többé nem zsidó, hanem amaz örökkévaló „ige,“ mely mindenek terem-tése előtt — kezdetben — istennél vala, s mely Jézus sze-mélyében testté lett. Ezen alakban engedé az ur, az ő is-tenségének, kegyelmének és igazságának teljességét átfény-leni e világon; s miután innen elűldözteték, visszatére is-mét azon dicsőségbe, melyet a világ fundamentomainak fel-vettetése óta birt. Jézus nemcsak Judeának fénye, hanem az egész világé; „ő az út, az igazság, az élet,“ ki minde-nokért jött, kik őt óhajtják és szeretik.

A zsidó-keresztyének álmódzásait Jézus testi vissza-téréséről és az ezer éves országról, melyekben Pál ellenei-vel együtt osztozott, ő szépen érintetlenül hagyja. Jézus sze-rinte csak lélekben tér vissza, kit mint földön leendő kép-viselőjét hátrahagyott, „ki minden igazságra vezérelti őket“ s majd megmondja mindazokat, miket földön mulatása alatt a tanítványok gyengesége miatt kénytelen volt elhallgatni, ez lesz ama vigasztaló, ki erősíteni fogja őket, e tökéletlen s magasabb eszmék iránt lelkesülni nem tudó világ köze-pett. Tehát az isten országának e földön való bevégzéséről szó sem lehet. Krisztus a menyben van s marad, és a hívők vágyakozása csak oda van, oda kell hogy legyen irá-nyozva.

Nem látjuk többé a hitben meghaltakat a messiás jö-vetelének órájára, midőn majd visszatérve uralkodni fognak az urral, mikint azt még Pál gondolá, uralkodni, még pe-dig nem csak a világ, sőt még az angyalok felett is; ha-nem most a hitben meghaltak, egyenesen az urhoz mennek, az atya házának számos hajlékaiiba, melyeket az ővéi szá-

mára készített, hogy lakozhatnának ott, hol ő. „Az én országom nem e világból való;“ ezek nem a történelmi Krisztus szavai, sem az első keresztyének gondolata, hanem a mi keresztyén platonikusunk eszméje a 2-ik század közepéből.

Irónk az ő filozófiai nézeteit a Jézus életiratainak keretében igyekszik előadni; ez azonban csak művészi alak, melynek a történelmi hűség éppen nem kiegészítő része. Munkája anyagját egészben véve az őt megelőző evangélikusokból, az u. n. synoptikusokból veszi; de egészen szabad modorban használja fel. A mi az ő Jézusról táplált magasabb képzeletének, látókörének tán ellentmond, azt szépen mellőzi, sőt megtámadja: mint Jézus földi születését, János által való megkereszteltetését, a pusztai kísértést, a getsemani lelki küzdelmet, a synoptikusok szerinti halál napját, s az azt megelőző urvacsoreszereztetést. Jézusnak, s mindazoknak, kiket beszéltet, nála előforduló beszédein nagyon érzik az ő saját filozófiája szerinti kompozíció. Jézus tevékenységének színterét is átváltoztatja. Nem Galilea a Jézus hazája, hanem Judea; nem Kapernaum az ő főtartózkodási helye, hanem Jeruzsálem; s Szamariában a pogányság között szerinte lelkesült fogadtatásban részesül. (Ján. 4, 39. s köv.).

Lénárt József,
párpjelölt.

(Vége következik.)

N e k r o l o g .

Nagytisztelétű esperes és szerkesztő ur!

Én, ki folyó november hó 11-én elhunyt paptársunk, Finta Sámuelnek ugyan irt hó 13-kán tartott temetési ünnepélyére szónokul valék főlhiva s gyász-ünnepélye lefolytával a gyászos utódok és rokonok által ezen esetnek becses lapjába kiirandó bejelentésére fölkérve: teljes tisztelettel kérem a következő sorok közlésére.

A „Kelet“ idej 264-ik száma alatti napi hírek sorozatában tudatva van, hogy m.-frátai lelkész, Finta Sámuel tüdővészben való hosszas szenvedése után elhunyt; főérdemét pedig a tudósító abba helyezi, miképp ő a 48-ki szabadságharcban élénk részt vett s a legvitézesebb nemzetőr-tisztek egyike volt.

Az idvezültnek ezen érdemét nem vonom ugyan kétségbe, mert mint kor- és pályatárs-barátja, tudom fölöle azt, hogy ő teljes életében tett embere volt; és ő a költőnek amaz intését „írj, tégy, csatázz, kinek mint adák az istenek! Oltári hazának hadd füstölögjenek“ szívet, lélekkel, s a lehető legnagyobb eréllyel betölteni, mindig törekedett. Megtette ő, mint honpolgár, a nemzetiség, meg mint pap, az anyaszentegyház érdekében, sőt a köréhez tartozó egyénekében is mindazt, mit üdvösnek, hasznosnak és szükségesnek látva, megtehetett. De ezen fáradhatlan és erélyes munkássága felett mégis fő jellemvonása volt: az igazságosság és a rangra nem tekintő ember-szeretet.

Ez eredményezte mindenütt, hogy nyája tekintélyesejének egy része neheztelt rá; e miatt volt ő kénytelen bonc-

hidai papi állomását a m.-frátaival cserélni ki; és M.-Frátán is az őt üldözöbe vett egyházi nyájkolompok dámoklesikardja e miatt függött feje felett szüntelen.

Mind azon által ő az üldözői által ellene emelt, de be nem bizonyíthatott vádak, a törvényesség terén feltüntetett büntelensége által mind anynyiszor megsemmisítve, állomásán holtig magmaradt.

Elhunyt ő életének 62-dik, papságának 34-dik évében folyó év november 11-én, papi kötelessége teljesítése alkalmával történt meghüléséből eredett tüdő-vészben.

Síratják az elhunytat: özvegye Bihari Teréz asszony és hat árvája: Endre, Lajos, Gizella, Géza, Sándor és József; fájlalják rokonai, barátai, pályatársai, s igen üldözöinek sorába nem állott volt igaz hívni. Béke hamvaira!

Vajda-Kamarás, novemb. 20, 1875.

Pergő Márton, s. k.
v.-kamarási ev. ref. lelkész.

La pause France!

Az ujsütetű csodák hazája, a szép Franciaország még is csak szerencsétlen egy ország.

A csapások közül, melyek rövid idő óta sujtják, egyik leggyászosabb következmény az az ismert kalamitás, hogy törvényhozó testülete az úgy nevezett „szabad“ egyetemek alapíthatóságát legközelebb törvényerőre emelte. A kegyesek és feketék szerint, diadaluk e fényes napján Franciaország új aerába lépett. Az igaz, hogy azóta a „szabad“ elnevezést senki sem használja; e szép szó csak addig volt jó, míg a törvény csak javaslat volt. Nincs rá ok, hogy tovább genirozzák magukat. Most már határozottan katolikus egyetemek kellenek.

A „Semaine religieuse“, egy arras-i hetilap igen érdekesen fejtegeti ezen új egyetemek tulajdonképi rendeltetését s már egész precisióval adja a legközelebb Lille városában felállítandó kath. egyetem programját. „Ez intézet a világosság óriási csarnoka s egy nagyszerű katolikus mozgalom középpontja leendő, tanárai nem vallandják a püspökök által perhorreskált hamis tanokat, növendékei katolikus szellemben fognak oktattatni s így meg lesznek óva a veszélyektől, melyeknek máshol kitéve lennének.“

Hogy mindez most már nem csak jámbor óhajlás, hanem hogy az első „université libre“ megalakulása közel kilátásban áll, megtudjuk a kegyes „Semaine religieuse“ további közléséből, mely a következő, igen figyelemre méltó tényre lép meg:

„A cambrai egyházmegye papjai áthatva egy katolikus egyetem alapításának roppant fontosságát, nem haboztak, magukat tíz évre terjedő önmegadóztatásnak alávetni. Szeptember 30-án nyújtották be ő eminenciájának az érseknek aláírásaik összegét, mely 570,000 frankra rug. Ha ehhez hozzászámítjuk a szerzetes-házak és Arras megye papjainak adományait, legkevesebb egy millióra kell tennünk a már eddig biztosított összeget.“

Egy millió! Ily rövid idő alatt, egyetlen egyházi provinciában összeremtetve. Nem tagadhatjuk, hogy jól szer-

vezett, eszközökben nem szükölködő hatalom az, mely itt a szabadelvűséggel szembeáll. Nem is lehet többé kétség a felől, hogy a kitörendő küzdelem, mely korunk összes vívmányai ellen lép sikra, s melynek előharcosaiul eme katolikus egyetemetek szánták, kemény és elkeseredett leend.

A kezdeményezést siker koronázta, s a siker felbátorít. Hogy mily meszszeható épületes terveik vannak a jövőre nézve, szintén megtanuljuk a nevezett lapból, mely a következőkben közli az inaugurálandó szebb jövő programját:

„Franciaországot ki kell békíteni istennel, az istent vissza kell helyezni jogaiba (!) Franciaországot pedig az ő iránta való kötelességek teljesítésére kell szorítani. Hogy mindez bekövetkezhessék, hogy az állam ismét azzá legyen, mivé lennie kell: minister Dei in bonum, a következőknek kell elengedhetlenül s kivétel nélkül megtörténni:

1-ör. Alkotmányunkból örökre száműzni kell mindazt, mit eddig oly együgyűn 89-ki „elveknek“ neveztek. Ezen úgy nevezett elvek, egyenes ellentétei a keresztyén elveknek, lerombolnak minden hierarkhiát s gyökeresen felfordítják a társadalmat.

2-or. Ezek helyét a katolikus elveknek kell elfoglalni, melyek a társadalmi hierarkhiák fentartói s a valódi szabadság, egyenlőség s testvériség egyedüli kútforrásai.

3-or. A nemzet három nagy rendje, mint a régi francia monarchia solid alapja, törvényesen visszaállítandó. Az általános szavazat-jog eltörölnöd.

4-er. A hitfelekezetek egyenjoguságát megszüntetvén, kitöröljük törvény-könyvünkől az atheizmust.

5-ör. A polgári házasság intézménye megszüntetendő.

6-or. A vasárnap profanációja meggátlandó.

7-er. Az egyháznak teljes cselekvési szabadságot kell engedni, s azt felruházni mindazon jogokkal, melyekkel minden független polgári személy bír.

8-or. A kormányzatot decentralizálni, s a hatalom székhelyét Párison kívül kell helyezni.

9-er. Decentralizálni kell a közigazgatást, visszaállítván a régi provinciákat.

10-szer. Ujra felállítván busz egyetemünket, a tanítást decentralizáljuk.

11-er. Az apai hatalmat egész teljességében vissza kell állítani, korlátlan hagyományozási jogot hozva be, s elrendelve, hogy községi tanács tagja csak a családfő lehet?

12-er. Minden nemű titkos társulat proskribáltatik.

13-or. A sajtó-szabadság irgalom nélkül elnyomandó. Szóval, a forradalom művei az egész vonalon lerombolandók.“

Eddig a „Semaine religieuse.“

Többet egyelőre nem akarnak!

Dr. B. E.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Egy székelj község előhaladása. A háromszéki Uzonról írják. Közlebbi években, a nehéz idők dacára, községünkben a népnevelés s általában a közmívelődés iránt érdekeltég s társadalmi tevékenység örvendetes lendületet vett. Ez előtt alig tíz évvel községünkben a népnevelés csak pangott, midőn több nemeskeblű ember-barát buzditására

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

néhai Tatrangi Sándor és neje Benke Julianna iskolai célra 4,200 o. é. frtot adományoztak csengő ezüst pénzben. Szintén e célra az említettek véghagyományoztak 32 hold, kitűnő minőségű szántót, mely adományoknak ev. ref. egyházközségünk ez év folytán jutott teljes élvezetébe. Uzon községe alapítványozott iskola-építésre 2300 forintot államkölcsön kötelevekben, nem sokára ezután gr. Mikes János és Károly urak iskola-helyiségül egy igen értékes telek adományozásával örvendeztettek meg. A legközelebbi években pedig azon oléggé nem dicsérhető szokás kezd divattá lenni, miszerint a torozás mellözésével a kegyeletes szívűek elhunyt kedveseik emlékére valamely humanus célra alapítványt tesznek le. Így alapítványozott Pünkösztí Lajos ur néhai kedves neje emlékére: „Vajna Berta alapítvány“ cím alatt 200 o. é. frtot, részint taneszközök beszerzésére, részint tanulók ösztöndíjazására; ugyan ily célra, Gidófalvy István néhai édes atyja emlékére „Gidófalvy István“ cím alatt 100 frtot urbéri papirban; ez év folytán Temesvári János ur néhai fivére emlékére „Temesvári Gyula“ cím alatt 100 o. é. frtot szegény tanulók segélyezésére; néhai Kuti Antalné szül. Jánó Zsuzsánna 40 o. é. frtot hasonló célra; Ujvárosi József ur pedig édes anyja emlékére „Ujvárosi Zsigmondné szül. Kispál Ágnes“ cím alatt adományozott 15 köből rozstot és pedig oly feltétellel, hogy 10 köből munka-tehetetlen szegények számára alapítandó magtár kezdeményezésére fordítassék, 5 köből pedig kepe-váltsági magtár alapítassék. Mellözve szintén a közlebbi években közadakozás útján alapult gazdag magtárunkat, nem hagyhatom érintetlenül Uzon községe képviselőtestületének azon valóban humanus intézkedését, hogy a kebl szegények pénztárát 5,000 forintra határozta emelni s e nemes célra már három év óta évenként 200 frtot tőkésít. Vajha, az ily üdvös társadalmi tevékenység országszerte minél nagyobb lendületet vonne, akkor a népnevelés s valódi humanizmus felvirágzásában bizhatnánk!

= Előfizetési felhívás „A koporsónál“ című halotti imákra. Protestáns lelkészek használatára írta Könyves Tóth Kálmán. A hosszúság s gyakran kellemetlenséggel járó halotti prédikációk igen sok helyen kezdenek szokásból kimenni s általánosabbá kezd válni a lélekre és szívre egyiránt kellemes hatást eszközölő halotti ima. Több oldalról kifejezett óhajtásnak kívánok eleget tenni, midőn Könyves Tóth Kálmán halotti imáit kiadásra elvállaltam. Szerző neve nem ismeretlen az irodalom terén s szabad legyen megjegyeznem, hogy a kézalatti imákról egy nagy tekintélyű egyház férfiú kedvezőleg nyilatkozott. Szerző imái az eddig megjelent imáktól abban térnek el, hogy mindegyik előtt rövid alkalmi bevezetés s mindegyik után búcsu-fohász áll, sőt maguk az imák is terjedelmesebbek az eddig forgalomban lévőknél, csak így remélhetvén szerző a halotti prédikációk kiküszöbölését sikerrel eszközölhetni. Az egész munka négy részre oszlik; tartalmaz: 1-ször gyermekek és ifjak, 2-or középkorúak, 3-or öregek s 4-er gyakrabban előforduló különösebb esetek felett tartandó imákat. Az egész mű 20—25 ivre terjedend s egy diszesen bekötött példány előfizetési díja 2 frt. o. é., mi alulírott kiadóhoz küldendő, vagy utánvét mellett ugyanott rendelhető meg; bolti ára nagyobb leend; tíz egyszerre beküldött példány után egy tiszteletpéldány jár. A mű sajtó alatt van. Miskolc, 1875. Fraenkel B., kiadó könyv-ár u s.

= Hiba-igazítás. Legközelebbi számunkban az igazgató-tanácsból szóló közleményben az 1) pont alatt ploesti lelkész gyanánt Kelemen Ferenc említettik, holott Kántor Lajos az illető. Szolgáljon tudomásul.

Felélő szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdászánál az ev. ref. főtanoda betűivel Kolozsvárt.

Mai számunkhoz van mellékelve az „Erd. ev. ref. egyházker. egyház-jogának“ 13—14 ivé.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, DECEMBER 9, 1875.

258—49. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

AZ

„ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY“

1876-ik évi VI-ik évfolyamára.

Most, midőn az év vége felé közeledünk, ismételten kopogtatunk olvasóink ajtaján, s nem kérünk, de várunk bebocsáttatást, mint az a jó barát, ki egy hosszú esztendőn keresztül derült és viharos napokban egyiránt érettük fáradott, munkált. Mit munkáltunk: az nyilván való mindenki előtt; mit fogunk munkálni: arra megtanít egyházkerületünk közszüksége, java, előmenetele és mindnyájunk tisztessége. Törekvésünk nyílt, őszinte, becsületes s mint ilyenek, van jogunk, megvárni, remélni azt a szellemi és anyagi támogatást, mely egyházkerületünknek is diszére szolgál minden kétségen kívül.

Meggyőződésünk, hogy e lap immár minden napi szükség és nem léte oly hiányt éreztetne a jobb lelkekben, mint a kenyér megfogyatkozása a testiekben. Kik így éreznek, mint mi, szívesen kérjük, igyekezzenek a jobb módúak közül minél számosabbakat toborzani lapunk körül, hogy megélhessen. Nem hihetjük, hogy a gondnokok, a számos képviselő és vagyonosabb osztály tagjainak szívében ne lehetne felköltöni az érdekeltséget, ha elég buzgóság volna lapunk barátaiban. Hassanak erre, és mi megizmosodunk a pezsgő erő és élet által.

A folyó évi könyv-illetményből (dr. Kolosvári „Egyház-joga“) már elküldöttünk 2 ivet s menni fog minden szám mellett mindaddig, míg befejezzük. Lehet, hogy átmegy a jövő évre is; de ez nem fog akadály lenni és jövő évi könyv-illetményül ismét a „**Prédikátori tárt**“ fogjuk folytatni, **egyházi beszédekkel**, melyből 3 kötet forog köz kézen, s mely általánosan igen kedvezően fogadtatott irodalmi tekintetben is.

Mi akarunk tenni; jótékony mozgalom van indulóban egy oly cél elérésére, mely egész egyházkerületünkre, sőt a magyar protestántizmusra is jótékony befolyással leend: lapunkra hát szükség van, kérünk mindenkit, támogassák és a siker nem fog elmaradni.

Lapunk előfizetési ára a „jutalom-illetékekkel“ együtt

Évnegyedre	1 frt. 50 kr.
Félévre	3 frt.
Egész évre	6 frt.

Kiadó-hivatal, hová az előfizetések „postautalvánnyal“ küldendők: Külmagyar-utca, 9. szám.

Kolozsvártt, decemberben, 1875.

Szász Gerő,

ev. ref. pap, esperes, mint felelős szerk. és kiadó.

Az inspiráció dogmája.

Az emberi viszketeges értelem, eleitől fogva minden dolognak méjjére akart hatolni, s e törekvésben némelykor ha az igaz utat eltalálta, máskor a hipotetisek tömkelegében bolyongott; némelykor, ha az igazságot felfedezte, de legtöbbször a tévelygések homályában tévedezett.

Ez általános igazság sehol sem érvényesült kiáltóbban, mint a vallások mezején, s a vallás igazságai körül tett kísérletekben; mert legtöbbször a helyett, hogy a vallás főbb és örök érvényű igazságait a gyakorlati élettel öszhangzásba kívánta volna hozni, szórszál-hasogatásokba bocsátkozott: a szunyogot megszurte s a tevét elnyelte (Mát. 23, 24.) a mentát, a kaprot, a köményt megdézsmálta, de a mi fő, az ítéletet, irgalmasságot és tökéletességet elhagyta. Jézus mind ezeket az ó-szövetségi szertartásokra és farizeusokra vonatkozólag mondja; de ha megtekintjük a keresztyénység történelmét, nem egy tárgyra hozhatjuk fel a jézusi szavakat, mert volt idő, midőn inkább a képek imádása felett folyt a tüzes harc, mint a Jézus isten-imádási elvét, a lélekben és igazságban való imádást érvényesítették volna s általában a keresztyén dogmatika hittételeit s azoknak megállításait menynyi kísérlet, üres vitatkozás, kiátkozás, szórszál-hasogatás jellemzi; például, a Krisztusban való két természet mikinti egyesüléséről menynyi harc folyt le, menynyi kiátkozás keletkezett a helyett, hogy az ő elvei szerint az egymás iránti szeretetben s kölcsönös megengedésben keresték volna a társadalmi üdvöt. A predestináció megállításában még az isten legtitkosabb indokait is akarták felfedezni a helyett, hogy magukat isten atya-szeretetébe s gondviselésébe ajánlották volna. A megigazitás dogmájának felállításában az istennek minden útait, céljait meglátni akarták; meg azt, hogy az isten a szentséget miképp önti belé az emberbe, a helyett, hogy jó cselekedetek által magukat isten kegyelmére érdemesíteni kívánták volna, sat.

Mindezen kísérletek, vitatkozások oda mutatnak, hogy az emberi viszketeges értelem még az isten titkainak méjjségét is fel akarta világosítani, betű szerint alkalmazva csaknem mindenütt szt. Pál ama mondását: a lélek mindeneket vizsgál, még az istennek méjjségét is (1. Kor. 2, 10). Ezeknek előzetes megemlítése után szóljunk az inspiráció dogmájáról.

Az inspiráció, ihletés, theopneustia (2. Tim. 3, 16.) szó alatt a régi dogmatikusok az istennek oly munkásságát értik, melynél fogva mind az ó-, mind az új-szövetségi szent iratok íróit úgy vezérelte, azaz, anynyira megihlette, midőn azok az említett iratokat írták, hogy teljességgel nem hibázhattak; hogy pedig menynyire ment e hit-tétel felállításában a vizsgálódás, vagy jobban mondva az ész kísérlete, megtetszik onnan, hogy még az isten eleibe is hártárt szabott, mert az isteni ihletés meghatározásában különböző fokozatokat állított fel, mint például első rendű, második rendű és harmadik rendű ihletés, melyet már csak consequens inspirációnak neveztek; és hangsúlyozták azt, hogy az inspiráció az apostolok halálával megszűnt, mivel nem is volt reá többé szükség.

És a régi egyházi tudósoknak, konciliumoknak e hangsúlyozott tételből mi következett? Az, hogy az apostolok a csak nékiek tulajdonított ihletés következtében írt és hátrahagyott irományaikban mindent kifejtettek, következőleg a keresztyén vallás terén új felfedezéseknek nincs többé helye. Az inspiráció dogmájában tehát hallgatva még az is ben foglaltatik, hogy a szent írást magyarázni, bűnös mérőnylet, mi megtetszik mindjárt, ha a keresztyén egyház történelmét lapozni kezdjük; mert Origenest már jókor, még a harmadik században kárhoztatták a sz. írás magyarázatáért. Inquizició, máglya, kiátkozás jelzi mindenütt az inspiráció dogmájának uralmát, s a reformáció elő-örsei is egy Viklef, Husz, Hyerónimus nem ennek nyomása alatt üldöztettek-e?

Mindezekből azt hozhatni ki, hogy a mi mint rögeszme elfoglalja az embert, sok idő kell annak lerombolására, vagy legalább tisztább felfogás megalapítására; a gyermek rögeszméjét sokszor még az öreg kor sem alakíthatja át, vagy nem változtathatja meg s ha egyes embernél is gyakran egy hosszú élet kívántatik a rögeszmék elenyésztetésére, akkor az emberiségnél századok igényeltetnek némely megszokott, de ferde eszmék, elvek megváltoztatására; nem csodálhatni tehát, ha a szoros inspiráció dogmája átjött a protestántizmus kebelébe is; mert a helv. konfeszzió (1, r. 4. §.-ban) tisztán áll, hogy mindazokat kárhoztatják, kik tagadják a szt. írásnak a szt. lélektől való származását; ezek szerint a szt. írás vizsgálása az inspiráció dogmájának nyomása alatt kárhozat és bűnhődés eredménye lőn sokáig;

ebből megint azt hozhatni ki, hogy az üldözés lelke anynyira elfoglalta volt a reformáció előtt a keresztvényt, hogy még a reformátorok se tudtak annak nyomása alól, minden szabad eszméjük mellett is, kibontakozni, mert ők is szerettek másokat kárhóztatni; hiában! olyan volt az idő szelleme; oh hála a gondviselésnek, ma a kárhóztatás minden éle megtompult; ma az üldözés, kárhóztatás helyét a szeretetnek és világosságnak kell elfoglalnia. Első rosz ténát, mit az inspiráció dogmája szült: az üldözés, kárhóztatás.

Egy második roszra is bátor vagyok mutatni, mi az inspiráció ferde felfogásából keletkezett. Az inspiráció túlhajtott értelmezése szülte a mystikusokat, kik habár némi szolgálatot tettek a skholasztikusokkal szemben, de ábrándozásaik között azon feltetésben szerették magukat ringatni, hogy az isten őket is közvetlen inspirálja; ha a flagellansokra, circumcelliókra s más ily nemű ábrándozásokra gondolunk, nemde, nem mindig azt kell-e feltennünk hogy az inspiráció dogmájának ferde értelmezése vitte őket azon ábrándokba, melyeket elkövettek; hát a quakkerek napjainkban is nem közvetlenül inspirátusoknak hiszik-e magukat; e szerint bátran állithatni, hogy az inspiráció dogmai fölfogása nagy mértékben segitette elő a vakhitet.

Ezek után az inspirációra nézve egyéni nézetem és véleményem a következő. A valódi és nemes inspirációt nem szorítom csak a profétákra és apostolokra, s nem mondom azt, hogy az az apostolok halálával megszűnt; hanem azon véleménynek adok kifejezést, hogy az inspiráció közönséges az emberiségre nézve, s míg az emberiség állandó, annak nem szabad megszűnnie, mert megszűnése jelezne az emberiségnek vagy visszaesését, vagy legalább stagnálását, mint sok dicső intézménynek, magasztos elveknek gyökérszálaival satnyulnának el; innen kiindulva, ha a proféták és apostolok inspirációját megfontoljuk, megengedjük azt mind azon tételre, melyek isteni, jézusi törvényeket, elveket foglalnak magukban, melyeknek kinyomatát lelkiismeretünkben érezzük. Például, az ó-szövetségi szent iratokban: az egy isten hitéről, szülők tiszteletéről, hamis tanu-bizonyosság s más tulajdonának kívánása ellen való törvényekről, az erkölcsi tisztaságról, a nép megjavításáról, sat. valódi és nemes inspiráció létezik; mert azok, mint az emberi nemes érzellemmel öszhangzó tételek, tör-

vények, elvek és rendeletek feltételezik azt, mivel öszhangzanak a lelkiismerettel; de az oly tételekre, melyek ellenségeink gyűlöletét, a talió törvényt, sat. tartalmazzák, egészséges gondolkodás és ész nem állithatja meg a valódi isteni inspirációt.

Az új-szövetségi szent iratokban: a jézusi elvekre, szeretetre, kölcsönös megbocsátásra és tökéletességre nézve, sat. egy szóval: azokra, melyek jézusiak, a valódi nemes inspirációt biszszük és valljuk; de az olyanokra nézve, melyeknek semmi közük a lelkiismerettel, s melyeket csak később toldottak oda, mint Jézus születésének körülményei, khiliázmus, János jelentései, sat. nem valódi inspirációt, hanem az írónak ábrándos agyszüleményét tételvezetni föl.

Végül, még azon véleményemnek is bátor vagyok kifejezést adni, hogy az általam felfogott és megállított értelme az inspirációnak azon nézetet ébresztette fel bennem, hogy az inspirációt a dogmák sorából kivenni, nem kételkedem, mivel annak nem a dogmatika tárgyai között látom helyét, hanem erkölcsi méjjségnek tekintem; innen kiindulva, bátran kimondom, hogy az az apostolokkal nem szűnt meg, hanem ma is megvan, s a valódi inspiráció mindég üdvöt árasztott és áraszt az emberiségre, mert boldogító elvek s azoknak a gyakorlati életre való alkalmazása, sok kegyes intézetek létrejövése, ápolódik, sat. mind, mind a valódi és nemes inspiráció szüleményei, s minthogy a valódi inspiráció soha nem szűnik meg az erkölcs birodalmában tért foglalni, én annak nem a dogmatikában, hanem az erkölcsstanban látom helyét.

Kisantal Sámuel.

Törvényjavaslat a népiskolai hatóságokról.

1. §. A népoktatási tanügy közigazgatása a vallás- és közokt. miniszter vezetése és kormányzása alatt a megyei közigazgatási bizottságra, a megyei tanfelügyelőre, és az iskolai székre ruháztatik.

2. §. A tanfelügyelőt a vallás- és közokt. miniszter nevezi ki. Egy tanfelügyelő rendszerint csak egy megyében működhetik, azonban kivételesen több kisebb megyének is lehet egy tanfelügyelője, valamiut, ha teendőinek halmozottsága igényli, a közoktatási miniszter segédet nevezhet mellé.

3. §. A tanfelügyelő a törvényhatósági közigazgatási bizottságnak szavazó tagja és tanügyi előadója.

E bizottság közbejöttével és a törvényhatósági járási, illetőleg azoknak megfelelő közegek útján kezeli a törvényhatóságbeli községi és magán-népiskolák öszszes ügyeit.

Az állami népoktatási intézetek feletti felügyeletet és a hitfelekezeti iskolák feletti felügyeletet, a fennálló törvények értelmében, mint a vallás- és közoktat. miniszter közege gyakorolja.

4. §. Köteles a tanfelügyelő a törvényhatóság területén lévő összes, úgy a községi, mint az állami, hitfelekezeti és magán alsóbb és felsőbb népoktatási tanintézeteket, vagy maga, vagy esetleg segéde által minél gyakrabban meglátogatni s azokban a törvénynek pontos végrehajtására szigoruan felügyelni.

A községi- és magán-tanodákban a közoktatásügyi miniszter utasításai s a törvényhatósági közigazgatási bizottságnak ez utasításokon alapuló határozatai szerint intézkedik; a miniszter rendeleteit és a közigazgatási bizottság határozatait végrehajtja; mind a miniszternek, mind a közigazgatási bizottságnak, úgy a községi-, mint a magán-iskolákról évenként részletes jelentést nyújt be.

Az állami iskolákban a miniszter rendeletei szerint intézkedik, s azokról a miniszterhez tesz jelentést.

A hitfelekezeti iskolák felett az 1868-dik XXXVIII. törvc. értelmében gyakorolja a felügyeletet; s azok körüli tapasztalatairól a szükséghez képest a törvényhatósági, közigazgatási bizottsághoz is, minden esetre a miniszterhez évenként részletes jelentést tesz.

A tanfelügyelő a tankerületében levő állami tanítóképezdek igazgató-tanácsának elnöke.

5. §. Az állandó közigazg. bizottság feladatai közé tartozik a népnevelés közigazgatása.

A törvény által reá ruházott általános teendőin kívül:

1) A közs. iskolaszékek által megvizsgált számadásokat felülvizsgálja, e részben a községi számadásokat felülvizsgáló megyei számvevő közegek igénybe vételével; s az állam által segélyezett közs. iskolák számadásait a közoktat. miniszterhez felterjeszti.

2) A közs. iskolákat illetőleg a szülőknek a tanítókkal való ügyekben és a népiskolai minden nemű fegyelmi ügyekben másod fokulag, a közs. iskolaszék és a tanító közötti panaszokban első fokulag ítél s e részben innen egyenesen a vallás- és közoktatási miniszterhez folyamodhatnak a felek.

3) A bizottság a községi tanító ellen sújtos hanyagság, erkölcsi kihágás, vagy polgári bűntény miatt vizsgálatot rendelhet el, s a vizsgálat eredményéhez képest azt hivatalától felfüggesztheti, vagy elmozdithatja; ily ügyekben hozott ítéleteit azonban megerősítés végett a közoktatásügyi miniszter elé terjeszti.

A vizsgálati és fegyelmi eljárás iránt a vallás- és közoktatási miniszter által részletes utasítás fog kibocsátatni.

4) Tanácskozik a törvényhatóság összes tanügyi viszonyairól, ideértve a felekezeti iskolák oly külső ügyeit is, melyeket az 1868. XXXVIII. t. c. 11, 12, és 13-dik §§-ban foglalt önkormányzat megértése nélkül intézhet; igyekszik a hiányokon önállóan segíteni, s a melyeken ma-

ga nem segíthet, azokról jelentést, illetőleg javaslatot terjeszt a közokt. miniszter elé. Jelesen:

5) Azon felekezeti iskoláknak, melyekről a tanfelügyelő jelentéseiből maggyőződött, hogy a törvénynek meg nem felelnek, megintése iránt felterjesztést tesz a miniszterhez; azok helyett pedig, melyek a vallás- és közoktat. miniszter által a felekezeti főhatóságok útján félévi időközben ismételt háromszori megintés után sem tesznek a törvénynek eleget, a községi, vagy állami iskolák felállítása iránt felterjesztést tesz a miniszterhez.

6) A hol a közs. iskola fentartására iskolai adó kivetése szükséges, annak mennyiségét, illetőleg kulcsát meghatározza. Ez iskolai adó azonban, az állami egyenes adó 5 százalékánál magasabb nem lehet.

6. §. A közigazg. bizottság a közigazgatás összes ágainak állapotáról, valamint saját működéséről fél évenként a miniszter elnökhöz intézett jelentésében kimerítően kiterjeszkedik a hatósága alatti tanügy állására és e részben tett intézkedéseire s egész működésére is.

Ezenkívül valahányszor szükséges, vagy egyes esetekben arra felhivatik, jelentést teszen a közoktatási miniszterhez.

7. §. A közs. népoktatási intézetek közvetlenül a polgári hatóság, a felekezeti népoktatási intézetek pedig a hitfelekezet hatósága alatt állanak; úgy a polgári, mint a hitközség e hatóságát az általa választott iskolai szék által gyakorolja.

8. §. E végből minden polgári és hitközségben legalább 5 tagból álló iskolai szék alakittatik, melynek tagjait a keb. lakosok közül lehetőleg az oktatásügyhöz értő egyénekből, képviselőtestülettel bíró községekben és városokban a képviselőtestület, egyéb községekben a közs. lakosok, illetőleg a hitközség választja.

A polgári közs. iskolaszéknek a választott tagokon kívül a helybeli lelkészek és a községi népiskolai tanító, vagy a hol több tanító van, a tanítói testület választott képviselője is tanácskozási és szavazati joggal bíró tagjai.

9. §. A községi iskolai szék három évre választatik. Tagjai azonban mindannyiszor újra választathatnak.

10. §. Ha a polg. község iskolaszéke megválasztását a három év letelte után két hétnél tovább halogatná, az iskolaszék tagjait a község tagjaiból a megyei közigazg. bizottság nevezi ki. A kinevezés azonban csak egy évre érvényes; ez idő elmúltával csak az esetben újítandó meg, ha a község választási jogával egykor sem élne két hét alatt.

A hitfelekezetek e részbeli mulasztását a tanfelügyelő a közokt. miniszterhez feljelenti, ki a felekezeti főhatóság útján az iskolaszék megválasztását elrendeli.

11. §. Választások érvényességére a közs. iskolaszék tagjai két harmadának, más érvényes határozat hozására általános többségének jelenléte szükséges.

12. §. Az iskolaszék teendői:

1) A közs. iskolaszék a tanítót a törvényhatósági közigazgatási bizottság egy küldöttjének — ki azonban nem

szükségkép a bizottság tagjai közül való — elnöklete alatt választja, mely választás a közigazgatási bizottság jóváhagyása alá terjesztetik; okleveles tanítókat, avagy tanító-képezdét végzett ifjakat segéd-tanítókul meghívhat, mely kötelességét ha elmulasztaná, avagy elhalogatná, helyette a tanfelügyelő teljesíti; a helybeli iskolákat egy tagja által meglátogatattja; a tandíjat illetőleg határoz; örökös, hogy a gyermekek rendszeresen járjanak iskolába; a mulasztók szülőit, vagy gondviselőit első ízben megint, azután a mulasztások jegyzékét hetenkint a községi elöljáróságnak a büntetések végrehajtása végett átadja; szigoruan felügyel a tanításra s az iskolai törvények és felsőbb rendeletek pontos végrehajtására; felügyel az iskolai alap kezelésére, s az illetékes elöljárósággal egyetértőleg gondoskodik annak gyarapításáról, rendelkezik az iskolai épületek kellő javításáról, az iskoláknak taneszközökkel való ellátásáról; a tanító és a tanulók szülői s gondviselői között fennforgó panaszokban és minden nevezetesebb fegyelmi kérdésében első fokulag ítél, ítélete ellen mindkét fél a megyei közigazgatási bizottsághoz fellebbezhet; az évi vizsgákon jelen van, a gondnoktól számot kér, s számadásait megvizsgálja, s eljárásáról évenként legalább két ízben, sürgős és fontosabb esetekben többször is jelentést tesz a községnek.

A községi iskola-széket mindezen teendői pontos teljesítésében a felügyelő, illetőleg a közigazgatási bizottság a járási (vagy azoknak megfelelő) tisztviselők közbejöttével ellenőrzi, s mulasztás esetében a szükséghez képest intézkedik.

2) A felekezeti iskolaszék teendőit a fönnbbiekek szem előtt tartása mellett az illető hitközség szabja ki, azonban az iskola-mulasztók irányában kötelező úgy járni el, mint a közs. iskolaszékre nézve meg van állapítva.

3) Mind a községi, mind a hitfelekezeti iskolaszék a néptanítók nyugdíjazásáról szóló törvény értelmében reá bízottakat végrehajtja.

13. §. A községi iskolaszék választ az iskolák száma szerint egy vagy több gondnokot, ki az iskola vagyonát kezeli, az iskolaszék utasítása szerint az épületeket javíttatja, s a hivatalnokok fizetését kiszolgáltatja s évenként az iskolaszék elé részletes és okmányokkal igazolt számadást terjeszt.

E számadások, miután az iskolaszék által megvizsgáltattak, felülvizsgálat végett a községhez, s onnan a törvényhatósági közigazg. bizottsághoz tétetnek át.

14. §. Az egész ország vármegyék szerint, azoknak megfelelő számú tankerületekre osztatik fel, a megye területén lévő vagy annak határai közt fekvő királyi városokkal együtt.

Budapest főváros külön tankerületet képez.

15. §. Budapest város részenként több iskolai községre osztatik, ugyanannyi iskolaszékkel.

Ez iskolaszékek a városrészek választói által három évre választatnak. Tagjaik azonban újra választhatók.

Ez iskolaszékek teendői ugyanazok, a melyek a 12. §-ban elősorolvák, a tanítók választásán és az iskolai va-

gyon kezelésére való felügyeleten kívül, a mely teendők Budapest a fővárosi képviselő-testületet illetik.

A fővárosi iskola-széknek hivataluknál fogva tanácskozó és szavazattal bíró tagjai: az iskola községbeli lelkészek felekezeti különbség nélkül, s a közs. tanító-testület két képviselője.

16. §. Az 1868. év XXXVIII. tc. 15, 35, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 136, 137. §§-ai hatályon kívül tétetnek.

17. §. E törvény végrehajtásával a vallás- és közokt. m. kir. miniszter bizatik meg.

Budapest, nov. 2-án, 1875. Trefort Ágoston, m. kir. vallás- és közoktatási miniszter.

Az igazgató-tanács nagy gyűléséből.

Kolozsvártt, december 5-n, 1875.

Elnök: gr. Mikó Imre, ő nmltsga. Jelen voltak: főt. Nagy Péter, püspök, id. gr. Bethlen János, Elekes Károly, Ince Mihály, dr. Kolosvári Sándor, Lészai Ferenc, Sárkány Ferenc, Szabó Ádám számvevő, Szász Béla és Bodor Antal, titkár.

1) Dr. Kolosvári Sándor, ig.-tanácsos jelenti, hogy megbízatása folytán a Szabó Ferenc n.-enyedi volt számvevő által azon főtanoda ellen indított számadási perügye elintézésére a nagy-enyedi kir. törvényszék helyett a kolozsvári kir. törvényszék delegálása iránt a n. mlt. igazságügyi miniszter urhoz intézett fölterjesztést személyesen beadta s remélhető annak gyors és kedvező ellátása. A jelentés tudomásul vétetik és buzgó fáradozásáért köszönet nyilvánítottatik.

2) A nagy-enyedi főtanoda gondnoksága azon főtanoda volt kezelő személyzete beadott számadásai megvizsgálásához szükséges adatok egy részét felküldi; tudatja, hogy Geibel volt erdősz, Szabó Ferenc volt számvevő és Tatár Sándor több évi számadásai nem találtatnak, azok valószínűleg be nem adattak s több évi pénztár-számadás is hiányzik. A felküldött számadási adatok áttétetnek számvevő urhoz, a főtan. gondnokság felhivatik a még hiányzó számadási adatok holléte kinyomozására s megszerzésével azok felküldésére.

3) Tárgyalás alá vétetett a folyó évi egyh.-ker. közgyűlésnek a domesztika-kassa felállítását tárgyazó 111 sz. alatt kelt határozata. A domesztika-kassa megállapítására anyaszentegyházunk hivi áldozat-késztségét felhívó meleg hangu felszólítás szerkesztésére főt. Nagy Péter, püspök aa. elnöklete alatt Ince Mihály és dr. Kolosvári Sándor ig.-tanácsos aa.-iból bizottság küldetik ki és az egyházmegyék felhivatnak a gyűjtéssel megbízandó egyének följajlására.

4) Az állam-segélyi kérvények beadására általában minden év november 30-ára kitűzött határidő alatt a n.-sajói, n.-szebeni, udvarhelyi és sepsii egyházmegyék nem terjesztvén fel a folyamodványokat. A kitűzött határidő december 31-ig meghosszabbítottatik, miről azon egyházmegyék esperesei a kérvények felküldése iránti felhívás mellett értesítettnek.

5) A n.-enyedi főtanoda gondnoksága fölterjeszti azon főtanodánál rendszeresítendő számvevői és részben ellenőri állomással egybekötendő teendők megállapítását tárgyazó határozatát s tudatja, hogy a számadások az ellenőr és pénztárnok közreműködésével remélhetőleg a mostani személyzettel is elintézhetők, a főtanoda jelen pénzügyi helyzetére tekintettel, kéri azon állomás betöltését elhalasztani. A számvevői s részben ellenőri állomás betöltése — a felhozott indokokból — elhalasztatik s a főtan. gondnokság felhivatik, hogy annak idejében a számvevői teendőket szabályozó utasítást öntse határozottabb alakba.

6) A kolozs-dobokamegyei tankerületi tanító-testület alapszabálya közlésével tudatja megalakulását s a népnevelés fejlesztése iránt kitűzött célja elérésében kéri támogatni az által, hogy egyh.-községeink iskola-tanítói hivassanak fel a testületbe lépésre s a tanító-testület tagjainak köz- és köri-gyűlésekre menetelük alkalmával előfogad s napidíj rendeltessék. Örömmel üdvözöltetik a kolozs-dobokamegyei néptanítók egyletének tanító-testületté lett megalakulása s azon megyékben fekvő egyházközségek és tanítói a tanító-testületbe lépés ajánlása mellett esperes aa. utján értesítettnek s az egyházközségek figyelmeztetnek, hogy saját érdeküket mozdítják elő, ha a tanító-testületbe belépő tanítójukat köz- vagy köri-gyűlésekre menetelük alkalmával előfogattal s némi napidíjjal látják el, miről a tanító-tes-

tület azon hozzáadással értesítettik, hogy az ig.-tanácsnak nem áll hatáskörébe, sem a tanítóknak a testületbe lépést, sem az egyh.-községek a tanítók részére előfogad és napi díj kiszolgáltatását elrendelni.

7) Bartha Lajos esp. aa. felfejti, hogy a rákosdi egyházközség az állami iskola felállításával üresen álló iskolai telkén gyermek-menhelyet kíván felállítani s az e végre szükséges építkezések költségei fedezésére kéri az iskola-építésre megszavazott 200 frt. állam-segélyi összeget kitalni. Nem lévén kimutatva, hogy a fölállítandó gyermekmenhely felügyelői fizetést miből fedezendő, s minő építkezések szükségesek, sat. föl hivatik e szükséges kimutatások felküldésére.

8) Csizsér Gábor esp. fölterjeszti az árkosi egyházközség módosított papi díjlevelét s felfejtve, hogy a fizetés fölemelés által a papi-fizetés szálláson kívül 300 frtot meghalad, kéri a díjlevel megerősítésével a 3-ik osztályu papi-állomást 2-ik osztályu állomásra emelni. A díjlevel a hívek által a papi-fizetés emelése iránt tanusított buzgósága elismerésével megerősítettik, azonban nem lévén kimutatva, hogy a felemelt papi-fizetés a 300 frtot meghaladja, sem az egyh.-megye közgyűlésének a 2-od osztályu papi állomásra emelésére vonatkozó határozata, a szükséges kiegészítés végett esp. aa. felhivatik.

— Ellátatott ezen kívül még 22 ügydarab.

B—r A—l.

TÁRCA.

János és az ő nevét viselő iratok.

(Folytatás.)

Megelőzőinek csoda-elbeszéléseit nagyobb részint ő is felhasználja, s egyszersmind újakkal is megtoldja és a már megirtakat a csodaszerűség legmagasabb fokára csigázza; de csak azért, hogy egyuttal azon magasabb eszmék közvetítőivé s eszközeivé vonja le, melyek az érzékelhető eseményekben tükröződnek vissza. Elejétől végig harcol az érzéki csodákban vetett hit ellen, mely a szemet elvakítja, szemben a valódi szellemi csodával; és az utolsó csodánál, melyel könyvét bezárja, Jézus feltámadásánál, polemijája egész összességét a szellemdús rövid mondatba foglalja: „boldogok, a kik nem láttak és mégis hittok:“ az az, a kik a lélek munkáiban s az eszmék igazságaiban hisznek a nélkül, hogy e végre a feltámadott test érzéki megjelenését követelnék; a kik hiszik, hogy Krisztus az élet, az út és az igazság, a nélkül, hogy a testi föltámadás kézzelfogható csodájára lenne szükségök.

Mintán legelőbb Baur láugeszü éleslátással fölműtatta a 4-ik evangeliom eredetét s szerkezetét, utána még sok elismert nevű s ügyes kezű bűvár munkált azon, hogy az adatok hiányzó szálait megszerzeze, vagy a meglévőket egy összfűgő egészsze egybeszöjje úgy, hogy az újtestamentom ez irata is egészsben és egyes részeiben teljesen isme-

meretesen s áttekinthetőleg áll előttünk, s a tudományos bűvárlat szorgalmának e gyümölcsét, mint teljesen kész tetheti föltre. A történelmi s kritikai munkálatok eredményekint az ítélet így hangzik fölöle: „A 4-dik evangeliom egy hellen miveltséggel bíró szellemdús kereszttyénnek műve a 2-dik század közepéről, Jézus élettörténetéhez nem használható, legmagasb s legtisztább foka az újtestamentom keretén belől mozgó kereszttyén szellem kifejlődésének.“

De ki hát voltaképen ezen János apostol, kinek az egyház az említett két iratot tulajdonította a három ezekkel rokonosított levéllel együtt?

A tudomány nem tud fölöle sem többet, sem kevesebbet, mint hogy Jézus őt a halász-mesterségtől hívta apostolságra, és hogy Jézus halála után Péter és Jakab mellett ő volt egyik feje és oszlopa a jeruzsálemi zsidó-kereszttyén községnek.

Az ő irányát tekintve, mint Péterrel rokon gondolkozásu, irhatta a jelenések könyvét; de mind számosabbak s nyomatékosabbak a vélemények, melyek kétségbe vonják az ő valódi zsidóságot. Azon körülmény, hogy a jelenések könyvének szerzője könyvének kijelentéseit Jánosra, a Jézus szolgáljára viszi vissza, a legkevésbbé sem bizonyítja azt, hogy a könyvet János írta. Azon korban csaknem általános szokás volt — a mint azt minden ó-korban jártas tudhatja —

hogy könyvek és iratok idegen név alatt s különösen fontosabb személyek nevei alatt adattak közre, és e szokás épp úgy meg volt a zsidó, mint a keresztyén s pogány-körökben. Midőn Ciceró a barátságáról írt könyvében nézeteit nem a saját nevében adja elő, hanem egy rég meghalt hírneves egyénnek adja szájába, ez eljárását ezen tétellel igazolja, mely az ily nemű eljárásokra általában ráillik: „A z előadás ily módja, mely az ó-kor jeleseinek tekintélyére támaszkodik, nem tudom mikép, de nagyobb nyomatékka látszik birni.“ Hasonlóképp az egyházi atyák állításai, kik már korán teljes határozottsággal Jánost tartják a jelenések írójának, sem érdemelnek teljes hitelt sem itt, sem más történelmi tény eldöntésénél, ha azok más oldalról, vagy benső alapokon meg nem állapíthatók. Mert az ő könnyen-hívőségük anynyira nem ismert hártárt, hogy maga a kiméletes kritikus Ritschl azt mondja róluk: „az apostoli korról igen keveset tudnak, s azon keveset is többnyire hibásan tudják.“

De mikép áll hát a dolog azon számos és érdekes vonásokkal, melyeket az egyházi atyák János apostol életéből számunkra fentartottak? Azok szerint ő, mint általában tisztelt ősz Ephesusban tölti élte végét, s onnan teszen mint főpap vizsgálati körutakat, melyekben keresztyén közösségeket alapított, megürült lelki-pásztori állomásokat töltött be, püspököket iktatott. Azok szerint egyszer egy nyilvános fürdő-házban a gnostikus Cerinthel találkozáván, a házat következő szavakkal hagyá azonnal oda: „hadd fussak, ne hogy a ház, melyben az igazság ellensége lakik, rám omoljék.“ Más alkalommal egy előkelő ifjút megtérít s két alkalommal ment meg, ki később egy rablóbandához csatlakozott; régi költőktől igen kedvelt tárgy. Máskor meg egyik római császár parancsára forró olajba vettetett, honnan azonban ő nem csak teljesen épen, sőt tisztábban s erősebben jött ki. Továbbá, Pathmos szigetre száműzve, ott nyeri azon látomásokat, melyek a jelenések könyvének alapul szolgálnak. Végre, a szigetről az ő kedves Ephesusába viszszatér, hol egészen Traján koráig él, mintegy 100 év Kr. u. Késő vénységében, midőn már járni nem tudott, elvitette magát a gyülekezetbe s mindig csak e pár szót hangsúlyozá: „gyermekeim, szeressétek egymást!“

Ezen kívül még sok más ily nemű adatot közlenek felőle. Így p. o., hogy Jézus szájából következő ígéretét vette volna: „Jönek napok, midőn nőni fognak szőlőtőkék, mindenik tizezer vesszővel, mindenik vesszőn tizezer gerezddel és mindenik gerezden tizezer bogóval; mindenik kisajtolt bogó adni fog 20 kupa bort. Ha leszakítja valamelyik szent az egyik gerezdet, a másik így kiált fel: én vagyok a jobbik, engemet szakíts le és dicsérjed általam az urat! Ugyanezt mondá a gabonárúl, veteményről és gyümölcsökrül; „és az állatok, melyek azokból táplálkoznak, egymás között békében fognak élni, mint az embereknek alárendeltjei.“ Mindezeket Irenius egyházi atya számlálja elé s végén hozzá teszi: „mindez hihető a hívőnek, s valakik azon időt megérik, látni is fogják.“

Így élt János Ephesusban a legkésőbbi vénségig s a közhiedelem szerint nem lett volna szabad meghalnia, míg az

ur el nem jövend. Spanyol Izidor elbeszélése szerint, midőn végóráját közelgeli érzé, egy sírgödört ásott János, melybe hitrokonaitúl való innepélyes búcsuvétel után élve lefeküdt; sőt Augustin is tudni akar arról, hogy ő csak alszik ama sírűregben, mit azon helyen az ő lélekzet-vétele által okozott gyakori földingás bizonyít.

Lénárt József,
papjelölt.

(Vége következik.)

A román iskolai ösztöndíjakról.

A román nemzetnek minden időben voltak férfiai, a kik nagyszerű áldozatokat hoztak a népnevelés oltárára; mindig voltak oly férfiai, a kik egész életüket és egész vagyonyukat a román nép emelésére szentelték.

Ezen halhatatlan férfiaknak köszönhető, hogy számos szegény sorsu román ifjak tanulmányaikat végezhetik, kik a román tanügynek és kulturának nagy szolgálatokat tesznek s tettek.

Nem lesz érdektelen ezen román iskolai ösztöndíjakról egy pár sorban megemlékezni.

A balázsfalvi szemináriumban 1848 előtt segélyezett 52 papnövendék, a kik teljes ellátásban részesültek; jelesen négy éven át kaptak szállást, naponta kétszer két-két tál s kétszer egy héten pedig három tál ételt s egy fél measures bort: 1 reverendát, s pár lábbelit és a szükségeltető könyveket.

Ugyanott 200 tanuló az elemi és gymn. osztályokból, kaptak naponta 2—2 cipót, de csak azok, a kik a tantárgyakból jó előmenetelt tanúsítottak.

Balázsfalváról évenként a bécsi Barbara című intézetbe 2 növendék küldetett fel; kettő a kolozsvári konviktusban nyert ellátást, kettő pedig ugyanott a szemináriumban.

Dr. Ramoncai Gergely 54,000 frt. p. p. alapítványt tevén a mindkét felekezeti román ifjak felségelésére, a balázsfalvi káptalan ezen tőke kamatait kezdé a jobb román tanulók között kiosztani. E körülmény sok vizálya nyújtott alkalmat, mert a gubernium és udvari kancellária azon időben minden áron követelte, hogy ezen összeg kamatai nemzetkülönbség nélkül a magyar és szász tanulók között is kiosztassanak a nélkül, hogy a nem román alapokból a román ifjak ugyanezt várhatták volna.

A balázsfalvi püspök és kanonokok ezek mellett sajátjukból több ifjat tanítottak, ezeknek száma évenként a 20-at meghaladja.

Nagy-Szebenből a bécsi szt. Barbara című intézetbe évenként szintén 2 román ifju küldetett fel, s mondhatni sok jeles férfit nyert ez által a nép. Ezek közül elég lesz felemlíteni Popásu Jánost (most püspök), Hanneát, Popeát, Badillát, Lázár Györgyöt, Moga, jeles theológust, sat.

Más szubvencióról és segély-pénzekről, melyek Szebenből osztottak volna ki a román ifjak közt, nincs tudomásom; anynyit azonban tudhatni, hogy Budai Áron, nyugalmazott titkár, a román ifjak nagy patronusa volt, s sokat segélyezett; az ő segélyezése folytán juthatott partra Macellariu Ilyés, Bologa Jakab, Brote Pinciu s mások, kik a román népnél vezérszerepet visznek.

Brassóban 1834. körül a kereskedők évenként egy-egy joghallgatót segélyeztek 160 frt. összeggel, Bran János és Puskáriu János e segélyt élvezték. A szabadságharc által azonban a brassói kereskedők ezen segélye véget ért.

E téren kitűnő helyet foglal el még hétfalusi lakos Cisca Oprea, a ki évenként hat ifjat taníttatott, s hogy ezt tehesse, utoljára utolsó lovát is eladta. A nemes tett követőkre talált, ugynezt tették: Popea, Verza, Gaetan és Pantui.

Más részről Baint Miklós, Brassó, Zernest, Brán községekben évenként több román ifjut özszeszedett s vitte be őket, mondván: adjatok ezeknek is kenyeret. S ezekből lettek püspökök, tisztek, titkárok, sat.

Igy dolgozott Pápos és Pápa János is. A felszedett ifjak szorgalmasan tanultak, a szünidőkre sem mentek haza, ugy anynyira, hogy a szülők többen tiltakoztak gyermekeik taníttatása ellen, mondván, hogy ők nem akarnak gyermekeikből urakat csinálni.

Túl a Királyhágón nem lehetett ilyen dolgokról hallani. Egyedül Vulcan, nagy-váradi püspök, ily nemű tetteiről beszélt a világ; több ifjut segélyezett a nagy-váradi és belényesi iskolákban.

1837-ben, midőn karlovi metropolitánul Stancovicu választott meg, az új érsek elhatározta, hogy 20 ösztöndíj állít fel a román és szerb ifjak számára. Ez meg is történt, azonban az ösztöndíjak kiosztásában igen részrehajlóan jártak el, mert a 20 ösztöndíjból alig 3—4 lett a román ifjak között kiosztva.

Igy álltak az ügyek 1849-ig. A szabadságharc lezajlása után a német rendszer a román ifjaknak irnokságot adott, majd fokokint emelkedtek, szép állást nyertek és szép fizetést is. És mit tapasztalunk? Vajjon azok, a kik igen jól ismerték a kegyelem-kenyeret, a kik ezen kegyelem-kenyeren emelkedtek magas állásokra, gondoskodtak-e, hogy a nemzetnek visszaadják azt, a mit ők a nemzetől vettek.

Azt kell konstatálnunk, hogy habár 1848 után a román intelligencia sokkal nagyobb volt is, mint az előtt, nem találkoztunk anynyi lelkesedéssel a tanügy és kultura emelése iránt, mint az előtt.

1848 után az ösztöndíjak állásáról a következőket írhatjuk:

A Romoncai-féle alap jó gazdálkodás folytán 100,000 frtra hágott, ennek kamatai 60 frt, vagy 84 frt. részletekben osztatnak ki.

Az erdélyi román nép és irodalom-művelő társaság évenként a szegénysorsu román ifjak között 4,000 forintot oszt ki.

N.-Szeben kioszt évenként mintegy 8,000 forintot. S ugyancsak Nagy-Szeben bir egy jól berendezett papnöveldevel, mely a nemzet és állam közös adakozása folytán emelkedett.

A Mocsonyi-család 1859 óta 100 ifjunál többet segélyezett; évenként e család kiad 4—5,000 frtot.

Az 1854-ben tett alapítványból 7 ösztöndíj telik ki, s 60 frttól 120 frtig pp.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Néhány év előtt Lugoson elhalt Alesandroviciu özvegye 50 ezer forintra menő özszeses vagyonát a nemzetnek hagyományozta ösztöndíjakra, s egy román leány-iskola felállítására. Más 5 ösztöndíj telik ki ezen alpból 100—100 forintos.

Aradon elhalt Birta özvegye özszeses vagyonát szintén 12 ösztöndíjra hagyományozta.

A Gozsdu-Manó-alap oly tekintélyes ma, hogy abból igen sok román ifju nyer segélyt.

Nem sokára tisztába hozatik a balázsfalvi érsek Sulu-tiu vagyona is, a midőn egyiké lesz a leghathatósabb tényezőknél a mivelődés előmozdításában.

A bukaresti „Transilvania“ társulat 5 ösztöndíj szolgálat ki 100—200 aranyból állókat azon román ifjaknak, a kik Párisban, Brüssselben, vagy Olaszthonban folytatják tanulmányaikat.

Ide számíthatjuk a Klein, Babb és Sima alapokat, melyek több százezer forintokkal rendelkeznek, s melyek a balázsfalvi káptalan administrációja alatt állanak.

A Nedelcu-alap Lugoson még nincs tisztába hozva.

A brassói iskolák alapjából három 500 frtos ösztöndíj osztatik ki.

Ezek 1848 után az anyagi források a román kultura előmozdítására; ezekhez hozzá számíthatjuk még a határvidéki I. és II. ezred alapjait Naszódon, melyekből e helyen iskolák emelkedtek és számos román ifju nyer ingyen oktatást és segélyt.

A román népnek nincs oka mindaz által kétségbeesni a műveltség előmozdítására szolgáló eszközök hiánya felett, mégis van anynyi pénze, melyet, ha ügyesen és okosan felhasználna, szebb eredményeket volna képes e téren felmutatni, mint jelenleg felmutathat.

H—n.

KÜLÖNFÉLÉK.

== Kérjük mindazokat, kik a folyó évről fizetésükkel hátralékban vannak, hogy kötelezettségüknek mielőbb eleget tenni, sziveskedjenek.

== (Halálozás.) Felvinci ev. ref. lelkész Tóth Mózés, maga úgy ipja, Magyar Pál s ennek gyermeke Magyar Miklós és a többi közeli és távoli rokonok nevében, szomorodott szívvel jelenti a forrón szeretett nő, illetőleg leány és testvér Magyar Albertinának folyó hó 5-én estéli 1/2 11 órakor, rohamos tüdőlobban, 26 éves korában történt gyászos kimúltát. A letört virágot élte tavaszán találta. a vihar, mely őt övéinek örökké tartó fájdalmára oly korán magával ragadta.

== Tisztelt szerkesztő ur! A 258—48. számú becses lapja „ig-tanács kis gyűléséből“ című rovat 1) sz. alatti közleményben a nagy-enyedi főtanodának Szabó Ferenc volt számvevő elleni követelése 10,600 frt. özszeszben említettik, holott 60,000 frtot meghaladja, kérem ezen lényeges hibát helyre igazíttatni. Kolozsvárt, dec. 8, 1875. Kéri tisztelője, Bodor Antal, titkár.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdászánál az ev. ref. főtanoda betüivel Kolozsvárt.

Mai számunkhoz van mellékelve az „Erd. ev. ref. egyházker. egyház-jogának“ 15—16 iva.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, DECEMBER 16, 1875.

259—50. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztési iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

AZ

„ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY“

1876-ik évi VI-ik évfolyamára.

Most, midőn az év vége felé közeledünk, ismételten kopogtatunk olvasóink ajtaján, s nem kérünk, de várunk bebocsáttatást, mint az a jó barát, ki egy hosszú esztendőn keresztül derült és viharos napokban egyiránt érettük fáradott, munkált. Mit munkáltunk: az nyilván való mindenki előtt; mit fogunk munkálni: arra megtanít egyházkerületünk közszüksége, java, előmenetele és mindnyájunk tisztessége. Törekvésünk nyílt, őszinte, becsületes s mint ilyenek, van jogunk, megvárni, remélni azt a szellemi és anyagi támogatást, mely egyházkerületünknek is diszére szolgál minden kétségen kívül.

Meggyőződésünk, hogy e lap immár minden napi szükség és nem léte oly hiányt éreztetne a jobb lelkekben, mint a kenyér megfogyatkozása a testiekben. Kik így éreznek, mint mi, szívesen kérjük, igyekezzenek a jobb módúak közül minél számosabbakat toborzani lapunk körül, hogy megélhessen. Nem hihetjük, hogy a gondnokok, a számos képviselő és vagyonosabb osztály tagjainak szívében ne lehetne felköltetni az érdekeltséget, ha elég buzgóság volna lapunk barátaiban. Hassanak erre, és mi megizmosodunk a pezsgő erő és élet által.

A folyó évi könyv-illetményből (dr. Kolosvári „Egyház-joga“) már elküldöttünk 2 ivet s menüni fog minden szám mellett mindaddig, míg befejezzük. Lehet, hogy átmegy a jövő évre is; de ez nem fog akadály lenni és jövő évi könyv-illetményül ismét a „**Prédikátori tárt**“ fogjuk folytatni, **egyházi beszédekkel**, melyből 3 kötet forog köz kézen, s mely általánosan igen kedvezően fogadtatott irodalmi tekintetben is.

Mi akarunk tenni; jótékony mozgalom van indulóban egy oly cél elérésére, mely egész egyházkerületünkre, sőt a magyar protestántizmusra is jótékony befolyással leend: lapunkra hát szükség van, kérünk mindenkit, támogassák és a siker nem fog elmaradni.

Lapunk előfizetési ára a „jutalom-illetékekkel“ együtt

Évnegyedre	1 frt. 50 kr.
Félévre	3 frt.
Egész évre	6 frt.

Kiadó-hivatal, hová az előfizetések „post-a-utalvánnyal“ küldendők: Külmagyar-utca, 9. szám.

Kolozsvártt, decemberben, 1875.

Szász Gerő,
ev. ref. pap, esperes, mint felelős szerk. és kiadó.

Egy vidéki hang az új-theológiai fakultásról.

Maros-mente, télelő.

Mi is vettük, nt. szerkesztő ur, most már külön lenyomatban is, a tervezetet, mely a módokat mutatja ki: hogy juthat státusunk, „egy akadémiai színvonalon álló, teljes, központi theol. szemináriumhoz,“ melynek „első rendű fontosságát“ idei egyházkerületi közgyűlésünk ismerte föl.

Mi, itt a vidéken, sokkal inkább el vagyunk saját bajainkkal foglalkozva és sokkal kisebbek vagyunk, hogysé magunk nagy nyomatékkal, vagy kezdeményezőleg léphetnénk fel egy ily nagyszerű ügyben; de azért higgye el, nt. szerkesztő ur, hogy nekünk is van még érzékünk a magasztos iránt, mi is tudunk még lelkesedni anyaszentegyházunk javáért s ha kell, csekély tehetségünkkel áldozni ott, a hol a vezetők a kor igazi szükségének tudtak hangot adni. Engedje meg a nt. szerkesztő ur, hogy most csak néhány igénytelen eszmével, mint egy pár homokszemmel, járuljak én is a nagy tervezethez, melynek megvalósulása egy hatalmas lépés lesz előre egyházkerületünk történetében.

Az első, a mi lelkemet eltöltötte e tervezet ismét és ismét elolvasásával, a tiszta öröm, hogy elvégre oly terv hozatott szőnyegre, mely egész egyházkerületünk buzgalmát, lelkesedését ébreszti föl. Nem hallgathatom el, hogy ránk, a központtól távoliakra, nyomasztólag hatottak az utóbbi néhány év küzdelmei, melyekben egy kicsiny igazság mellett mindig szerepelt egy jó csomó személyes szenvedély is. De immár, istennek hála, végök van a kicsinyes harcoknak s talán örökre száműzetett egyházunk köréből az a viadal, mely felemésztette legjobb erőinket, a nélkül, hogy az anyaszentegyháznak csak félanynyi haszna is lett volna, mint a kifejtett buzgalom után lehetett volna várni. Most azonban — az egy enyedi vagyon-kérdés botránján kívül — mindaz már el van temetve; most már fátyolt vehetünk a multakra, s új erővel és új kedvvel kezdetünk a munkának.

És éppen ez az, a mi a most felvetett magasztos eszmét olyan szerencsésen különbözteti meg az előbbi tervektől, az, hogy itt módja sincs a személyes küzdelemnek, itt minden egyéni érdek hátravonul s csak az anyaszentegyház java forog szóban.

Ugyan ki szólhatna, saját esze és célzatai kompromittálása nélkül, az egyetem ingyen előnyének statusunk javára leendő felhasználása ellen? Ugyan, ki tagadhatná — a nélkül, hogy a lóláb ki ne lássék — tanár-képzésünk elodázhatatlan szükségét s azt a rendkívül szerencsés körülményt, hogy csak éppen ki kell a kezünket nyujtanunk s magunk javára fordítanunk azt, a mit az ország, a kolozsvári tanár-képezdeben, szintügy kínál, s a mit a magunk erejéből soha előállítani nem tudnánk.

Tanodáink felett már tornyosodnak a setét fellegek. Az állam már törvénnyel szabályozza a közép-tanodákat: rendes, állandó, vizsgázott tanárokat követel tőlünk is. Neki lesz módja a maga tanodáit ilyen tanárokkal és minden szükséges eszközökkel ellátni s mi lesz akkor a mi tanodáinkból, ha előre nem gondoskodunk magunkról, hol és hogy terjeszszük a protestáns szellemet, ha a jó állam-intézetek mellett üresek maradnak gyöngé tanodáink?

És már ezek felett a kérdések felett ugyan ki tudna, egyenes roszakarat nélkül, vitát kelteni, a mikor sem egyik, sem másik meglevő intézetünk nem érintetik, (mert, az igazat megvallva, magam is túlerőszakolt dolognak tartottam volna, ha egy új intézetet egy régi intézet rovására állítottunk volna föl) s a midőn arról van szó, hogy az állam által fenntartott egyetem és tanár-képezde javait a magunk részére aknázzuk ki.

És nekünk, protestánsoknak, erre tiszta jogunk is van; s ez az, a mi, másodsor, előttem oly rendkívül fontossá teszi ez emlék-iratot.

Mi protestánsok, nemzeti fejedelmeink óta, soha valami nagy kegyével az államnak nem dicsekedtünk; sőt azt is, a mit nemzeti fejedelmeink buzgósága nekünk adott, a későbbi pápistás reakció nagy részben elharácsolta tőlünk. Megtartotta persze ezt is és még a mellett milliókat kaparitott meg magának az állam vagyonából. Mi szegény emberek tudjuk legjobban, hogy mily roppant hatalom a gazdagság s a dúsgazdag katolikus egyház éppen ez által gazdagszik folytonosan, a mi anyagi és szellemi kárunkra. Ez a gazdag és hatalmas testület aztán könnyen ki tudta vinni, hogy neki állami költségen, fakultása van a pesti egyetemen, a bécsi pazmaneumban, több megyei püspök gazdagságából; nekünk protestánsoknak pedig csak saját fillérecskéinkből lehet szegényesen berendezett papnöveldeinket fentartanunk.

A mostani alkotmányos kormányoktól is hiában várjuk, hogy a multak bűneit helyrehozzák s az újan alapított kolozsvári egyetem mellett protestáns teológiai fakultást rendezzenek be. És azt hiszem, hogy az állam pénzvisszonyai mellett hiában is várjuk. Ismét a magunk erején kell tehát megélnünk, de legalább zsákmányoljuk hát ki fenéig, a mit az állam minden polgára szabadon használhat, de a minek hasznát épen mi erdélyi reformátusok vehetjük a legjobban. A boldogult Eötvös elköltözött atyáihoz s így az ő terve, hogy Kolozsvárt teológiai fakultás legyen, hasonlóképen meghalt. De a mostani kormányok sem akadályozhatják meg, hogy még is legyen nekünk prot. theol. fakultásunk és tanár-képezdénk, részben állami költségen s csak részben a mi zsebünkre.

Sőt talán annak is módját lehetne valahogy ejteni, hogy valamint a pesti katolikus teológiai fakultást az állam tartja fön, úgy legalább segítse bennünket a kolozsvári fakultás felállításában és fentartásában. Hiszen, úgy is jogtalanul visszatartja kamerátikumainkat; hiszen, úgy is aránytalanul csekély az állam-segély, ha összehasonlítjuk azokkal a roppant dominiumokkal, a melyek mind az állam vagyonából kerültek a katolikusok kezébe. Aztán, bizony az államnak is javára válik, ha a protestáns tudományos szellem, kitünőleg képzett papok útján, terjed az országban. Azt se felejtjük, hogy az állam elégséges számu középtanodákat nem tud fentartani s így szükségesképen rászorul a felekezetek legelső sorban a protestánsok tanodáira. Egy kevés segédlem, melylyel prot. tanár-képezdénket felállíthatnók és fentarthatnók, ugyanannyi állami tanodának a költségét kimélné meg, a hányat mi, kitünőleg képzett tanárainkkal fentarthatnánk s így nem is ajánlékot adna nekünk, hanem sokkal kisebb költséggel a sokkal nagyobb megkimélni magának.

Nem azt akarják ezek tenni, hogy már most összedugott kézzel s tátott szájjal várjuk a sültgalambot. Segits magadon, s az isten is megsegít. Mi protestánsok hozzá vagyunk szokva, hogy a magunk emberségéből élünk meg. S azt hiszem, meg is tudunk élni, csak akarnunk kell. Buzgó főuraink, egy Mikó, egy Teleki, egy Kún soha sem hiányoztak a nemzeti és egyházi áldozat-készség terén s a többiektől is méltán megvárjuk, hogy atyáik nyomdokaiba lépjenek. Aztán itt vagyunk mi is, a kicsi-

nyek, kiknél a szükségét a szám pótolja ki. Háromszázezer református közül csak kitelik százezer, ki egy-egy forintot nem sajuál áldozni e nagyszerű terv kivitelére. Sőt talán még tovább is lehetne menni: a tudományos protestáns fakultás és tanár-képezde az egész magyar prot. anyaszentegyháznak volna közkincese s így remélhető, hogy a testvér-szuperintendenciák is erkölcsi és anyagi támogatásban részesítik az ügyet. Ha a püspökök, mint illik, élére állanak a dolognak; ha fényes tekintélyükkel és nyomatékos szavukkal ott lesznek a tábor élén: lehetetlen, hogy győzelem ne kísérje zászlónkat, melyre az „Előre!” van jelszóul írva.

Nó lássa, nt. szerkesztő ur, már én, az egyszerű közkatona, is szinte neki kezdtem melegedni. Szinte lehetetlen is ez eszmét lelkesedéssel nem karolni föl. Szakítani a multakkal; dolgozni a jövőnek; egyetlen nagy táborban sorakozni mindnyájunknak; felhasználni a kínálkozó jó alkalmat; egy lelkesítő eszméért küzdeni a köznapi életben; főtanodáink és a tudományos lelkész-képzés alapját biztosítani még is csak szép dolgok ezek, a mai hideg világban.

A nt. szerkesztő ur megbocsát, ha én, ki csak nem rég még más sorban állottam, nem tudtam a multnak minden reminiscentiáját eltörölni. De azok csak mellékes dolgok, a főkérdésben, úgy is egymás mellett állunk ismét, valahára s istennek hála! Mikor tette kerül a dolog, akkor sem fogok hiányozni. Most persze még csak névtelenül.

Isten segítse az igaz ügyet!

Egy a sok közül.

Észrevételek a „Köznevelésünk ügyében!” című cikkre. *)

Tiszteletes Demeter Sámuel ur e becses lap 257—48. számában elbeszéli, hogy „közelebbről, Alsó-Fehérme-gyében járván, megdöbbenve halotta(m) beszéltetni azt, hogy két fiu n.-enyedi főtanodánkából a k.-fehérvári rom. katholicum gymnáziumba ment át.”

„Természetes, hogy nagyon szívé(m)re esett a hír, s közvetlenül (!) érdekelte az által, egyenesen forrását kereste(m) fel,“ (jól megjegyzendő: a „hír-“nek), hogy bizonyosan megtudja a dolog mibenlétét.

*) Közreadjuk e választ, de meg kell jegyeznünk, hogy Demeter Samu t. barátunk nemes hangon tartott cikkével szemben e leckéztető módot, mely néhol sértő személyeskedésbe csap át, teljességgel nem látjuk indokolva.

Mint értesült: „a hir valóságban alapszik.“

A megdöbbentő (!) tény okai gyanánt a következőket sikerült „a sok különféle beszédből“ megértenie:

1) kiméletlen, szigor némely tanár részéről „a kalkulus-adásban.“

2) Kellő tisztaság, rend és fegyelem hiánya.

3) Túlságos elhalmozottság tanulni valókkal.

Azután azon föltevésből kiindulva, hogy e három pont csakugyan valóságban alapszik és a „fiuk“ ép ezek miatt távoztak el, mindenikre elmondja megjegyzéseit s végül kijelenti, hogy ezt tette „főtanodánk iránti meleg szeretettel, forró vágygyal az iránt, hogy annyak élete mentől virágzóbb legyen; tette(m) a tanárok iránti nagybecsülése(m) eleven érzetével, minden más érdektől menten,“ sat.

Azt hiszem, a cikk lényegét hiven reprodukáltam.

És most engedje meg a tiszteletes ur, hogy megjegyzéseire, melyek sok tekintetben határozottan tévesek, néhány észrevételt tegyek.

Mindenek előtt fogadja megérdemelt köszönetemet azon meleg érzelmeiért, melyeket cikke végén a Bethlen-főtanoda és annak tanári kara iránt, s tehát csekélységem iránt is kifejez, mert ez által legalább a konvencionális illem-szabályainak eleget tesz.

A szóban forgó cikken átálán véve meglátszik, hogy írója a tárgyat, melyről szól, méjjebben érzi, mint a menyinyire megfontolta.

„Megdöbben“ arra, hogy két tanuló az enyedi ref. kollégiumból a k.-fehérvári kath. gymnáziumba (prot. pudor!) ment át. Ép ezen megdöbbenésnek lehet tulajdonítani valószínűleg, hogy a tiszteletes ur a „hir forrását“ és nem a tény okát fürkészte ki. Ez utóbbi esetben ugyanis meggyőződött volna arról, hogy azon két „fiu“ eltávozásának nagyon prozai oka van, mely ama három tétellel semmiféle összefüggésben nincs, de a melyet — ép azon két „fiu“ érdekében — nyilvánosság elé hozni nem akarok. Akkor nem esett volna azon hibába, hogy a „sok különféle beszédet“ kész igazság gyanánt fogadja s az említett tanulók eltávozását azzal hozza kapcsolatba. Fővilágosítással akármelyik tanár-társam szolgált volna, a ki a dologról tudomással bír. Nézetem szerint ez volt volna a korrekt eljárás.

De különben is, ha mindenkinek meg kellene döbbernie azon, hogy egy pár tanuló valamely felekezet tanintézetéből egy másik felekezethez tartozó tanintézetbe vándorol át, akkor a kölcsönös felekezeti megdöbbenéseknek vége, hossza bizony soha nem lenne! E tekintetben a Bethlen-főtanodának panaszra semmi oka nincs, mert ily módon minden tanévben többet nyer, mint a menyinyit veszit.

Azonban azok, miket a tiszteletes ur ama három pont alatt elésorol, azon két tanuló eltávozásától függetlenül is igazak lehetnek. Lássuk.

A túlságos szigor! Ki kell jelentenem, hogy találva

érzem magamat. De nem erősen. Jól tudom, hogy nekem „túlságos szigorú“ hírem van, főleg ott ben szülőföldemen. A szigorú tanárok ügye tehát az enyém is. Azonban, szóljunk magáról a dologról.

A tiszteletes ur — ha jól veszem ki szavai értelmét — a szigor ellenében a szeretetet hangsúlyozza. „Ha nem jó indulatu szeretettel — úgy szólva, nem biztatólag — bánik vele (a tanulóval) a tanár, kedélye (már t. i. a tanulóé) romlik, ereje bágyadt, s könnyen abba hagyja a munkát.“ Ipsissima verba.

Való igaz. Csakhogy mindez nem fér-e össze a szigorral? Sőt nem kell-e a kettőnek szükségkép együtt járnia? A tanár szeresse tanítványait, vagy ha erre nem képes, mondjon le hivataláról, de gyengének lennie nem szabad. A gyenge tanár nem építhet anynyit, hogy többet ne rontson. Legyen a tanár szigorú és igazságos, a menyinyire embertől kitelik, mérjen mindenkinek érdeme szerinti mértékkel s lehetetlen, hogy ilyen „magatartás“ a tanulók erkölcsi fejlődésére hasznos befolyással ne legyen.

Azonban, más oldala is van a dolognak. A tiszteletes ur azt mondja, hogy a tanár szigorú („hideg magatartása“) csak a kitűnő tehetségeket serkenti és a tapasztalásra hivatkozik. Én is arra hivatkozom, még pedig saját tapasztalatomra, mely elvitázhatatlanul bizonyítja, hogy a szeretettel és jó indulattal párosult szigor kivétel nélkül minden tanulóra serkentőleg hat, mert a tanuló is ember s a tanulás fáradtsággal jár. És ha mégis vannak tanulók, kik nem bírnak haladni, ez csak azt bizonyítja, hogy azok nem bírnak képességgel a gymnázialis pályára. S kinek volna kötelessége erről az illető tanulót ennek kedve ellenére is meggyőzni, ha nem a tanárnak! Ezt pedig a tanár csak úgy teheti, ha tanítványának olyan osztályzatot ad, a milyent ez megérdemel.

Mert nem kell azt hinni, hogy csak gymnázialis-pálya létezik s a ki ezen haladni nem képes, az egyáltalában semmire sem való! Konkrét példákkal tudók szolgálni bárkinek arra nézve, hogy egyik-másik tanulónak jövőjére jótékonyan döntő befolyással volt az, hogy az osztályokban érdeme ellenére főlebb nem vitetett. Tanta vis veritatis!

Ámde, van ennél magasabb szempont is. A tiszteletes ur előtt bizonyára nem ismeretlen azon sok panasz, melyet egyetemi tanárok hallatnak minden alkalommal gymnázialis nevelésünk különféle hiányai miatt. Azt is tudja mindenki, hogy a mi magyar társadalmunknak egyik méjjen gyökerező főbaja, intelligenciánk jó nagy részének felületes erkölcsi és értelmi miveltsége. Honnan vannak e kalamitások? Kiknek áll hatalmában és kötelességében e bajt gyökereitől kiirtani? Melyik tanár szereti inkább tanítványait, nemzetét, az emberiséget, az-e, a ki tehetségtelennek, vagy hanyagnak is jó „kalkulust“ ad, vagy az, a ki mindenkinek elhaladásához méri az osztályzatot?

A ki gymnázialis tanügyünk viszonyait ismeri, bizonyára azt várná az ily féle hirlapi felszólalások szerzőitől, hogy a túlságos engedékenységet, mely létezik, fogják vád alá, inkább, mint a szigor, mely bár léteznék!

A „tulságos, kiméletlen szigor“ vádjával főtanodánk „némely“ tanárait csak akkor lehetne jogosan illetni, ha vádló bebizonyítaná, hogy egyik, vagy másik tanuló Nagy-Enyeden rossz osztályzatot nyert, holott jót érdemelt volna. A míg ezt nem teszi, addig azon vád minden alapot nélkülöz s mint ilyent, kénytelen vagyok visszautasítani.

Térjünk át a tisztaság állítólagos hiányára.

Főtanodánk viszonyait sokkal jobban ismeri, mind a tiszteletes ur (és ép ez a feltűnő), mind a közönség, hogy sem azoknak ecsetelésével kellene e lapnak úgy is szűk terét elfoglalnom.

Tény az, hogy főtanodánk épületeinek lakszobái többnyire nagyok, magasak és így egészségesek; de másfelől igaz az is, hogy némely szobában igen sok tanuló lakik az intézet túlnépessége (vagy ha inkább tetszik, a lakszobák nem eléggé nagy száma) miatt. E bajon, vagy építés, vagy a tanulók egy részének visszautasítása által lehetne segíteni. Az első a tanári karnak nem áll hatalmában (tehát flectendi sunt superi); a másodikat nem tartja megengedhetőnek.

Természetes már, hogy ily szobákban a tisztaság fenntartása nem csekély földadat, kivált, ha még a tanulók többségének szegénységét is tekintetbe vesszük; de legyen meggyőződve a tiszteletes ur, hogy tanári karunk gyakran foglalkozik ez ügygel és soha sem mulasztotta el mindent megtenni arra, hogy az együtt lakozásból származó hátrányok a lehetőségig elháríttassanak. Intézetünk más hasonló intézetektől e tekintetben sem áll hátrább, a miről meggyőződhetett volna a tiszteletes ur, ha nem hallomás, hanem öntapasztalás után indult volna. A vas ágyak eszméjének fölfedezési dicsőségét is kénytelen vagyok a tiszteletes urtól elvitatni. Tanári-karunk ugyanis már rég foglalkozik e kérdéssel, de annak megvalósítása — hiszen a tiszteletes ur igen-igen jól tudja, vagy legalább tudnia kellene — nem tőle függ.

Különben is ez intézkedéssel a cél még csak megközelítve sem volna. Teljesen és célszerűen bebutorozott szobákra van szüksége minden tanintézetnek, melyben az internatus rendszere van elfogadva. Erről is régóta foly közöttünk eszme-csere, de kivétel kedvezőbb idők és körülmények mellett leendő lehetséges.

A tiszteletes ur elmondja, hogy régen a „padlást“ kiszurottatták, az új „kollegiumba“ fehér ágyat, vagy széket bevinni nem engedték, (hát a többi „kollegiumba“?), az ágyba nem ültek, sat. most pedig fájdalommal „hallja“ (ismét csak „hallja“), hogy mindez nincs így, „csaknem ellenkezőleg van.“

Legyen meggyőződve a tiszteletes ur, hogy nincs „ellenkezőleg“. Erről bizonyosságot szerezhetett volna magának, ha — „Alsó-Fejérmegyében járván“ — a Bethlen-főtanodába is betekintett volna, a helyett, hogy „hallomás“ alapján vádaskodják.

Azokat illetőleg, miket a fegyelemre nézve mond a tiszteletes ur, csak annyit jegyzek meg, hogy a tanári-kar e téren is éber szemmel őrködik s minden ide vonat-

kozó ellenkező állítással szemben — bár honnan jöjjön az — ki kell jelentenem, hogy intézetünk fiatalsága közt a kelendő fegyelem nem hiányzik, habár a legközelebb múltban sok történet kívülről, a minek célja (szándékosan-e, vagy öntudatlanul, nem kutatom) az volt, hogy a fegyelem meglazíttassék.

Ide vonatkozó utasításai és tanácsai teljesen fölöslegesek. Minő tanári kar volnánk mi, ha mindazokat most és ez úton kellene megtanulnunk?

A tanulóknak tanórákkal túlhalmozottsága az én véleményem szerint is való igaz, de nem annyira, hogy e miatt a kevesebb tehetségeknek szükségképp el kellene hullaniok. Mert hiszen, a tulságos óra szám épp ez utóbbiak érdekében és használatára létezik. Kitűnő tehetségű tanuló kevés idő alatt is elsajátítja a kiszabott ismereteket. Mind a mellett más tekintetből a tanórák számát apasztandónak tartom, csak hogy ezt tenni egyik tanári karnak sem áll hatalmában. A tanórák számát törvény szabja meg a világon mindenütt.

Azok közül, miket a tiszteletes ur tovább mond, még csak a „kurszus-írásra“ tartom szükségesnek reflektálni.

Jelenleg a n.-enyedi gimnáziumban csak egy „kurszus“ (írott tankönyv) van használatban — a menyuyiságtani földrajzból — melynek terjedelme 10 ívnél nem több. E tudományt én tanítom s kénytelen vagyok ez írott jegyzetek nyomán tanítani, mert használható tankönyvet irodalmunkban nem találók. Ezen jegyzeteket a tanulók részint a megelőző osztálybeliektől szerzik meg, részint már a nyári szünidőn előre leírják s így a „kurszus írásra“ gimnáziumunkban időt senki sem veszteget.

Többi tanácsai — legalább reánk nézve — fölöslegesek.

Mi marad tehát alapos mindazon vádaktól, melyeket tiszteletes Demeter Sámuel ur (elég jellemzően, a sok mindenféle beszédből kiindulva) a „tanárok iránt nagyrabecsülése(m) eleven érzetével . . . minden más érdektől menten,“ „egyedül köznevelésügyünk iránti buzgó indulattól vezéreltetve,“ azon incidensből, hogy két „fiu“ Enyedről Fehérvárra ment át, főtanodánk, illetőleg annak tanári kara ellen emel? A feleletet bátran merem az olvasóra bízni.

Ezek így lévén, fogadjon el a tiszteletes ur is tőlem egy tanácsot cserébe azokért, melyeket nekünk szükségtelesen oly bőkezűen osztogat. Főlszólalása bizonyítja, hogy valóban szüksége van rá.

Tanácsom ez: mielőtt valamely közintézetet, vagy azokat, kik a közügy szolgálatában állanak, nyilvánosan vádolná, kutassa ki (ne a „hírek forrását“, hanem) a tények okát, mert különben alaptalan vádaskodás hibájába eshetik — uti figura docet — mi által senkinek és semminek nem használ. Mert a védelem a nyilvános támadást ritkán szokta teljesen visszaverni. A közönség nagy része ugyanis úgy gondolkozik, hogy qui s' excuse, s' accuse,“ vagy: „lám mosdik, tehát valóban szennyves,“ sat. Ép ezért végtelenül csalódik a tiszteletes ur, ha azt hiszi, hogy ezen cikke által főtanodánk „életét“ bármi csekély mértékben is „virágzóbbá tette, vagy, hogy általában ez azon út,

mely ama cél felé vezet. Nekünk lehetetlen intézetünk barátai közé számítani azokat, kik az ellen, vagy annak előjárói ellen mende-mondákból a nyilvánosság terén vádokat kovácsolnak. Ezt még akkor sem tehetjük, ha a vádló jó indulata felől kifejezetten biztosít, mert tények beszélnek és bizonyítanak, nem szavak.

Végül megszúrok még egyet a tiszteletes urnak. Ha valamihez hozzá szól, tanúsítson legalább egy kis tárgy-ismeretet.

Egyébiránt fogadja szívélyes üdvözetemet.

Nagy-Enyed, dec. 6, 1875.

Löte Lajos.

TÁRCA.

Jézus megjelenésének szükséges volta.

(Karácson táján.)

„Maranatha!“ „Jövel azért uram Jézus!“ Jelen. 22: 20.

„Ma született nektek a megváltó. Ez eseményben egy szükséges tény áll előttünk. De a „megváltó“ szóból mindenek előtt ezen kérdés támad: mi az a megváltás; mi az a váltság, s még tovább: mi az, a mit a megváltás eredményez? Az eredmény: idvezülés, boldogság! De hát mi az a boldogság? E kérdésre különböző feleletekkel találkozhatni. Ha csak futólagosan szemléljük is az emberi életet, látni fogjuk, hogy mindenki boldog lét, vagy boldogság után vágyik, s törekszik; de látni fogjuk azt is, hogy nem mindenki ugyanazon egy dologban keresi és véli feltalálhatni a boldogságot; látni fogjuk, hogy az egyik hatalomban és vagyonban, anyagi javakban; a másik dicsőségben és nagyságban keresi a boldogságot; míg egy harmadik gazdagságban és képzettségben igyekezik azt fellelni. De mindez nem az igazi boldogság! Hogy ezek is birnak némi viszonylagos beccsel a boldogságra nézve, azt tagadnunk nem lehet; de a viszonylagos becs mulékony, s vajjon azután kell-e törekednünk a mi mulékony? Nem! Főfeladatunk azt keresni, a mi maradandó, s így örök beccsel bir. Ennél fogva azt hiszem, nem adhatunk e kérdésre: „mi a boldogság?“ Röviden jobb feleletet, mint ha azt mondjuk: „a boldogság abban áll, hogy az ember tökéletes öszhangzatban él lelkiismeretével és istenével, hogy isten képének — melyre teremve van — megfelelőleg, részese azon isteni életnek, mely a lélek jámborságában és nemességében nyilvánul.“ De lám, e boldogság nem létezik. A bűn válaszfalat huzott egyfelől ember és isten, másfelől isten és ember között. Nem rendet, hanem rendetlenséget, nem öszhangzatot és egyességet, hanem zavart és egyenetlenséget lehet látni és hallani. De a rendetlenség, az egyenetlenség nem lehet állandó.

A rendnek helyre kell állittatnia. A bűn el kell hogy vesztse erejét. A gonosz és tisztátalan szellemnek szárnyát kell metszeni, erejét, hatalmát gyengíteni. A szellemi embernek ismét életre kell támadnia és nem csak az emberen kívül való, hanem az emberben levő alsóbb rendű természet felett is hatalmat kell gyakorolnia. És ennek nem a visszahatás törvénye által kell történni, mely oly sokszor uralja az ember szellemi életét és gondolkozását; nem, hanem is-

ten-szeretetének és hatalmának nyilvánulása által. Isten, ki szeretet, ki mindenható, egy menynei csemetét kell hogy oltson az emberiség fájába, ...nem! Isten ezt nem fogja tenni, nem! Isten már megtette azt. Isten adott a világnak megváltót, boldogítót, adta Jézust, ki nekünk test szerinti testvérünk, de ki az isten szelleme által szentül és szeplőtlenül született. „Ma született nektek a megváltó, a boldogító!“ Ha a világ meg kell hogy feleljen egyszer isten eszméjének, ha az emberiség az kell hogy legyen, a minnek rendeltetésénél fogva lennie kell, ha a boldogságnak az emberi szivre nézve egyszer meg kell valósulnia, akkor istennek a bűnös emberiség szükségéire gondot kellett viselnie, azokat ki kellett elégitnie. Ha a boldogságnak ténynyé kellett válnia, meg kellett jelenni a megváltónak, a boldogítónak. S im, a megváltó, a boldogító meg is jelent Jézusban. „Ma született nektek a megváltó!“

De miért nevezi Jézust megváltónak, boldogítónak. (σωτήρ)?

Nem azért, mintha ő az embernek az embereken kívül szerezne boldogságot, mert a boldogság nem olyan valami, a mit az emberre rá lehetne tukmálni, nem valami olyan, a mi kívülről van adva, hanem az gyümölcse egy olyan, vagy azon valaminek, mit az ember belsőleg él át. Az ember maga is közreműködik a maga boldogítására. Tehát nem azért; hanem azért, mert Jézus, mint a ki kijelentette isten kegyelmes és megszentelő szeretetét, azon valódi szellemi élet által, mely benne munkál, annak, ki benne hiszen, a maga szelleméből kölcsönöz, ajándékoz valamit; azért, mert Jézus abban, ki benne hiszen, a bűn hatalmát gyengíti azon pillanatban, melyben benne a maga szellemét felébreszti és a szent lelket belé önti.

De hallom, hogy mondja egyik, vagy másik: „a megváltó megjelenése szükséges volt azon időben, mikor az ember az igazi istenben való életet még nem ismerte, de mint-hogy mi ma már a Jézus szellemét birjuk, könnyen nélkülözhetjük Jézust. A fa szükséges gyümölcseiért, de ha az ember a gyümölcsöket birja, mire való még továbbra is a fa? Ezen okoskodás nem helyes! Jézus megjelenése nem csak azon időre nézve volt szükséges, szükséges az a mi időnkre nézve is. Mert bár igen nagyra becsülöm a Jézus szellemét, a mint az a közönségben folyvást működik, azért a közönség a maga tényleges állapotában előttem még korántsem a Jézus szellemének a maga teljességében való nyilvánulása, vagy jobban mondva nyilvánítója és kifejezője általában és mindenütt. Jézusban — azt hiszem szabad így

szólnom — a szentlélek valami teljes, tökéletes volt, a közönségben ellenben az még csak valami olyan, mi folytonos levésben, alakulásban van. A fát, ha egyszer gyümölcsözött, nem vágthatjuk ki, szükségünk van rá mind addig, míg gyümölcsöket és pedig jókat képes teremni. Minden kornak tehát Jézushoz kell visszatérni, Jézus a kútfő, s ha azt az ember betemeti, elzárja, oh akkor nagyon is tarthatni attól, hogy a szellemi élet csermelyei, melyek egyedül neki köszönik létezésüket, gyorsan ki fognak száradni! Semmi sem kárhatosabb, mint ha az ember rossz órában magát erkölcsi erejével ámitja, s elfeledkezik arról, ki mindenkinek atyja, gondviselője s szeretetteljes gyámola, ha elfeledkezik megváltójáról, s azon szellemről, mely benne élt, és él még ma is általa sokakban.

(Vége következik.)

János és az ő nevét viselő iratok.

(Folytatása és vége.)

A tudományos bűvárlat és történelmi kritika mindezen részint képtelen, részint egymással meg nem egyező hagyományokat és elbeszéléseket oda utasítá — az ezekhez hasonlókkal — a mondák, az egyházi költemények sorába. Hiszen, már az egésznek alapja, Jánosnak ephézusi állítólagos tartózkodása az újabb történészek előtt mint valótlan, mint költemény tünt fel; és (a János mondának egész szövevénye két fő ágra megy vissza: egyik annak előleges föltevése, hogy a jelenések könyvét János írta; másik az 1-ső fejezet 9-ik versének félreértett helye: „Én János, valék a szigeten, mely Páthmosnak neveztetik, az beszédeért és a Jézus Krisztus felől való bizonyágtételért;“ azaz, mint a 2-ik vers rámutat, hogy az isteni kijelentés szavait és a Jézus Krisztus bizonyágtételeit ott távol a világi zajtól lássa és hallja. Azonban, az egyház a bizonyágtétel alatt martírságot értett, s annak a keresztyénségnek számára leendő hirdetése kedvéért Pathmosba küldi Jánost száműzetésbe. De hát, ugyan ki által? Kétségkívül egy római császár által. Melyiktől? Sokáig nem említettik név, míg végre felbukkan a Domitiané, kinek uralkodása alatt történtek száműzetések a szigetekre. De honnan volt ő száműzetve? Kétségkívül Kis-Ázsiából; mivel a jelenések látnoka a kis-ázsiai hét községhez fordul, ezekkel tehát már az előtt összeköttetésben kellett állania. Hová megy hát a száműzetésből kiszabadulva? Természetesen, hová egyébké, mint Kis-Ázsiába, hol az előtt volt, Ephézusba, Kis-Ázsia keresztyén fővárosába! Itt a regény be volt fejezve s majd minden egyházi atya gazdagította azt, egy-egy vonással a 170 és 600 év közötti korban. És pedig ezen vonások, mindaddig, míg csak őt a „jelenések“ írójának tartották, úgy jellemzik őt, mint a zsidó ker. hagyományok személyesítőjét, mint az ezer éves birodalom párt-hívét, mint dörgés fiát, ki az eretnekekkel minden közösséget utál, megvet. Később, a mint Kis-Ázsiában szabadabb szellem-irány fejlődött, melyből aztán a 4-ik evangelium és a 3 levél született s az egyház ez iratokat is Jánosra vitte vissza, a felőle uralgott nézet is átalakuláson ment át, s így lett ő

a szeretet apostolává, ki e jelszóval ajándékozta meg a keresztyénséget: „Gyermekeim, szeressétek egymást!“

Ily szövevényesek, ily bonyolultak az őskeresztyénség történetei és azokban egyes kiválóbb egyéniségek életének s működéseinek adatai. Valóban, hálásan kell néznünk e század fáradhatlan bűvárait, kik korunkat e téren egész korszakkal vitték előbbre s kiknek azt köszönhetjük, hogy a képzelem szülte köd-fátyolt az események valódi alakjairól biztos és kiméletes kézzel levonva, azokat ama kor iránt érdeklődők által is szemlélhetővé és érthetővé tették.

Lénárt József,
papjelölt.

„Bukurestből.“

Tisztelt szerkesztő ur!

Minden útas, minden hajós megállapodási helyének is azon szigetnek, hová kiszállott, ismertetésével szeret és óhajt foglalkozni. Egy ilyen sziget, hol az élet zajos és hullámzó tengerén kikötöttem én is lebegő sajkámat — Bukurest.

Nem volt hasznos az utazás, mely alatt ide érkeztem, de annál több gondolat, érzés és vágy szállta meg a jövő képei felett merengő és aggodó lelkemet, főleg midőn a tömösi szoroson átkelve megpillantám az Erdélyország határát jelölő cimert: érzém és tudám, hogy idegen országnak léptem földére.

Idegen a föld! miénk a nép, mely meghívott, az emberiség közös kincse, a szív érzelmeinek örök zöld és hervadatlan virága az ügy, melynek élére álltam s melyben lelkiismeretesen és a magasztos elhivatás tudatával élni és munkálkodni oly boldogító, oly magasztos! „A testamentomnak lettél szolgálja — gondolám — hogy prédikáljad az isten hatalmát és hőlesességét; az istenhez való megtérést és a mi urunk Jézus Krisztusban vetett hitet; a mely tudományban megmaradva mind magadat megtartod, mind azokat, kik téged hallgatandnak.“

E tudat felrázott merengéseim zavaros álmából, elűzte körültem a homályt s a hit terjesztésének üdvös voltától lángolva: bátran és örömmel léptem az atyától kiműtatott helyre.

Innen küldöm tudósításonkat az édes hazába, említést téve ez alkalommal az itt lévő egyházi életéről.

Az isten dicsőségére és tiszteletére sok szentegyház tornya emelkedik itt ég felé; az áldozati tömjén füstfellege számos helyről száll fel oda és ahhoz, ki előtt „a tiszta szív és alázatos lélek a kedves áldozat.“

Bukurest, minden ajku és felekezetü hiveinek 141 egyháza és körül-belől 500 papja között vallás tekintetében a legszebb egyetértés és békesség uralkodik. Vallásos cselekvények iránt kiméletesek és tisztelet-tanusítók. Az ev. ref. egyszerű temetési szertartását éppen oly tisztelet illeti, mint a más felekezet költséget és fényt nem kimélő legfényesebbjét.

Egyszerű fenségében, csillároktól, oltároktól és festményektől menten áll a mi templomunk szomszédságában a luth. szentegyháznak, melynek harangszavára megszólal, itt is hi-

veit a szent falak közé hívó hang, hol számüzve a földi gondok, világi gyönyör! S minden érzelmenek, minden gondolatnak az imádságba kell özpontosulnia.

Sötét borulat volt e helyen, csak tizedekkel ez előtt, mikor a homályban istenét sem imádhata szive sugallata és egyéni érzelmének tisztaságában hitsorsosink kivándorolt serge.

Hála a gondviselés áldó kezének! Hála és ezer köszönet! a tisztos és lelkes alapítók lankadatlan buzgalmanak, s az adakozók kisebb-nagyobb áldozat-készségének, mert fel van épülve a ház! evangéliumi tisztaságban terjed és terjedhet a vallás tündöklő világossága! 1865-ben mult félszázada a Bukarestben levő ev. ref. egyházközség alapulásának, melyet azon év május 14-én az emlékhöz méltóan ünnepelt meg az egyház az új templomban tiszt. Celder Márton magyar nyelven, tiszt. Kóos Ferenc román nyelven, luth. lelkész Martin Bruss német nyelven és tiszt. Vince Dániel francia nyelven tartott szép egyházi beszédek mellett.

Áll, áll! az urnak háza, melynek feladata: a vallás és erkölcs fényugarainak szétlövellése a hívő keblekbe, s a magyar nemzetiség fentartása. S ha e jelszót akarjuk felébe írni: „istennek lélekben és igazságban való imádságának” helye; ugyanakkor hozzá kell gondolnunk; magyar nemzeti létünk védbástyája idegen földön, idegen nyelv és érzellem behatása alatt.

Igen, mert e hely az, hol szívünk egyért dobog, hol széthull a társadalmi korlát, s hol mint ugyanazon édes atya gyermekei, szeretni tartozunk egymást! S ha a szeretet az ösztetartó kapocs, úgy a békesség és egyetértés lelke sem hiányozhatik. Ezek mellett pedig él, élni fog a szerette földünkről idetelepült s itt meghonosult népünk több ezere! Mely a mig istenét imádjá s nemzeti nyelvét hallva és tanulva örzi és táplálja a szépért, jóért és nemesért dobogó szívét, nem lesz más és egyéb, mint a Magyarhonban lakó magyarságnak édes és jóakaró testvére.

A tulajdonképpeni vallásosságot, ha valaki a templom látogatásából akarná megítélni, ítélete nem lenne minden tekintetben kedvező. Oly nagy számu hallgatóság dacára itt nem telvék mindig a padok! E tényt nem akarom merőben vallásos közönyösségnek tartani. Nem, mert sokan a legjobb akarat mellett sem jöhetnek el. E nagy és széles kiterjedésű városban a távolabb lakóknak idejövetele 1—2 órai időt igényel, bele nem számítva az isteni tisztelet folyamát és a haza menetelt. Volt eset, hogy sokan az isteni-tisztelet végzetével értek ide. Mentségül szolgál ez évszakban a kedvezőtlen időjárás és az, hogy a hallgatók legnagyobb számát — kevés kivétellel — mind iparosok, vagy szolgálatban levők teszik, kiket a vállalat, sürgős munka, kenyér-kereset, vagy kötelesség tartóztat vissza gyakran. Ezt bizonyítja az, hogy ünnepeit a nagy többséghez mérve hallgatóságunk ó-naptár szerint tartja és nélkülöznie kell a hétköznapi isteni-tiszteletet.

Érdemül kell felemlítenem, hogy a hivek serge minden vallásos cselekvényt a templomban tart. Kisdedeit itt avatja be Jézus anyaszentegyházába; itt erősíti meg a polgárlag kötött s így magában véve is érvényes házassági frigyét; itt hocsátja hálaadó imáját az egék urához a betegágyból felkelt nő. Szóval, kivéve a temetést — ide nem érte a prédikációval valót — minden cselekvény a templomban történik.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

A haldokló és erős beteg a vallásban és a szent jegek vételében keresi utolsó vigaszát!

Sajnálattal adok kifejezést ama körülménynek, hogy ezen egyháznak oly tagjai, kik eddig idetartoztak s szóval és tettel képesek annak felvirágzását előmozdítani: egy s más okok következtében leléptek a cselekvések szinteréről s tudni sem akarnak az egyházzal. Vannak is számosan, olyanok, kik érzelmi-eg. ref. tagok ugyan, de minden tehetségök dacára csak akkor hozzák áldozati filléreiket az egyházba, mikor szükségök van a lelkészre.

Tudósításom azon forró óhajással és keblem méjjéből fakadó ézessel zárom be. Vajha, a szétvált és magokat távol tartó láncszemek újból és kivétel nélkül összeolvadnának! Vajha, a távol levő és kisebb-nagyobb fényben ragyogó sugarak az egyház tüzpontjába gyülnének! Hogy így annál tisztább fényben, annál szilárdabb úton terjedjen a vallásosság és erkölcsiség! Mert csak a minden tehetséges egyesek közreműködésével lehet örökre biztosítva az egyetemet.

Igy mily sok szép és nemes gyümölcsöket termő, áldásthozó fának gyökere volna elültetve az erkölcsiség eme nem tiszta kertjébe. Akkor a burján és szűrő tövissek helyett az ártatlanság fehér liloma s a szende ibolya szórna illattárjukat! Akkor isten országának itt is elrejtett kicsiny magva tiszta és örökké termő földbe lenne elvetve!

Az egyház anyagi állásáról más alkalommal.

Bukarest, dec. 4-én, 1875.

Gyárfás Albert,
bukaresti ev. ref. id. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Kérjük mindazokat, kik a folyó évről fizetésükkel hátralékban vannak, hogy kötelezettségüknek mielőbb eleget tenni, sziveskedjenek.

= Toldi Ferenc sírjára a hazafias elismerés és tisztelet koszoruját mi is letesszük. Bár nem tartozott felekezeti tagjai sorába, de azért édes mindnyájunké volt ő: hazánknak egyik kiváló disze, a magyar nemzeti irodalom történetének atyja, a Kisfaludy-társaság megalapítója, a magyar tudományos akadémia fővirágzásának egyik főtényezője. Már életében halhatatlanná lett s nemes munkálkodása által a magyar nemzet legnagyobb érdemű fiai sorába emelkedett. Az isten is irgalmas volt iránta, mert a 70 éves vídám aggot nem hagyta hosszú betegség sorvasztó kínai által gyötörtetni, hanem magához szólítá egy szempillantás alatt. Legyen áldott emléke örökké!

= A közoktatásügyi miniszter az állami felsőbb tanintézetek szűn-idejét is a mi hagyományos s legcélszerűbbnek bizonyult kálvinista gyakorlatunk szerint rendezte be, a menyinyiben nyári szűn-idejűl júliust és augusztust jelölte meg. Lám, az állam is tanul tőlünk valami jó dolgot.

= Csákány Elek, a n.-enyedi főtanoda egyik kitűnő növendéke, II-od éves theológus, folyó hó 5-én megrendítő módorban lett öngyilkossá. Az érkező éjjeli vonat elé feküdt s elgázoltatta magát. Hir szerint hajlamai inkább a technikai pálya felé vonzották s három évig arra is készült s miután azzal szakítania kellett, ez szolgált végzetes elhatározása indokál. Ha jól tudjuk, Csákány József, egyh.-megyei jegyző fia volt. Legyen neki könnyebb a hant terhe, mint azon kényszerítő körülmények sújja, melyekkel megküzdeni nem volt elég ereje!

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, DECEMBER 23, 1875.

260—51. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy ivon. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

AZ

„ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY“

1876-ik évi VI-ik évfolyamára.

Most, midőn az év vége felé közeledünk, ismételten kopogtatunk olvasóink ajtaján, s nem kérünk, de várunk bebocsáttatást, mint az a jó barát, ki egy hosszú esztendőn keresztül derült és viharos napokban egyiránt érettük fáradott, munkált. Mit munkáltunk: az nyilván való mindenki előtt; mit fogunk munkálni: arra megtanít egyházkerületünk közszüksége, java, előmenetele és mindnyájunk tisztessége. Törekvésünk nyílt, őszinte, becsületes s mint ilyenek, van jogunk, megvárni, remélni azt a szellemi és anyagi támogatást, mely egyházkerületünknek is diszére szolgál minden kétségen kívül.

Meggyőződésünk, hogy e lap immár minden napi szükség és nem léte oly hiányt éreztetne a jobb lelkekben, mint a kenyér megfogyatkozása a testiekben. Kik így éreznek, mint mi, szívesen kérjük, igyekezzenek a jobb módúak közül minél számosabbakat toborzani lapunk körül, hogy megélhessen. Nem hihetjük, hogy a gondnokok, a számos képviselő és vagyonosabb osztály tagjainak szívében ne lehetne felköltöni az érdekeltséget, ha elég buzgóság volna lapunk barátaiban. Hassanak erre, és mi megizmosodunk a pezsgő erő és élet által.

A folyó évi könyv-illetményből (dr. Kolosvári „Egyház-joga“) már elküldöttünk 2 ivet s menni fog minden szám mellett mindaddig, míg befejezzük. Lehet, hogy átmegy a jövő évre is; de ez nem fog akadály lenni és jövő évi könyv-illetményül ismét a „**Prédikátori tárt**“ fogjuk folytatni, **egyházi beszédekkel**, melyből 3 kötet forog köz kézen, s mely általánosan igen kedvezően fogadtatott irodalmi tekintetben is.

Mi akarunk tenni; jótékony mozgalom van indulóban egy oly cél elérésére, mely egész egyházkerületünkre, sőt a magyar protestántizmusra is jótékony befolyással leend: lapunkra hát szükség van, kérünk mindenkit, támogassák és a siker nem fog elmaradni.

Lapunk előfizetési ára a „jutalom-illetékekkel“ együtt

Évnegyedre	1 frt. 50 kr.
Félévre	3 frt.
Egész évre	6 frt.

Kiadó-hivatal, hová az előfizetések „post a-utalvánnyal“ küldendők: Külmagyar-utca, 9. szám.

Kolozsvártt, decemberben, 1875.

Szász Gerő,
ev. ref. pap, esperes, mint felelős szerk. és kiadó.

A papválasztási szabályokról.

Hogy pap-választási szabályaink mily sürgősen várják a gyökeres reformot, egyházkerületünk rég meggyőződött felőle s úgy szólván nincs nagyobb ekleziánk, mely pap-választása alkalmával egy-egy adatot ne szolgáltatott volna a már amugy is bebizonyított tény újabb igazolására, hogy a szabályokat újjá kell alakítanunk.

Az előleges munkálatok ez irányban, mint tudjuk, már három éve megtétettek, de a mi közgyűlésünk, úgy látszik, jobb szereti általános elvek, mintsem konkrét szabályzatok felett órákig órálni s így a hetes bizottság ide vonatkozó munkálatai még maig is az egyházkerületi levéltár „becses adatai” számát szaporítják, valamig a gyakorlat által szolgáltatott adatok akkora halomra nem nőnek, hogy az intézkedés immár elodázhatatlanná válik.

Legközelebb ismét felszínre került egy ilyen adat.

A kérdés a most érvényben álló szabályzat egyik legnevezetesebb mozzanatára: a kandidáció, vagy nemkandidáció ügyére vonatkozik, a mit — ha jól tudjuk — a hetes bizottság javaslata úgy kíván eldönteni, hogy jövőre ne történjék kijelölés, hanem csak is minősítés, úgy hogy valamenynyi minősített jelentkező pályázatra bocsáttassék.

De ez ma még csak terv, s a tényleges állapot szerint ma csak azok a minősültek pályázhatnak valamely állomásra, kiket a kijelölő bizottság, mely még ahhoz túlnyomó számban nem a kérdéses egyház képviselőiből áll — a hatos számba fölvenni, kénye-kevé szerint, jónak lát.

A mi esetünk egy igen jövedelmező egyházban történt mondjuk, hogy X-en, — s a javadalom, mely e kathedrával jár, aránylag igen nagy levén, nem csak a pályázók száma volt nagy, hanem az illetők részéről kifejtett buzgóság, vulgo: korteskedés is felettebb heves. Hogy — hogy nem: denique a végén két jelölt körül csoportosult a választók serege, és pedig elmondhatjuk, hogy életre-halálra. A választás megtörtént, az egyik jelölt nagy többséget nyert, de a kisebbség sem hagyta magát, s a választás lefolyásában annyira szabálytalanságot mutatott ki, hogy a választást mindkét folyamodásu törvényszék megsemmisítette.

De míg a dolog idáig juthatott: mindkét párt annyira elkeseredett, hogy kiegyezésről többé szó

sem lehetett, úgy, hogy mire a szükségessé vált második kijelölés ideje elkövetkezett: hiában lépett vissza a szóba forgott egyik aspiráns; hiában hagyta ki a kijelölő bizottság a választhatók sorából a másikat is: az egyház békéje vissza nem tért, sőt, ha lehet, még távolabbra költözött.

Még szövevényesebbé tette az ügyet az a körülmény, hogy az első ízben többséget nyert jelölt mostani egyházában éppen a választási mozgalmak idején került törvényszéki vizsgálat és eljárás alá, a mi az ellenpárt malmára bőven hajtotta a vizet s bár a pör lejártával az illető ismét visszanyerte passzív választási jogát, a kijelölő bizottság még is jobbnak tartá, mint mondják, az illetőt a másodszor kijelöltek sorából kihagyni.

De pártja azért nem hagyta. Felfolyamodott püspökhöz, igazgató-tanácsához e második kijelölés megsemmisítéseért, de eredménytelen, mert a kandidáció szabályszerűleg történt s így kifogás hozzá nem férhetett. Következett volna a választás, de a jelöltek sorából kihagyott jelölt pártja nem akart választani, miután a maga emberét nem választhatta s újabb deputáció, folyamodás következett egy harmadik kijelölés megtörténte érdekében.

Az igazgató-tanács mit tegyen? A kijelölő bizottságnak, a mai szabályok értelmében nyilván joga volt, minden indokolás nélkül, kihagyni a kandidátusok sorából az illetőt s így a választást meg nem akadályozhatni; de túl felől az is tény, hogy egy virágzó, népes egyház netaláni többségének ellenére nem volna esély és igazság oly lelkészt erőszakolni a községre, kinek működése, éppen e vizálykodás által, már előre meg volna bénítva.

Fiat justitia, pereat mundus: ez igaz; de az is igaz, hogy: summum jus, summa injuria.

Itt csak is maga az egyház segíthet magán. Ha csakugyan a választók nagy többsége van a kizárt jelölt mellett, a törvény értelmében minden esetre megkísérlendő második választás aktusánál tiltakozhatnak a választás ellen s ha így tényképpen meghiúsul a választás, a kényszerűség fogja az újabb kijelölést szükségessé tenni, s akkor talán a többség jelöltje is bele kerül a kandidátusok sorába, de az igazgató-tanács addig nem tehet egyebet, mint, hogy szigoruan örökös törvényes formái fölött, mert a törvény első sorban, őt köti, kinek éppen kötelessége annak végrehajtása.

A dolog, különben, minket inkább általános jelentőségének szempontjából érdekel. Magát ez egyes egyházat sajnáljuk, hogy talán a saját, talán a mások hibájából ilyen félszeg állásba jutott, midőn lehet a kisebbség határoz a többség felett; midőn talán egyháziassága szenved az ellenkező viszonyok és kellemetlen viszályok befolyása alatt; midőn a társadalmi összeköttetések is kárát látják ez egyházi harcoknak; de mind ebből egy általános érdekű tanulság vonható le, az, hogy az a törvény, mely mellett ily visszasságok fordulhatnak elő, nem felel meg a tényleges viszonyoknak, sem az igazságnak s így a törvény revíziója és újjáalakítása immár elkerülhetetlen szükséggé vált.

A fenforgó kérdésre nézve nyilván való, hogy egyfelől módját kell találni, hogy olyan választások ne forduljanak elő, melyeket formai okokból meg kelljen semmisíteni, s másfelől nem szabad alkalmat nyújtani arra, hogy az egyház többségének akaratja elé maga a törvény engedjen elháríthatlan gátokat huzni. A kijelölés oly megszorítása a községek szabad-választási jogának, mely ezt egészen illusoriussá teheti s így maga a mai törvény készakarva hinti el magvát az egyházak, és pedig a legjobb egyházak, meghasonlásának.

Anynyi minden esetre bizonyos, hogy az egyházkerületnek végre valahára már időt kell szakítani az ily méjjen egyházi életünkbe vágó gyakorlati alkotásokra is s éppen ez ügyre nézve az is bizonyos, hogy nem kell kijelölés, hanem csak is minősítés.

A. B.

K i a z o k a ? *)

Mai napság, már nem tartozik a ritkaságok közé hogy a lapok egyik-másik tanoda egy-egy tehetséges növendékének öngyilkosságáról értesítik olvasóikat.

Még, ha nem ismerünk közé tartozó szülőket ért is e csapás: megütődve olvassuk a hirt; részt veszünk a gyászban; elkomorodva kíséjük ki a koporsót, s aggódva gondolunk magunkra, mint szülőkre s a közre, mely talán a jövő egy kitűnő munkását veszítette el, egyetlen sötét pillanat nehéz nyomása alatt.

És ez aggodó gondot nem bírjuk a temetőbe hagyni,

*) Időszerűnek tartjuk e figyelemre méltó cikket a kitűnően szerkesztett „Család és iskola“ című szakközlönyből egész terjedelmében átvenni. Alig pár hét lefolyása alatt két főtanodánk két kiváló növendéke szolgáltatott adatokat az öngyilkossági statisztika fekete könyve számára. Ez aggasztó körjelenség méjjebben rejlt lélektani indokait fürkészni szomorú, de elodázhatlan kötelességünk.

Szerk.

s a koporsóra dobott röggel a sírba temetni. Kísér, velünk jön a temető-kertből távozókkal, s fülünkbe cseng akkor is, midőn a gyász-dalok hangjai már rég szétmosódtak a ködös légben.

Kérlelhetetlenül ható végzet okozatául fogadjuk-e a tény, mely ellen minden emberi erő tehetetlen, előzetesen úgy, mind a végeredménnyel szemben? Vaktában kell-e néznünk és várnunk, a mi jó, összedugott kezekkel, prédátul vetvén magunkat a vak fatumnak, mely ellen hiában minden erőlködés?

De hát, ki tud a lélek homályban működő ideg-szállainak szövedékébe bepillantani, hogy kutatva s megtalálva az összeköttetéseket, az állandólag, vagy pillanatilag ható tényezőket, számvetést tehessünk s megmútathassuk a momentumot, melyben a baj oka inficiálta a bensőt, hogy megjelölhessük azokat a külsőleg is nyilatkozó jeleket, melyek a rákfene megyökerezését tanusítják, hogy máskor és máshol e jelek útmutatául szolgálhassanak gyökér-irtó eljárásunknak?

És mégis! a mikor nemcsak oktatunk, hanem nevelünk is, egyszemmind elismerjük azt is, hogy a nevelés céljait, legalább bizonyos mértékben és határok közt, elérhetőeknek tartjuk; hogy a nevelési eljárás következményeül reméljük a gyermek bensőjének idomulását, céljainkhoz képest való alakulását s míg az oktatás által anyagát gyarapítjuk, s nevelés által formálni tudjuk növendékünk bensejét.

Ha módjait keressük — és eszélylyel s jó szerencsével találjuk is — annak, hogy mikint szoktassuk növendékünket figyelmezésre, nyomon haladó gondolkodásra, eszmei célok kitűzésére és megközelítésére; ha elmékedés, tapasztalás útján arra is rá igyekszünk jöni, hogy mikint téríthessük le a gyermeket a hazugság, körmösség, alattomoskodás útjáról: miért ne elmékedhetnénk s gyűjthetnénk tapasztalatokat a felől is, hogy minő körülmények előzik meg, mint közelebb, vagy távolabb fekvő okok, azokat a setét pillanatokat, melyekben az ifju a lét legnagyobb ellenmondásának, a nem létnek, örvényébe dobja magát; hogy mik idézhetik elő azt a teljesen fogalom-ellenes állapotot, melyben az erő legteljesebb, legduzmadtabb korában önmaga megsemmisítésére fordul?

Mert annak lehet, bizonyos szempontból, értelme, hogy egy magát már kiélt erő, az öröm kelyhének teljes álfordultával, vagy ha tele van is, de az élet hosszu folyamata alatt annynyi méreg csepp hullott bele, hogy lát-szólag végképpen élvezhetetlenné vált: ha ez erő kifáradva meghasonolva önmaga ellen tör s utolsó szikráját saját maga negációjára használja föl, ennek, mondom, lehet értelme; de hogy egy ifju, kinek még csak jövője van; kit már orgánizmusának életteljessége, vérmeárséklete, képzelme megóv az élet érdes érintéseinek fájdalmától; ki természettől, társadalomtól anynyi ingyen jótéteményt vesz, a nélkül, hogy megfelelő mértékű munkával kellene fizetnie érettök, kit érzékisége — gondtúl, aggodalomtól meg nem keserített — élvekre hív: mindez előnyt önkint ellökje magától — ez ter-

*

mészet-ellenes, itt oly rendkívüli tényezőknek kelle közbelépniök, melyeket ha kikutathatunk és elháríthatunk, vagy ha ellenható folyamatokat működtethetünk velök szemben, reményünk lehet, hogy az ok megszüntetésével, vagy átídomításával, az okozatot is meggátolhatjuk, vagy céljainkhoz képest átformálhatjuk.

Az ok, mely az előttünk fekvő eredményben legfőbb tényezőként szerepelhet, minden esetre az akarat és a képzelem körében gyökerezik. Az élet egy vagy több kellemetlen, viszsás, fájdalmas eseménye érinti az ifjút. A mig túlnyomólag saját magával betelt, önző fiatal, ki mindent csak saját énjének szempontjából bir fölfogni: röpke képzelme segítségével oriási nagynak, jelentősnek tartja a bajt, mely — talán — nem is oly nagy, avagy türelmes, higgadt körütekintéssel igen könnyen elhárítható lenne. Ő a legszerencsétlenebb ember a világon! Minden emberi erő pozdorjakint törik szét a végzet ez oriási csapása alatt! A képzelem e nagyító működése nyomán legyőzhetetlennek gondolt e szerencsétlenséggel szemben az akarat tehetetlennek érzi magát. Kishitűség, gyávaság fogja el a különben oly vakmerész ifjút; de ezt magának bevallani tiltja a szemérmeskedés, önteltség, s a képzelem megint elő áll: a heroizmus fényébe állítja a gyávaság szándokát, azt hiteti el, hogy a legnagyobb hőstetett fogja elkövetni, s a képzelgő, morális akarat-erővel még nem bíró, fiatal agyon puffintja magát. A változó körülményekhez képest nagyobb mértékben szerepelhet ugyan még több — másod-harmad rangú — tényező is. Élettapasztalat még nincs, a vér gyors; a képzelem hatalmas; oly körülmények közé sodortatik, melyekben a társadalmi becsület is foltot kap; becsület-érzete fölébred s az életet dobja oda, mert azt hiszi, hogy e váltásdíjjal megmentheti becsületét. De nyilván ez esetben is a korábbi főtényezők az alap-mozgatók: képzelme oly színben állítja a tévedést elejébe, hogy expiálni lehetetlen; morális akarata még nem elég erős, hogy maga szabjon magára vezeklést, hanem gyáván megszökik a -- bizonynyal terhes — jóvátétel elől. Vagy az ébredő s hullámozó organikus erő egy a másik nemhez tartozó egyén felé vonzódik. Az önzés magáévé kívánja minden áron tenni a csábos alakot, a valóság közbe lép, a birtokba vétel lehetetlen s mert azt hiszi, hogy nélküle lenni kínosabb, mint nem lenni: megsemmisíti magát. De itt is a képzelem festi ki az „angyalt“ oly csodás színekkel, hogy benne képzelje a miudenség öszszes értékét; de itt is a türelmes akarat hiányzik, hogy a kitartó munkálkodás természet-rendelte idejét oly szellemi és erkölcsi birtok gyűjtésére fordítsa, mely majdan jogot is adjon neki, hogy a nagy kincs után kinyujthassa kezét.

Mind a képzelem, mind az akarat szoros kapcsolatban áll az organizmus alakulatával. A túlságosan érzékeny ideg-rendszer fokozza a fántázia röpkeségét, csökkenti az akarat szilárdságát. A vér lobog, az inger-képesség hatványozódik s így a csekély hatás, mely más körülmények közt alig idézne eredményt elő, nagy és végzetes okozatot szül. Az öszszhangzat a képzelem működése és az aka-

rat szilárdsága közt nincs meg; nincs, a mi a csekély hatást ellensúlyozza, a mérleg alá billen s még a lehetőség is el van vágva, hogy megint rendes helyzetébe térhessen.

A nevelőnek itt, természetesen, az orvos szerepére kell vállalkoznia. Az alap okot elhárítania, hogy a következményt avval öszszekötő közép-láncszemek ki ne formálódhassanak. Erős organizmust teremteni sem az orvos, sem a nevelő nem bir, de az organizmust megerősíteni tudja az eszély.

De nem csak a gyöngé organizmus fokozhatja a képzelem túltengését, hanem a túltengődött képzelem is gyöngé githeti még jobban az organizmust, új alapot teremtén így a maga még nagyobb mérvű elsatnyulásának. És pedig a képzelem túltengését nem csak az ideg-rendszer érzékenysége idézheti elő, hanem sok, a mai világban közkeletű, külső tényező is. A családban meggondolatlanul folytatott mosdatlan beszédek képzelmi működését fokozzák, az immoralis viszonylatok pedig erkölcsi erejét nem engedik kifejlődni az ifjunak; az eszélytelenül megválasztott olvasmányok, a fejlettséggel arányban nem álló mulattságok: színház, műkedvelősködés, öszszjevetelek, tánciskola lehetnek ugyan jó, de éppen úgy a legvégzetesebb hatással is a fejlődő kedélyre. Ha a szülő, mint nevelő, nem teljes alapos ismerője gyermekének; ha az élet változó körülményei közt nem tud minden lépten-nyomon helyes és arányos választást tenni a külső befolyások közt, melyekbe gyermekét bocsátja; maga idézte elő a hatásokat, melyek csepenként, vagy rohamosan mérgezik meg az ifju képzelmet és organizmusát s előkészítik a menthetetlenül bekövetkezendő katastrofát. Ha a szülők maguk nem állanak minden pillanatban résen, hogy a gyermek jellem-fejlődésé segítsék, biztossítsák, hanem saját maguk példájával mutatják a növendéknek, hogy mily könnyű a lelkiismeretet időnkint elaltatni, vagy szép színben feltüntetett indokok befolyása alá helyezni; ha ők maguk nyilatkoznak, vagy járuak el a családban úgy, hogy a gyermek láthassa: mennyivel könnyebb megalkudni a becsülettel, mint önmagával erős, kitartó harcot küzdeni; ha ott a családban, a jellem első bölcsőjében, a haszonvágy, az önzés, a csalás, a szeretetlenség leplezve, vagy leplezetlenül, szép, vagy rút szerével és formában mételyéül szolgál a kedélynek, az akaratnak, a nemss érzelmeknek, mikint hitetheti el a szülő magával, hogy a végzet s nem ő maga az oka, hogy e koporsóra kell borulnia?!

Sajnálak, szegény szülő, hogy midőn már fogytán van életerőd, akkor kell szétomolva látnod azt az erőt, melyben saját lényed tovább-plántálódását remélted, gyöngyörrel; de nem azért sajnálak, mintha mostani vesztésedben egészen ártatlannak tudnálak képzelni, hanem azért, mert annak idején nem tudtál olyanná lenni, hogy megszerezhetted, vagy lerakhattad volna, legalább emberileg szólva, biztossítékait gyermeked jövőjének.

De te nem is engedted gyermekednek, hogy gyermek legyen, hanem idő előtt okos, fejlett, mivel, szabad,

önálló emberré akartad tenni; nem volt idő, hogy a fejlődés minden momentumában részes légy, mert talán világi érdekeid után kellett szaladgálnod, hogy fényes, kényelmes, gazdag helyzetet hagyhass örökébe. E szorgos munkád közben kalandozhatott fánfíziája a levegő-égben, csillagról-csillagra, míg te itt len hasznodat kerested s magadnak oly szokat, tetteket engedél meg, melyek keřitőivé lettek a fogékony, gyöngye kedélynek, akaratauk. Talán, magad is sejtetted, hogy ott ben, a lélekbén, nincsenek meg a feltételek a szép harmonia kifejlésére; még talán meg is fordult agyadban a gondolat, hogy hátha a mérleg egyszer csak alábillen; s mégis, hagyta szerzetlenül amaz ellenséges viszonylatok között, nem hogy időt engedél volna a fejlődő akaratauk, hogy, akár az intellektuális fejlődés rovására is, a család anya kebelén erőt szivhasson; nem hogy erővel is kiszakítottad volna a végzetes körülmények kapcsolatából, hanem hagyta a kötelékéről leoldott, evezőtlen csolnakot a hullámok prédájául, s most csodálkozól, hogy az egy mérdfölddel alább fekvő örvénybe rohant s szilánkra töredezett!

Lehet, hogy mindezekről sejtetted sem volt; de akkor nincs is jogod, hogy az életben azokkal az igényekkel lépj föl, melyeket mint intelligens család-alapító formálsz. Akkor a társadalom bűnhődik benned, hogy oly polcra állított, melyen mind erről tiszta tudásodnak kell vala lennie s melyen oly élvezeti eszközöket bocsátott rendelkezésére, melyek áldás helyett átokká váltak avatatlan kezében; s akkor is okold magadat, mert te ez eszközöket nem magad mivelésére fordítád, hogy aztán gyermekeidet eszélyesen növelhesd, hanem gyűjtöttél, gyűjtöttél és már most — — nincs kinek adjad!

Ki az oka?

A természet, a társadalom is, de bizonynyal te is, mert azt formálhattad volna belátással s ennek veszélyes hatásait, részben legalább, elhárítottad volna gyermekeidről.

De most már késő, a csolnak széttört.

Szász Béla.

Az igazgató-tanács kis gyűléséből.

Kolozsvárt, december 19-n, 1875.

Elnök: gr. Mikó Imre, ő nmltsa. Jelenvoltak: br. Bánffy Albert, főgondnok, főt. Nagy Péter, püspök, l. id. gr. Bethlen János, Ince Mihály, Kerekes József, Sárkány Ferenc, Schilling Ottó, Szabó Ádám számvevő, Szász Béla és Bodor Antal, titkár.

1) A réki és kályáni egyh.-községek vagyona kezelésénél felmerült zavarok rendezésére kiküldött bizottság jelenti, hogy a széki egyházközség volt számadó gondnok Tásnádi Pál a pénztár maradvány-cimén számadásában évről-évre átvitt összegekről a pénztár átadása alkalmával nem tudván elszámolni, 5,000 forintot meghaladó tőke tartozásairól kötelezvényeket állított ki s Szék város határán levő, de csak fele részben tulajdoni fekvősége zálogjogi lekötés által némi biztosítékot nyújtott is; azonban, ezzel a követelés anynyival kevésbé fedeztetik, mivel előzetesen 800

frt. terüh kebeleztetett be s így az egyh.-község ezen követelése nagy részben veszélyben forog, bár a biztosításra és felvételre szükséges intézkedések megtétettek. Esp. aa felvilágosítás nyújtásra hivatik fel az iránt, hogy a követelés biztosítása és felvétele végett tett intézkedések minő eredményre vezettek, a vagyon kezelés felvigyázása és ellenőrzése elhanyagolása folytán szükséges intézkedések megtétele végett az ügy áttétetik főt. püspök urhoz.

2) Csiszér Gábor esp. aa. az egyh.-megye ajánlatával fölterjeszti a brassói egyh.-község kérvényét, melyben részletesen leírva azon egyház-község történelmi múltját s azon számtalan jogsérelmet és üldözést, mit részint a katolikusok erőszakos föllépései, de főleg a város közönsége igazságtalan eljárásai által szenvedett: felfeji, hogy a magyarok temploma erővel mikint vétetett el s az új templom építéséhez összehordott fa-anyagok egy éjjel összevagdaltatva mikint gyújtattak fel, jelenkig pedig az iskolák és egyházak segélyezésére a város közönsége által megszavazott öszszegből majd mivel sem segélyeztetik s kéri a nm. kultusz-miniszter ur útján a város közönségét a törvényesen illető kánonika porció kiszolgáltatására, úgy az iskolák és egyházak segélyezésére megállapított öszszegből aránylagos segély-öszszeg kiadására szorítani. A n. m. kultusz-miniszter urhoz fölterjesztés intéztetik Brassó város közönségének a kánonika porció kiadása, s aránylagos iskola és egyházi segélybe részeltetés elrendelése végett.

3) Szabó Pál esp. aa. az egyh.-megye határozatából felterjeszti a ballai egyh.-község kérvényét, melyben fölfejtve a papi és tanítói kepe eddigi fölhajtása nehézségeit, a lelkész és tanító fizetését a gondnok által aránylagosan felveendő bizonyos évi járandóságok és készpénz által kívánja megváltani. A módosított díjlevelekben fősorolt papi és tanítói fizetés az eddigi fizetésnek nem felelvén meg, a módosított díjlevelek nem erősítettnek meg, anynyival kevésbbé, mert ha a díjlevélben határozottan nincsen kitéve, hogy az egyes egyháztagek menynyit kötelesek a papnak és tanítónak fizetni, illetőségük felhajtása politikai úton nem eszközölhető s az által jövedelmük fölvétele még bizonytalanabbá válik.

4) A nm. kultusz-miniszter ur 29620 sz. alatt kelt leiratával tudatja, hogy a csekefalvi tanító a katonai szolgálatra alkalmatlannak találtatott s így a sorhadból a honvédségbe beosztása iránt megkezdett tárgyalások félbeszakítottak. A besorozott, de a tényleges hadi szolgálat megkezdése előtt tanítói oklevéllel ellátott tanító-képezdei tanulóokra a véd-törvény 27 §-ban foglalt jog-kedvezmény (csak a nyári szün-időkön szólittatnak be) kiterjesztése felett a n. m. honvédelmi- és közös-hadügy miniszter urak között a tárgyalások még maig is folyamatban vannak s ezen kedvezmény kiterjesztése általában elvileg nem mondatott ki, hanem ezen kivételes kedvezmény eddigelő csak is esetről-esetre adatott meg. Kérelmes esp. aa. útján a leirat tartalmáról az illető értesítettik.

5) Pénztárnok aa. jelenti, hogy a kendi-lónai egyh.-község még múlt év végén kisorsolt 2300 forintos urb.

kötvénye bevállási összegét folyó hó 11-én 2425 frt. 50 krt. kezébe vette s a kamatok leszámításával 2950 frt. névértékű urb. kötvényt vásárolt. Pénztárnok aa. eljárása tudomásul vétetik s utasítatik az új kötvényeknek a töké-
könyvbe vezetése és a vásárolt kötvények után 1875. jul. 1-től járó kamatai szokott módon leendő kiadására, miről nevezett egyh.-község esp. aa. utján értesítetik.

6) A n. m. kultusz-miniszter ur a tett fölterjesztés folytán tudatja, hogy a tanfelügyelő ur utján utasította a m.-vásárhelyi polgári iskola igazgatóságát, hogy a polgári iskolai tanulók felvételénél törvényszerűleg járjon el. A le-
iratról a m.-vásárhelyi főtanoda előljárósága értesítetik is

a népiskola állapotáról kívánt fölvilágosítás nyújtás végett a m.-vásárhelyi egyh.-község fölhevitatik.

7) Nms Dobokamegye pénztári hivatal kijavított jegy-
zék melléklésével megküldi az egyházi és iskolai célra fel-
ajánlott s az illető testületek nevére kiállított, összesen
1100 frt. egységesített és 110 frt. állam adóssági rész köt-
vényt 82 frt. 16 kr. nagy részben ezüst érc-pénnel lejárt
kamataival. Az összeg nyugtatványoztatik s az illető egyh.-
községek a kötvények átvételéről értesítetnek.

Ellátatott ezen kívül még 24 ügydarab.

B—r A—l.

TÁRCA.

Jézus megjelenésének szükséges volta.

(Karácson táján.)

„Maranatha!“ „Jővel azért uram
Jézus!“ Jelen. 22: 20.

(Folytatása és vége.)

De még van valami! Volt egy idő, s az részben még
viszsa-viszszatér, mikor az ember a boldogságot egy bizonyos
számu dogmától, vagy tantételtől tette függővé, s így tehát
kevésbé kutatott az után, ha vajjon az urnak szelleme él-e a
szívekben. Ez túlzás volt, és túlzás az ma is, de mint min-
den túlzás, ugye ez is egy másik túlzást idézett elő; azt t. i.,
hogy az ember minden tanfogalmat, mint haszontalant, félre-
vet és csupán a szellemi életre fordít figyelmet. Én azon-
ban azt hiszem, hogy vannak dogmák — hogy csak ez egyet
említsen meg: „az isten szeretet“ — a melyek tartal-
muknál, fogalmuknál fogva a szellemi életre rendkívül jó
befolyással vannak. Ha már pl. e dogma minket szentekké
kell hogy tegyen, akkor megengedem, hogy azt belsőleg, a
szívben kell éreznünk, vagy jobban mondva, azt a szívnek
igazság gyanánt kell elismerni, de egyszersmind állítom,
hogy annak — ha azt belsőleg a szív is helyesnek kell
hogy találja — az ész előtt is igazolnia kell magát. Más
szavakkal, hogy az isten szeretetét érezni lehessen, isten
szeretetének nyilvánulnia kell. S én már azt hiszem, hogy
a szeretet sehol sem nyilvánul nagyobb erővel, mint azon
tényben, hogy isten az emberiséget megajándékozta Jézussal.
A Jézus megjelenésében vált isten szeretete a legfenségesebb,
a legtisztább ténynyé. Ezen ténynyel kell nekünk újra, meg
újra számolnunk; s ezt kell tenni az utánunk következő
nemzedékeknek is mindig, a maguk rendjük szerint. Mert
hisz, a tapasztalat is arra tanít, hogy azok, kik szemeiket
isten szeretetének illetően nyilvánulása előtt behunyják, vagy
vonakodnak a Jézus megjelenésében a jóság, a szeretet egy
magasabb fokát tekinteni, mint a többi jelenségekben, a me-
lyektől szerintük az, hogy isten minket Jézussal megajándé-
kozott, specifice meg nem különböztethető — kik aztán utól-
jára is az isten szeretetében való kétségkedéssel végzik;
vagy ha ezt nem teszik, akkor kénytelenek, hogy isten sze-

retetéhez ragaszkodhassanak, abban hihessenek; vagy a ter-
mészetet eszményíteni, mint a festők, kik azonban elfeledik,
hogy a természet diszes virágokon és szép tollzatu madara-
kon kívül még valami egyebet is tár szemünk elé; vagy pe-
dig az emberi szívet kénytelenek eszményíteni, mint a költ-
ők, kik azonban szintén elfeledik, hogy a földön a hű és
önmagát megtagadó anyagi szíven kívül, még más szívek is
találhatnak. Ha szellemi emelkedettség pillanataiban meg-
vagyunk győződve isten szeretete felől, az nem egyéb, mint
kedélyünk (érzelmi tehetségünk) szabadon nyert tapasztalata;
de az elcsüggedés, szomorúság és bűntudat pillan-
nataiban is ép oly szükségünk van az isten szeretetében
való hitre, sőt még sokkal nagyobb mértékben. Ha
aztán lelki szemünk elől az eszményített természet, vagy az
eszményített emberi szív eltűnik, akkor egyedül a Jézus
megjelenésében, ez isteni ajándékban, találjuk a szeretet
atyjában való hitünk támaszát. Bizonyval a keresztyénnek is
kell a természetet eszményi oldalánál tekinteni, de ezt csu-
pán azért teheti, mert Jézus által azon meggyőződésre ju-
tott, hogy a mindenféle méltánytalansággal és nyomorral tel-
jes természet megett azon hű atya áll, kiből biznunk lehet,
kiben biznunk kell.

Kérditek tán, szives olvasók, hogy mire célok ez okos-
kodással? Egyszerűen arra, hogy mi még nem bírjuk eléggé
magunkban a Jézus szellemét; először, mert mi — ez által
a legjobbakat sem kisebbitve — még mindig csak alakulás-
ban levő keresztyének vagyunk, kik törekedünk a Jézus szel-
lemében való tökélyesbülés felé; s másodsor, mert a tények
befolyása is beccsel bír előttünk, sőt ezek hatalmas emel-
tyük szellemi fejlődésünkre nézve. Jézus mind istennek a bű-
nös iránti szeretetére, mind pedig a bűnös fenséges hivatá-
sára emlékeztet minket.

Az isten szeretetében való hit, ha az önálló-
an él bennünk, bizonyval szentekké fog minket tenni;
ez nem lehet másképp; de ha ezen hit ingadozik, akár vallás-
talan érzelem, akár az élet rejtélyei, akár a kételkedő lélek
habozása, akár a bűn tudata miatt, akkor isten megbocsátó,
kegyelmes szeretetének Jézusban való ténynyé válása nekünk
újra kitartást, segítséget és erőt nyújt.

A rendeltetésünkben, hivatásunkban való hit, ha az bennünk önállóan él, bizonynyal szentekkel fog minket tenni; ez nem lehet máskép; de ha a lelki szem elhomályosul és a lelkiismeret halkabban szól, vagy ha a mások, vagy saját vétkeink kétségeskedőkkel tesznek az ember nemes volta és az igazságnak isten által való örök diadalomra juttatása felől, akkor azon tény, mely a szent embernek, isten tökéletes fiának megjelenésében nyilvánult, biztosítékul szolgál nekünk, hogy isten nem fogja a maga kezeinek művét voszni engedni, és hogy Ő, ki a kovászt a lisztbe tette, nem fog nyugodni, míg maga a liszt nem jött egészen erjedésbe.

Igy tehát Jézus megjelenése szükséges tény. Őt nem nélkülözhetjük. Ő a mi szellemi életünk és istennek szentelt fejlődésünk forrása. Ő a mi vigasztalónk a bűn érzeténél és a lelkiismeret háborgatásainál. Ő a remény horgonya az élet zivatarai, küzdelmei közt, és az örökkévalóság felé való utunkban. Áldott legyen azért a gyermek Jézus, kit nekünk az atya ajándékozott. Dicséret, dicsőség és hálaadás istennek!

D.

„Misziói levelek.“

VI.

Braila, november 14, 1875.

Legutóbbi körutamba szerencse, hogy nem indultam néhány nappal előbb. Különbösen magam is úgy járok, mint Károly fejedelem, kit a meglepő havazás három napig Brailába rekesztett. E város, mely 1830-ban kezdett épülni, s az előtt egy összszelövtől vár volt: most minden utcáján iskolát nyitott. Ne véljük, hogy a románok meszsziire maradnak tőlünk. Ha úgy folytatják, mint kezdik: a moldva-oláhországi miszió gyenge világa, könnyen elhomályosulhat. Szép tőlük, hogy a szegények mind ingyen iskoláztatnak s így a mi gyermekeink is oda igyekeznek; még pedig fájdalom, nemzetiségök árán is. Hol vannak a magyar jövevények ingyen iskolái?

Az isteni tiszteletet Vén János, presbiter aa. házánál tartottuk, miután a német ev. testvérek a bérlett imaház költségét megunva, most már szinte magán-háznál gyakorolják vallásosságukat.

Értesítém a híveket, hogy isten segedelmével a magyar karácson első napján köztük, másodikán Galacon szolgálók; az ó-naptár szerinti ünneplést pitești állomásomon s ha lehetséges lesz, Krajován vezérlem.

Galac, november 21, 1875.

Idő-, költség- és fáradság kimélt tekintetéből, szándékom volt ugyan az nap, midőn Brailán végeztem — a mint a hívekkel előre tudatám — Galacon is szolgálni. De az egyház-épületben senkit sem találva, gondnok atyánkfia házához hajtaték.

Hosszas kerestetés után késő estve került elő, arcán a megbotlott Nőe kedvének verőfényével. E szerint az ige

hirdetése s az urvacsora osztása következő vasárnapra maradt. Különbösen is szükségem volt, hogy felhasználjak egy hetet, minél körülményesebben megismerkedni ez egyház tagjaival és nem tagjaival s ama sajátságos helyzettel és viszonyokkal, melyekkel buzgó elődöm diadalmasan megküzdvé, a magyar nemzetiségnek e török országra néző mentő várát építé.

Szép az otthon hazánkban is, ha valamely szerény falu nádkunyhói közül bádog fűdözetű torony csillog a vándor szemébe; még szebb ha idegen földön bujdosó véreinkre is, ily tornyok vetnek fény sugarát. De mit ér, ha nincs oly alap, mely az ige szövegtnekét folytonosan lobogtassa bennök. Sehol sem változóbb a szegény emberek sorsa, mint Rómániában. Itt a hívek létszámába bizni, soha sem tanácsos. Ma itt vannak, holnap amott. Celder ur által több, mint 20 család hozatott össze s leit nyíhet e kis Sion árnyában. Most bevégeztetvén a vasuti munkálatok, alig szédelegnek ketten-hárman a templom küszöbén. A többi elszármazott isten tudja hová. Hát katolikus honfitársaink? Megkérdeztem egy párt s azt felelték, hogy miután tőlük a szavazati-jog helyesebben a rakoncátlanság módjára elvétetett: egyházunkról többé tudni sem akarnak. Éljen most már ha tud, nem egy lelkész, csak egy iskola-mester is, vagy kezdjen a sisyphusi műhöz új tagokat teremteni: egy megfogyott gyülekezet minden alap nélkül való fészkében.

Az érdemet nem akarom homályba borítani, midőn igénytelen s őszinte véleményemet nyíltan és bátran kimondom. Nagy erély, de téves buzgóság volt, a magyar nép verejtékét ily rideg falakba rakni és oly mocsárba temetni, hogy sárviz idején lóháton is keservesen hatolhatni bele. S csak az kellene még, hogy Brailán és Turnu-Szeverinben, szinte hasonlóképp tegyünk. Az kellene, mikép ama tőkét, melyből egy pap, vagy tanító, tisztességes jövedelmi forrása biztosítatván, időjártával meg anynyi élő templomokká varázsolná a jövevényeket: paplakra és templomra fordítsuk! Talán egy harmadik misziónárius megfogja majd kísértetni. De részemről e néhemiási dicsőséget nem szomjazva: Péter apostol lelkével fordulok hozzád ó hazám s ti egyházkerületeink méjjen tisztelt főhatóságai! Éppen azért, mivel az oltár tüzei, még szemeitek előtt is oly sok helyen szenderegnek: teremtetek alapítványokat, de a melyek ott benn, a hazában maradjanak, és ne a külföldi szállongó nép keze, hanem a ti kezeitek sáfárkodjanak azokkal, hogy jól képzett tanítókat és hű pásztorokat birjon a honátul elszakadt magyar is, hogy „lelki ház és szent papság“ legyen.

Két napon a gondnok aa.-nál szállásolva, nem kis örömmre szolgált, hogy míg egyik keze a kalapácsot forgatja, másik kezében könyvet tart. S jobban tudja, mi történt Várnánál, mint sok, a ki iskolákat végzett. Hogy viszatarthatatlanul járassak az elszéledt nyáj után: jónak látam a többi napokat a pap, vagy jelenleg tanító lakán tölteni. De a nagy sár miatt ritkán lehet kimennem. Elővettem tehát naplómát, jegyzeteimet s ezekkel sem boldogulék. Hideg, fűtetlen szobában kiesett kezemből a toll, s a havas esőzés fekhelyemre kényszerített bölcselkedni a nyomorúság-

ról. Itt aztán igazi „filozofus levegő“ volt. Fűszerezve e levegőt egy hozzánk votódott bujdosó földink regéje. Mikor ő harmadmagával a Marosba fürdött, egy unitárius görcsöt kapott már-már a vízbe fult. Fuldoklása közben két fűzágba kapaszkodott s mind a kettő a kezébe szakadt. Egyik ügyes társuk e szavakkal ragadta ki: „lásd, ha hinnéd a szentháromságot, még a harmadik ágat is megragadtad volna s nem kockáztatik miattad az én életem is.“

Miután értésemre jött, hogy az „európai kommisszió“ nál szinte dolgoznak magyar munkások, a konzul ajánlatával tettem lépéseket ott is. Végre, mint hirénél fogva eredeti székely huszárt fölkerestem a városon kívül, a galaci temető csöszt. Káromlása visszaborzaszt vala, ha előre nem ismerném. Ki hinné, hogy e káromlás, csak az elérzékenyedés huszáros kitörése volt, hogy papját házában fogadható. S mikor a rozzant székeket hányta-vetette egymásra, ki hinné, hogy ez csak azért történt, mert nem volt eléggé méltó helyet adni, hová leültessen. A mint poharát elfogadtam: sírva fakadt örömben. Eszembe jutott a költő szava. „Sok ember jelleme, mint a durva kő, melyből a becsületesség arany szemek csillognak.“

Megjött végre a vasárnap. S rendes szolgálat után egy házaspárt is esketve, a csak kedden indult hajón: éjfél után egy óraker Kalarásra értem.

Kalarás, november 24, 1875.

Az éjfél utáni idő egy rideg hételben, eszembe juttatá Révész gyönyörű imáját. „Istenem! úgy tetszik, mintha a sír elválasztó ágyába feküdném, midőn távol kedvesimtől idegen helyen lefekszem.“

Roggelre viradva széjjel néztem a városban. S ki ne ismerné itt Flóra istennő barátját, a mű kertészt, Mester Edét, a romániai magyarok e Katona Zsigmondját, kinek Kecskeméten, mint Mester Edének Kalaráson, bajos volna megítélni, hogy házában, vagy keblében találás-e drágább gyógyszerért.

Nem volt nehéz fölkeresnem.

S azok után miket Celder ur, miszsiói lapjaiban megírt, a hol „Mester Edét, a miszsió-ügy tervezőjét“ mutatja be: ez uttal azt jegyzem meg, hogy e tisztelt honfitársunk nem csak tervezője volt, hanem folytonosan hí támogatója és ma is élő oszlopa a moldva-oláhországi miszsió ügyének. Sokan benn a hazában is példát vehetnének tőle. S nemes szívű neje Herold Zsuzsánna aszszonyra gondolok, a ki még a külföldön is vonzó mintaképe a valódi magyar nőknek; a ki a sors minden csapásai között hí neje maradt férjének s őrangyala családjának; a ki e távolba bujdosó hazánkfiait testvéreiként fogadja s teljes lelkével igyekszik a hontalanság keserű konyerét is megédesíteni: nem csoda, hogy tűzhelyénél otthonossá lettem. Hiszen, szétszórt hitfeleink legfényesebb egyházában valék. A fényt, pompát nem a világ, hanem a biblia őszelleme szerint érte, a hol maga a családfő a pap s a család tagjai az egyházat képző hivek.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

Az isteni tiszteleten, melyet a már hirtől ismert kápolnában szolgáltam, több római katolikus honfitársainkon kívül: nevelte buzgóságunkat a nemes család-anyával egy másik urnőnek, Tattler Károlyné aszszonynak lelkes részvéte is.

Kalarás szép hirü orvosát, dr. Ábeleszt, körünkből Szilisztriába egy beteg mohamedánhoz oly forma időben viték a Dunán, mint mikor a csolnakos halásznak Cézár mondotta volt: „ne metue, Caesarem vehis.“ Hasonlólag kitűnő példánya az idegenek közt élő honfitársainknak.

Kellemes órát töltöttem egy román ügyvéd urral is. Meglepő volt a nyilatkozata, hogy beszéd-módorát Pesten, Székács előadásait hallgatva tanulta. Estebédjéhez ültetett s szállásomra maga kísért. Meg kellvén ígérnem jövőre is, nyelvészeti és humanisztikus társalgásunk folytatását.

Volt azonban, mint mindenütt a széles ég alatt, Kalaráson is a mi fájt és fájni fog még sokáig a főnőbb tisztelt családnak. S a mit midőn enyhíteni csak az égi orvos képes: kimentünk az egek ajtajához a sírhalmok közé, hol a huszonhat keresztyén és egy török halott között, ott találtuk Mester Ede porrá lett kedves fiát is, a 24 éves Kálmánt. A némán harmatozó szem, az arc, a hang, a kegyes szülőktől, magába látszott rejtteni a fájdalom s vigasztalás, az enyészet és megdicsőülés nagy gondolatait. Béke lengjen sírjaitok fölött, idegen ég alatt szendergő virágpörrei a magyar hazának!

Giurgeorül és Pitestről jövő levelemben.

Tomka Károly.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A kolozsvári Fröbel-intézet gyermek-kertészne-képezdájének a közoktatásügyi miniszter ur az 1875/6-diki tanévre 3,500 frt. állam-segélyt utalványozott. E képezdének jelenleg csaknem 30 növendéke van, a legkitűnőbb tanerők vezetése alatt s emelkedő virágzása nyilván tanusítja, hogy országos szükségét pótol s a kormány támogatására méltó.

= Gr. Mikó Imre ő nagyméltósága Karácson harmad-napjára, a kamerátikum ügyében, értekezletet hívott össze, a kolozsvári ref. főtanoda egyik tantermébe. A kormányhoz nyúló felirat szövege tárgyában lesz hivatta ez értekezlet nyilatkozni s reméljük, hogy a meghívottak, a téli idő dacára is, kötelességüknek tartandják a fölhívásnak eleget tenni s tanuságot adni annak, hogy ő nagyméltóságának buzgó kezdeményezését örömmel támogatják.

= A „Ker. Magvető“ X-ik köt. 6. füzeté — november és decemb. hónapokra — megjelent. Tartalma változatos és érdekes, mint rendszeren. El kell ismernünk, hogy a szerkesztők (Ferenc József és Simén Domokos) e folyóirat gondos egybeállításával által nemcsak saját felekezettüknek, hanem általában a hazai egyházi irodalomnak kiváló szolgálatot tesznek s vállalatuk a közönség pártolására hová-tovább mind méltóbbá lesz. Az előfizetési ár nagyon csekély (2 frt.) s minthogy az előfizetés ideje éppen küszöbön, t. olvasóink támogatásába e folyóiratot részünkről is őszintén ajánljuk.

N y i l t p o s t a.

24) Egy maroszéki ref. papnak. A kolozsvári prot. fakultás ügye iránti meleg érdeklődéséért fogadja ön szives köszönetünket. Ujabbii küldeménye tárgyában magán-levelet küldünk.

25) Dr. Székely József urnak M.-Vásárhelytől, Felhatalmazását kérjük, hogy érdekes és nemesen buzdító levelét közölhessük.

26) Vidéki levelezőinket fölkérjük, hogy a megtartott egyh.-megyei közgyűlések főbb mozzanatairól sziveskedjenek tudósításokat küldeni.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

ERDÉLYI PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETILAP.

V. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, DECEMBER 30, 1875.

261—52. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr. Szerkesztési iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca, 9 sz. —

Apró fecsegések.

Bevégződött a mezei munka; nyugalomba került az eke, kapa, kasza, sarló; a zordon idő fedél alá kergetett elmélkedni a világ folyama felett s rendezni a szerzett tapasztalatokat. Nem kis, szinte a lehetlenséggel határos feladat ez; mert midőn az ember gondolatainak egy kis szoba négy fala vet háttart; midőn a természet nagy könyve helyett az emberi fők eszme szüleményei nyomulnak előtérbe s elkezdődik az érzelmek s gondolatok közti heves küzdelem; midőn ész és szív csata-készen állanak egymással szemben: a lélek aggodalom-teljesen, talán irányt tévesztve bolyong a társadalmi kérdések és törekvések felvert hullámai közt.

Mit csináljunk? Kacagjunk, vagy sirjunk? Haladjunk, vagy bárgyu együgyűséggel bámuljunk az eseményeket? Kinek a mint tetszik, egyiknek, mint a másikkal megvan a maga jogosultsága; egyik, mint a másik elég bizonyítékot találhat álláspontja támogatására. Azt azonban ne feledjük ki a számitásból, hogy az emberiség előre törekszik, helytt állani nem akar; ki vannak bocsátva rejtek helyükből a zárva tartott kívánságok, vágyak, szenvedélyek; útra kelt az ész azon nyilvános törekvéssel, hogy gyűjtsön ismereteket, gyűjtsa meg a tudomány fáklyáját s világítsa azzal, hódítsa meg a természetet minden erővel s tegye szolgáljává; megszületett a modern civilizáció, szervezkedik a modern állam s ezek mellett az egyház-politikai kérdés lázas izgatottságban tartja a kedélyeket.

Sokan úgy vélekednek, hogy a modern civilizáció s modern államnak legnagyobb ellensége a kereszténység és egyház. Wéber ur úgy találja, hogy „korunk miveltégi fokának legbiztosabb rezultatuma az egyház iránti közöny. A mily mértékben növekedik az emberi tudomány milyenség- és menyyniségileg, oly mértékben közeledik az egyház felbomlásához és

végelenyészéséhez. Haszontalan és értelem nélkül való az egyház terén minden újítás, szervezkedés, mert ezek egy oly intézmény fenmaradását hosszabbítják, melynek felbomlása éppen a társadalom érdekében fekszik, megsemmisülése alapja a népek fejlődésének és életének, mely a kor szelleme ellen van, szülő anyja a szolgaságnak és reakciónak s éppen ezért haszontalan.“ Nem is mulasztja el felszólítani a laikusokat, theológusokat, tudósokat, mivelteket, hogy hagyjanak fel az egyház organizációjával, lépjenek ki az egyházból, mert egyedül ez az eszélyes, ez a becstelen dolog, ez által tesznek szolgálatot a tudománynak, ez által segítik elő a modern állam fejlődését.

Vannak, kik a kereszténységet egy nagy hullánnak tekintve, egész biztonssággal konstatálják, hogy bomlásnak indult, s peshedt büze megöli azt, ki még közelében van. Kétkelkedsz talán állításom igazságán, — ezt mondja a modern férfi — jer, bizonyítsam be! Azt kérdem először is, mi a kereszténység lényege? Ugy-e bár az, hogy az eget és földet, a lelket és testet, a mulandót és örökké valót határozott ellentétben állítja az emberi lélek eleibe; ugy-e bár azt követeli, hogy minden igyekezetet a menynyeiekre, lelkiekre irányozd, a földieket egészen vedd meg, mint a melyek csábításaik által a lélek örök idveségét veszélyeztetik. De hát azt nem gondoltad meg, hogy te egy modern kornak vagy gyermeke, érdekeid, állásod, elhivatásod világi dolgokhoz, a társadalom miveltégi feladatához láncolnak és így nem lehetsz keresztényen. Ha itt azon állítást kockáztatod, hogy a kereszténység nem a test és lélek, mulandó és örökkévaló, jelen és jövő abszolút ellentéte, hanem törekvés kibékíteni e kettőt s éppen ezért, mint jó keresztényen, hiszel Jézus Krisztusban, mint megváltóban, a ki ezen ellentét kibékítését eszközli, erre azt mondja a modern miveltség bajnoka: csalódás! Jézus is egy ember volt, épp oly kevésbé tud kibékíte-

ni, vagy megváltani, mint Deák Ferenc, vagy Tisza Kálmán. Hát ha még a ker. vallás istenét s a keresztyének ehhez való viszonyát veszem bonckés alá! Figyelj csak, a ti istenetek a világon kívül lakó — transcendens — lény, felruházva különbnél-különbféle emberi tulajdonságokkal — ti atyátoknak nevezitek — s tetteitek rugója az, hogy e menynei atyától kedvességet, jutalmat nyerjétek! Pfuj, jutalomért cselekedni erőnyesen, erkölcsösen, büntetéstől való félelemből kerülni a rosztat, bünt, vétkeket!

Igy fűzi tovább okoskodásait sok modern gondolkodású egyén, hogy vajjon a keresztyén vallás lényegét teszik-e amaz állítások, vagy nem — elég az hozzája, hogy szépen hangzanak — a vallástalanság, indifferentizmus terjed, a laikusok ütik a papokat, a papok egymást, hogy bizony nekik is jó részük van ezen abnormis helyzet megteremtésében, mert igen/orthodoxusok, hajlandók a hierarkhiára, nem viselnek a köznéptől megkülönböztető öltönyt, igen puritán az egyházi kultus, sat. sat.

Totum finale általánosan elterjedt vélemény az, hogy a modern miveltség ismertető jele a vallás és egyház iránti közöny; a papok a vallás és egyház iránti közönnyt ostromolják, tehát a modern miveltség ellenségei; a világiak azt mondják: legyünk közönyösök, mert csak így törhetjük meg a papok uralmát; a papok ugy vélekednek, hogy az ők uralmát — ha csakugyan létezik — egyedül a vallás és egyház iránti buzgó érdekeltség törheti meg. Cifra dolog!!

„A vallás és egyház ugyan is — mint Langur mondja — a népéletnek kitorólhetetlen tényezői, meiyek a kor különböző szükségéhez képest folytonos átalakulásra képesek ugyan, de azért soha meg nem szűnnek érvényt követelni (Geltung zu beanspruchen). A vallás-ösztön az emberi nemnek anynyira nélkülözhetetlen, anynyira létszüksége, mint a művészet, nyelv, jog és moral ösztöne. És ha sok, nagyon mivelte és gondolkodó ember van is, ki a vallás lényegét többé nem érti, részint, mert azt képtelen alakban tanulta ismerni, részint, mert valamely kor uralkodó szelleme egyáltalán nem hajlandó a végetlen lényegébe méjjeadni: de azért a vallás nem szűnik meg az emberi természet lényeges faktora lenni, és ha eljő ideje, újból visszanyeri jogát. A mely népnél pedig vallás volt, ott egyház is volt mindig: azaz, volt külső alak, melyben a népszellem vallásának látható és érzé-

kelhető kinyomatot adott és ez mindig így fog maradni, mert ez a dolgok természetéből s élet szükségéből foly.“

Oly igazság ez, melyet a történet és nép-élet nyilatkozatának arcul csapása nélkül tagadni nem lehet, folyását meggátolni nem tanácsos. Ne raboljátok el a néptől az eszményi világ nézletet, joga van ehhez, ápoljátok benne azt a meggyőződést, vagy ha nincs meg, segítsetek megteremteni, hogy az ember célja nem csak az, hogy egyék, igyék, ruházkodjék, szántson, kereskedjék, csizmát talpaljon, bőrt érleljen, törvényeket írjon, kincset gyűjtsön, posztót mérjen, sat. hanem mindezeknél valami szebb, valami magasztosabb, mit szem nem látott, fül nem hallott csak a vallás melegétől áthatott kebel érez. Ne gondoljátok, hogy „a vallás valamely idegen lakós — Channing szavaival élek — mely természetünktől idegenszerű valami, mely kívülről száll belénk s lakást veszen keblünkben. A vallás maga a lélek, mely szüntelen azon igyekszik, hogy a jelenvalón és láthatón felülemelkedjék s krazva magáról a földi lét nyügeit, egy láthatatlan és eszményi lét önalkotta világában szabadságot és örömet keressen.“ Ne nevéssétek ki a népet, midőn akár tikkasztó nyári napok után termékeny eső kövéríti meg a földet, akár jég teszi tönkre fáradsága gyümölcsét, vihar rombolja szét lakházát, villám gyújtja meg asztagját, halál teszen rablást, sat. stb. ne nevéssétek ki, ha ilyenkor, vagy más alkalommal is beszélve a vizgözök kondensálódásáról, a meleg és hideg levegő sujjáról, +és— villanyról, az emberi test vegyi felbomlásáról, sat. ezt a feleletet nyeritek: szép, nagyon szép mind ez, el is hiszem, hogy minden ugy van; de még is a hatalmas isten akarja, hogy ugy legyen. Mit gondoltok, a moralis tetteknek a hideg filozófiai okoskodások biztosabb forrásai, vagy azon tudat, hogy van egy minden tökélyekkel biró valóság, kihez hasonlónak kell lenni s ki a szivek legtitkosabb rejtekeit is ismeri? Vajjon a szeretetnek, lemondásnak, áldozat-készségnek az-e valódi motivuma, hogy valamelyik miniszter elismerő nyilatkozattal hozza tudomásra, hogy N. N. anynyi, meg anynyi öszszeget áldozott jótékony célokra, érc, vagy granit oszlopot emelnek számára, a történelem lapjain megörökítik nevét, vagy pedig ennél valami dicsőbb, magasztosabb? Milyen szépen venné ki magát, ha az emberiség irányadó, mielőtt boldogító tetteiket végrehaj-

tanák, chemiai laboratoriumaikba vinnék a szegény Lázárt és dúsgazdagot, az arisztokratát és napszámost, a farizéust és samaritanust, hogy vegyi elemzés alá vegyék véréát, húsát, csontját, hogy az egyes emberek értékét becslés, vagy a gépeknél használni szokot lóerő után határoznák meg! Azok a legszebb, legnemesebb tettek, melyeknek szála a végetlen tökély érzetétől ihletett eszményi világ-nézetben gyökereznek, nem pedig azok, melyeket csupán állami, politikai, nemzet-gazdászati, vagy társadalmi érdekek követelnek.

A legtudósabb, legmiveltebb emberek életrajzából azt olvasom, hogy éppen ezek vallják be a legnagyobb szerénységgel, hogy mily keveset tudnak, mily sok van még a valódi tökéletességig, mit bátran nevezhetünk miveltségnek, s e beismerés feljogosít feltenni, hogy a tudás határán túl az eszményi világ-nézetnek hódolnak. Vajjon az a sokat ócsárolt, megtámadott keresztyénség nincsen-e arra hivatva, hogy a tudóst és tudatlant, a miveltet és miveletlent, szóval minden embert egy közös eszményi világ-nézletre emeljen? Hiszen, az emberek egymást nem nélkülözhetik, egymásért és egymásnak kell élniök, ha önmaguknak is élni akarnak. A leganyagiásabb önzésnek is el kell ismernie az érdek közöségét. Ezen érdek közöségét sem a §§-ok, sem az Ukhácius-ágyuk, sem a zsandárok, sem a pandurok fen nem tartják; csupán ezek örködése mellett búján tenyészik a féltékenység, bizalmatlanság, irigység, tápot nyer a kommunizmus, sociálizmus, megszületik a radikálizmus, mely csak jogokat ismer, de kötelességet nem. És ez annál nagyobb kiterjedést

nyer, mentől nagyobb ellenkezésben, vagy éppen el-lentmondásban állanak az együtt élő egyesek eszményi világ-nézletei. Érzik is ezt minden állású és miveltségű emberek, még talán azon modernnek is, kik a modern civilizáció egyetlen kritériumának a vallás és egyház iránti közönyt tekintik, kik az emberek lényeges élet szükségéinek tapasztalati ismerete nélkül állítják össze elméletüket, keresse fel csak bárki a társadalom különböző osztályait, társalogjon a kocsisokkal, napszámosokkal, beszélgessen a földművesekkel, politizáljon az iparosokkal, vitatkozzék a kereskedőkkel, vegyen részt egy diplomatikus színezetű ebéden, sat. tanulmányozza az embereket, ezek szokásait, kísérje figyelemmel ezek nyilatkozatait s azonnal meg fog győződni, hogy az ember és a társadalmi ember közti roppant nagy különbség tudata, vagy más szokkal, egy mindeneket egyiránt lelkesítő eszményi világ-nézet hiányának érzete tartja legnagyobb izgatottságban a kedélyeket.

A mint mondám, a ker. vallás magában rejti mindazon elemeket, melyek a tudóst és tudatlant, a miveltet és miveletlent egy közös eszményi világ-nézletre emelhetik; nem is ellenségei azok a tudománynak, sőt ez nyerni fog értékben, ha a valódi ker. vallástól nyer fényt és életet. Ezért a modern civilizáció feladata nem a vallás és egyház iránti közöny terjesztése, hanem éppen az azok iránti meleg érdekeltség, mert csak így remélhető, hogy a különböző állású és miveltségű emberek közti érdek-közöség megszentelődik. Hol kezdjük tehát? Ez a kérdések kérdése.

Horváth István,
bükösi ref. pap.

TÁRCA.

Egyházi kánonok.

(Mutatványul a Gelei-Katona István féle kánonoknak porcsalmi ref. lelkész s a szatmári ref. egyházmegye esperese, Kiss Áron által eszközölt fordításából, mely a napokban hagyta el a sajtót; s melyre ismételtlen felhívjuk lelkész-társaink figyelmét.)

IV. Kánon.

1. A lelkészek képzettségéről.

Mint hogy a lelkészek tanítói és vezetői népnek, a szükség, hogy azok, ha nem is teljes, legalább középszerű tudományossággal és képzettséggel birjanak, kiváltképen pedig a szentírásban és a hit alaptan-tételeiben kellőleg jártasok és gyakorlottak legyenek: hogy az igaz tudománynak rövid rajzát, vagy határozott alakzatát teljesen ismerjék és birják s

az igazság igéjét helyesen fejtegetni s következőleg tanítani is képesek legyenek. Különben a tanulatlanok, kik magok sem tudnak, másokat tanítani nem lesznek képesek; hanem az telik be rajtok, a mit Krisztus egy helyütt mondott, hogy ha a vak vezet a világtalant, mind a ketten a verembe esnek.

V. Kánon.

Mielőtt tehát valaki a szent szolgálatra kibocsáttatnék, szorgalmasan meg kell vizsgálni, hogy minő tudománnyal s készséggel bir; és ha általában műveletlennek, tudatlan-nak találattik, vissza kell vetni és ha azután is elébb nem haladna, más élet nemére kell utasítani.

VI. Kánon.

Minél fogva mindazoknak, kik az egyházi szolgálatra

felvétettek, komolyan meg kell hagyni, hogy a szent bibliát, liturgiát és a tudósabb s nevezetesebb hittudósok ó- és újtestamentomra írt magyarázatait magoknak megszerezzék, azokat szorgalmasan olvassák és tanulmányozzák, hogy azokból naponta jobban-jobban épüljenek és a szószéki beszédek saját erejükből írásához hozzá szokjanak. Azok pedig, kik a szükséges könyvekkel nem bírnak és tanulni éppen nem akarnak, egy vagy két megintés után mind addig eltiltatnak, míg elegendő könyvtárt nem szereznek és a hittanban nagyobb előmenetelt nem tesznek.

VII. Kánon.

2. A lelkészek tudományáról, vagy vallásáról.

Minthogy a hallgatók üdvének gondja isten szerint az egyházi szolgálatra bízott, mielőtt azok vagy kibocsátatnának, vagy már kibocsátva valamely egyházba befogadtatnának, főképp, ha jövevények, vagy ismeretlenek, a legszigorubban megvizsgálandók, ha az igaz hitvallás követői-e? nehogy valami módon hallgatóikat az igazság álszine alatt valamely hamis tudománnyal megvesztegessék. Meg kell azért a lelkeket próbálni: mert sok hamis próféták mentek szét a világba és sok ragadozó farkasok lappanganak a juhok bőrében, a kik alattomban Krisztus juhaklába betörnek, és a védelmetlen juhocskákat, ha szemmel nem tartatnak, elragadozzák.

VIII. Kánon.

Melynél fogva az újonc tagokat, mint például az áldozárokat, szerzeteseket és másokat, a kik valamely felekezetből kilépésüket állítgatják, valamely egyháznak, vagy iskolának kormányára rögtön és vaktában — a közzsinat*) nyilvános beleegyezése nélkül — semmi módon nem kell alkalmazni, hanem előbb nagyon körültekintőleg és nagy elővigyázattal meg kell vizsgálni: kik, minők és honnan valók lehetnek? és csak akkor, ha semmi akadály többé nincs, s tévelygésöket is nyilvánosan visszavonták, kell őket bevenni egyházunk keblébe. Hasonlólag a biztos és kétségtelen bizonyítvány nélkül való kobilókat s szerte kószálókat, mint gyanúsokat semmi hivatalba sem kell tenni.

IX. Kánon.

Nem csak a vándorokat és tébolygókat pedig, hanem az egyik megyéből a másikba átköltöző jövevényeket sem szabad addig semmiképen hivatalra alkalmazni, míg tudományuk igaz voltárul és életök jámborságárul saját esperesöktől, a megye szokott pecsétével erősített bizonyítványt nem mutatnak. Ugyanez a törvény érvényes az iskola-tanítókról is.

X. Kánon.

Minthogy az apostol azt parancsolta, hogy az eretnekeket, különösen az elmarasztaltakat, megátalkodottakat és hitkáromlókat kerülni kell: az ilyenekkel egy lelkész se igen társalogjon és belbarátságot a gyenge hitűek botránkozására ne tartson, sem azokat vaktában, felsőbbjeinek engedelmével nélkül ünnepélyesen vitára ne szólítsa. Különben a ki egy-

*) Egyházkerületi gyűlés. A közzsinat, közgyűlés (synodus vel congregatio generalis) alatt, az egyházkerületi zsinatok vagy gyűlések értendők.

szeri s kétszeri megintés után is ugyanezt merényli, egyházmegyéje által a közzsinatig hivatalától megfosztatik. A kihívóknak azonban, ugyanazok beegyezésével higgadtan és szerényen megfelelni, anynival inkább a tanulni óhajtokat oktatni mindenkinek szabad lészen.

XI. Kánon.

Senkinek sem szabad — legyen az egyházi, vagy iskolai személy — az isten ígésén alapuló hitvallásnak sarkeikelyei, vagy az egyházi fegyelemnek lényeges kánonai ellen — hivatalától a közgyűlésig leendő felfüggesztés büntetése alatt — nyilván avagy magánosan tanítani. Sőt a hitnek és fegyelemnek nem sarkalatos cikkei ellen sem szabad senkinek magánvéleményét más atyafiak megvetésével, az egyház megzavarásával, vagy a hitben gyengék botránnyával nyilvánosan tanítani; hanem ha lelkét valami nehézség nyomja, azt előbb esperese és szuperintendense előtt, azután az egész zsinat előtt emberséggel, keresztyéni szerénységgel s illő alázattal előadhatja; hogy az egész dolog a szentírásból megvizsgáltassék és elintéztessék. Az ilyen azért ne csak meg ne vettessék, vagy el ne némittassék, hanem inkább békén kihallgattassék, szavai pontosan megmértelgessenek; és ha azok helyeseknek tapasztaltatnak, elfogadtassanak; ha pedig helyteleneknek s csupán a szentírással ellentétes különködésből eredőknek, botránnyosoknak s nyilvános viselkedésre célzóknak ítéltetnek, elvettessenek; és azoknak a köznép közti terjesztése, a közvetlen következő kánonban megszabott büntetés terhe alatt komolyan tiltassék meg.

XII. Kánon.

Senki se merészeljen azért, akár a hitágazatokban és a keresz. vallás alaptételeiben, akár a rendtartások s külső szertartásokban és a szákramentumok kiszolgáltatásában, a maga vagy néhány hozzája csatlakozónak tekintélyénél fogva, a közbotránnyra, valamely változtatást avagy újítást tenni. Hanem ha csakugyan van valami változandó, vagy kijavítandó a szertartásokban, azt az egyházmegyei, vagy nemzeti zsinaton az egész egyháznak, mint szintén a fejedelemnek és a helvét hitvallást követő evang. rendeknek egyetemes akaratával kell létesíteni. A ki máskint cselekedni mer, az a maga esperese s a több megyebeli testvértársak hozzájárulandó ítélete által a szolgálattól azon püspökség közzsinatáig, a melyben lakása van, eltiltatik és ekkor aztán, ha nézete mellett konokul megmaradt és attól semmi esetre el nem áll, örökre letétetik és méltó büntetése elvétele végett az igazhitű törvényszék ítélete alá állittatik. Ha pedig netalán az történnék, hogy az ítélő felek egymástól eltérő nézeteket nyilvánítanának, ez esetben egyik fél hátrányára se hozassék végzés, hanem maradjon meg használatában a régi intézkedés.

XIII. Kánon.

3. A lelkészek törvényes hivatásáról és kibocsátásáról.

Lelkészi hivatalt bitorolni törvényes meghívás nélkül egy halandó se merészeljen, hanem várja ki az ő hivatását az istentől annak közegei által; mert senki sem veheti magának azt a tisztességet, hanem csak az, a ki istentől hi-

vatik, mikint Áron. A honnan isten erősen feddi azon profétákat, a kik küldetlenül mennek s profétálnak; holott ő nem szólott hozzájuk. A kik azért az egyház előjáróinak, vagy a hallgatónak ellenére magokat feltolják, mint tolvajok s rablók, kik nem az ajtón — de másutt mentek be a juhakolba — gyalázatosan kivettessenek.

XIV. Kánon.

Hivatásuknak pedig két félének kell lenni: jelesen belsőnek s külsőnek. Belsőnek istentől a szentlélek által, ki az ő szívöket és akaratjukat a szent szolgálat elvállalására hatályosan hajtja. Külsőnek pedig az egyház véneitől, vagyis az egyházak mind kegyességgel, mind méltósággal kitűnő polgáraitól, nem zárva ki semmi esetre a keresztyén népnek beegyezését sem.

XV. Kánon.

Azok aztán, kik mind a két hivatással, úgy a belsővel, mind a külsővel birnak, az egész egyház s annak kormányzóitól, előrebocsátott nyilvános erkölcsi és tudományos vizsga, továbbá ünnepélyes, és a kéz företételével erősített felavatás után a közakarát és szavazat szerint kibocsátandó; teljes (végleges) felhatalmaztatással az isteni igehirdetésére és szákrámentumok kiszolgáltatására. Melynek nagyobb hitelére és bizonyosságára, azok, az egyház-egyetem hiteles pecsétjével és a püspök sajátkezü aláírásával megerősített nyilvános egyházi bizonyítvánnyal is feldiszipendők. Kik ilyet előmátatni nem képesek, kivált az ihmeretlenek és ennél fogva gyanúsok, sehol be nem vétethetnek.

XVI. Kánon.

Az esperesek azonban a kitüntetett kegyességű és ismert készütségű atyafiakat — miután azokat ugyanők magánlag kellően megvizsgálták — még a közzsinat itéletéig is, a lelkészi szolgálatra, kiváltképp az igehirdetésre kibocsáthatják; se a szákrámentumok kiszolgáltatásától, míg csak rendesen fel nem avattatnak, tartózkodniók kell, ha csak valamely különös okból — valamely éppen fenforgó és igen sürgős szükség miatt — ha t. i. vagy a többi lelkészek, kiknek szolgálatával ez ügyben élhetnének, tőlök távol lagnak, vagy pedig ellenségtől vannak mindenfelől körülveve, az egyházmegyétől felhatalmazást nem nyernek, és pedig úgy, hogy az ilyek a következő zsinaton megjelenni és magokat a nyilvános vizsgának alávetni kézadásukkal szentül megígérjék.

XVII. Kánon.

Azért egyetlen lelkész se merészseljen esengés-, vagy fizetéssel magának valamely helyet kikoldulni, vagy azt világi hatalommal mintegy erőszakosan elfoglalni, vagy abba betolakodni; vagy végre másoknak aláásni; őket papi állomásukból gonosz utakon alattamosan kizavarni. Különb, kik ez iszonyú bűnben elmarasztaltatnak, azok hason büntetés alá esnek, azaz legalább egy évnök tartamára saját papi állomásuktól megfosztatnak.

XVIII. Kánon.

Valamint senkinek, még a törvényesen hivatottnak sem szabad valamely egyházba, míg annak lelkésze hivatali szolgálatát ott be nem végezte, berontani: úgy saját egyházát sem lehet ez év lefolyta előtt kellő ok nélkül, és hall-

gatói sérelmével egy évi letétel büntetése alatt senkinek elhagyni; ha csak azt valami fontos oknál fogva a maga felsőbbjei meghagyásából nem teszi, mert azoknak a szent közönségtől az a hatalom meg van adva, hogy a kitűnő ajándékokkal ékes lelkészeket, midőn valamely egyház lényeges szüksége úgy kívánja, még esztendejük bevégezte előtt is helyökből kimozdithassák és oda más alkalmas egyént helyettesítve, őket azon egyházba által tehessék; és ugyanazoknak ezek is — ha csak őket valami nyilvános lehetetlenség meg nem gátolja — minden vonakodás nélkül önkint engedelmessékedni hivatal-vesztés terhe alatt köteleztetvék.

XIX. Kánon.

Ezért mindenik egyház lelkésze, szolgálati éve elteltét saját hallgatónak, vagy maga közvetlen a szószékről, vagy a mint mondani szokták, egy harmadik személy által, vagy pedig írásilag, a mint a helynek régi szokása kívánja, jó eleve adja tudtul; és ha azok az ő szolgálatával továbbra is élni kívánnak és őt illedelmesen meghívják s neki kedve van rá, helyben maradhat. Ha pedig szolgálatát megelégetve a hallgatók felmondanak neki: esperese tudtával másoknak, a kiktől elfogadtatik, magát szabadon elkötelezheti; és az esperes az ő törvényes meghívását, ha néha valami feltűnő botrány miatt vagy az egyházat érhető veszteség megelőzésének tekintetéből meg ne akadályozza.

XX. Kánon.

Az új lelkészeknek, kiknek felavatását a hallgatók saját költségükön eszközölték és pedig a készütebbeknek ugyan két évig, a kevésbé képzetteknek három évig, ha azok úgy kívánják s ha őket méltó tiszteletben tartják és tartozott tisztelet-díjakat pontosan megfizetik, azon a helyben a hová elsőbbben kibocsátva voltak, meg kell maradniok. A kik tehát azon idő előtt, hallgatóik ellenére azt a helyet elhagyandják, vagy az esperes által visszamenetelre kényszerítettessenek, vagy ha erre nem birathatnának, még azon helyből is, a hova átmentek, kizárattassanak.

XXI. Kánon.

Komoly megdorgálás büntetése alatt kell óvakodni még attól is, hogy valaki a más egyházába esperesének engedélye, vagy azon egyház lelkipásztora beleegyezése, vagy valamely ki nem körülhető szükség nélkül vaktában betolakodjék; és sarlóját akár tanítás, akár házások esketése, akár szákrámentumok kiszolgáltatása által a más buzájába vágja; hanem mindenkinek saját hivatása határai között kell tartani magát. A ki két, vagy három megintés dacára is ugyanezt ismételten teszi, saját egyházától is meg fog fosztatni. Ha azonban, a lelkész távollétében valamely ujszülött csecsemő haldoklanék, annak keresztelésére az e végett meghívott szomszédnak átmennie szabad leszen. A főrendűeknek is, saját lelkészeik kisebbsége és lenézése nélkül szabad leszen a sz. szolgálatra másunnan hívni kíváló férfiakat.

Európa nevezetesebb államainak közoktatási költségvetése.

Ausztriában a közoktatási budget 1874-ben 16¹/₂ millió forintra rugott, mely összegből az 5¹/₂ millió egy-

házi célokra való költség levonatván, marad tisztán tanügyi célokra 9.967,051 forint. Ebből igénybe vettek a főiskolák 2.884,939, a középiskolák 3.449,400, az elemi népiskolák 1.779,662 frtot.

Belgium 1871-ben a budget szerint 7.170,625 frankot költött tisztán tanügyi célokra, és pedig 1.102.820-at a felsőbb, 1.340,998-at a közép, 4.726,807 frankot az elemi oktatásra.

Poroszország 1874-iki budgetében a kultusz-miniszterium rendes és rendkívüli költségei 11.607,784 tallérral szerepelnek, mely összegből a miniszterium csak 204 ezer 545, az evangélikus egyházra 694,751, a katolikusra 584,281 tallér; a felsőbb oktatásra 1.424.992, a közép-tanodákra 1.248,674, az elemi oktatásra 4.387,956 tallér.

Franciaország e célokra 1874-ben 96.076,068 frankot költött, mely összegből azonban 53 millió az ott állam-fizetésben részesülő papság részére vonandó le. A fennmaradó összegből 36 millió 183,843 frank esik intézetekre, 6 millió 401,030 a szépművészetek előmozdítására és muzeumokra.

Oroszország kultusz-budgetében a görög istentisztelet 9 $\frac{1}{2}$ millió rubelre rugó költségeinek levonása után marad felsőbb iskolákra 2.507,967, közép-tanodákra 5 millió 143,120, elemi iskolákra 3.163,430 rubel.

Az 1876-iki magyar budgetben a közoktatási miniszterium 4.012,169 frt. rendes költséggel szerepel, melyből 310,100 forint jut egyházi célokra, 3.012,858 pedig tanintézetekre.

Ha azon összegeket, melyeket a főbb európai államok a közművelődés előmozdítására költenek, lakosságuk számával összevetjük, ki fog tűnni, hogy az oktatásügy költségeiből esik egy főre

Belgiumban	1 frt. 43 cent. =	57 $\frac{1}{2}$ o. é. kr.
Poroszországban	12 garas =	60 kr. ezüstbe.
Franciaországban	1 frt. 18 cent. =	47 kr.
Ausztriában	48 kr. =	48 kr. papírb.
Oroszországban	15 kopek =	28 kr. ezüstbe.
Magyarországon	20 $\frac{1}{2}$ kr. =	20 $\frac{1}{2}$ kr. papb.

A magyar állam tehát aránylag kevesebbet költ a nép művelődésére, mint Európa nyugati államai, egy harmadát annak, a mit Poroszország, sőt fejenként 8 krral kevesebbet annál, a mit Oroszország költ e célokra.

N.—H.

„Misziói levelek.”

VI.

Giurgevo, november 27, 1875.

Itt egy becsületes magán-tanítóra lettem. Beszél magyarul, németül, románul. Tanintézetébe jelenleg csak 12 gyermek jár, köztük a református egy. Szükségből lelkesíti funkciókat is végez. Legjobban igénybe veszik, miután legtöbben vannak, a katolikusok. Ügye tulajdonkép, a magyar közoktatási minisztert illetné. Kérvényét az igazgató-tanács-hoz átvettem és felterjesztém.

Ez úttal alig pár órát időzhetvén e városban, melynek

zajos piacára a ruscsuki vártoronyból, szájában hoszsú csibukkal néz le a török: siettem az indóházhoz. A váróteremben többek között egy beteg didergett. Jaj kiáltásai elárulták, hogy magyarul is tud. Közeledvén hozzá, megszólítottam őt. Mondá, hogy vizkórban szenved s egy orvos ajánlatával Bukurestbe akar menni. Kopott öltözete s kis kötegeből itélve, láttam elhagyatottságát. Velem együtt a harmadik helyre kért jegyet váltani. Soh'sem érzem nyomasztóbban a szegénység terhét, mint mikor e mindenkitől hidegen nézett betegért anynyit sem tehettem, hogy legalább a második helyre ültethettem volna. Útközben tudtam meg tőle, hogy Adrinápolyban állomási főnök — stations-chef — s előbb egy bajor gőzösön hajós-kapitány volt. Mi több: hazánkfia és temesvári születés. Gyógyítása 600 lirájába került, még sem tudtak rajta segíteni.

Ne bizza el magát senki, még otthon se, nem hogy a távolban. Ime, a ki néhány hónap előtt, anynyi pénz s oly szép rang tulajdonosa volt, ha a véletlen össze nem hoz vele s nem igyekszem, a mint az tölem telt, fájdalmait enyhíteni: a merőben idegenek között még az úton elveszhetett volna. Betegsége anynyira elérte, hogy karjaimon is alig birt kocsiba lépni és egy hételbe szállni, honnan másnap a Brankován kórházba vitetett. Ki tudja él-e még, vagy ő is a föld alatt pihen már mint oly sokan, a kik e hazából kijönnék és itt elvesznek: név nélkül, siratatlanul.

Pitest, december 5, 1875.

Bejártam a Havasföld városait, falvait, pusztáit is s a Szereth és Pruth vize közt fekvő vidékeket. Igyekeztem fölkeresni minden rendű és rangu honfitársaimat, gazdagot és szegényt, boldogot és boldogtalant. Sirtam a sírókkal, örvendeztem az örvendezőkkal, hogy legnagyobb örömet és boldogságomat, itthon, kis családom galambfejecskéi között, a pitesti egyház kebelében feltaláljam. S az aztán az öröm és boldogság, mi ez idő szerint a moldva-oláhországi miszsiói székhelyén, Pitesten feltalálható.

De miután „szenyyesünket otthon mosogassuk”: beterjesztém a dolgok állását, hogy jól ismert indítójuk fölött ítéljen az igazgató-tanács; s hogy a ki a béke halál-harangját meghuzta: a kötele kezébe szakadjon.

A nyilvánosság elébe csak ama szerény tanítást kivánonom felhozni, melyet az ujkori kommuniók alkalmával, mint egyéb helyeken, ugy Pitesten is: a hivek legóhajtottabb üdvére véltem tartani. Felmutatván az eltévedt Nőét, kértem a hiveket, figyelmeztessék leggyarlóbb embertársaikat, hogy példát vegyenek tőle. S tüzetesebben is szólva, következőleg folytatám: „szülők, ti vagytok az isten legdrágább képviselői kedveseitek körében; ti vagytok ama rózsatők, melyekből az élet bimbói fejlenek; ti hordozzátok anyai szivetek biborai alatt az istenség szikráinak ama kis teremtéseit, a melyekből áldásai, vagy átkai lesznek a világnak. Jó példával járjatok előttök. Mert a mit lát a gyermek tőletek, azt cselekszi ő maga is. Nem esik meszszire az alma fájától. Ti pedig gyermekek, ne legyetek ti csúfolók mint Kám. Semek és Jáfetek legyetek ti fiatal barátim, kik mint az ősz pátri-

árkha nevezett sarjadékai bfeledek atyjok meztelenségét: szülditek gyengeségét ne lobbantsátok szemökre. Mert szüleid becsülete a te becsületed. S gondold meg, midön még csecsemő valál, menyinyit túrt, menyinyit virasztott, minő gyöngédséggel ápolt édes anyád, s atyád? Óh mi fenséges ez a név! az istent se nevezhetjük szebben, miután atyánknak nevezük. Mily nagy szerencse az a gyermekre nézve, ha jó lelkü szüleinek szemei előtt nőhet fel! Ha ellenben szerencsétlenségét akarjuk festeni, kell-e több, mint ha azt mondod, hogy árva. Földöz be a szüldök gyöngéit, hibáit; fizess meg jósaikat; az isten is úgy fizet meg neked. Végre, ti mindnyájan keresztyén felebarátim, ha mint Nőé gyermekei között otthon a hazai tűzhelynél is utólrhet a szégyen, gyalázat; menyinyivel fájóbban és égetőbben utólr, ha idgen földön s éppen az oláhnép kiáltozza a füleinkbe: nézzétek, ez hát a magyar; hát ilyenek a hatalmas hun király ivadékaik? Keresztyén felebarátim és honfitársaim! Ti reátok isten országa vár, tehát a legszebb szerencse, áldás és dicsőség, a mely embert e földön illehet. Következésképen a bor, ne a meghasonlás, részegség és civakodás, hanem a békesség, szeretet és öszszetartás oltárává tegye kobleteket. Így legyen az bánat altatója, így lesz a sors csapásai között sebeitek gyógyítója, így lesz lángoló lelketek szőlőveszszőjének, az igazi szőlőtőhez, a Krisztushoz forrasztója, sat. sat."

Szórúl-szóra ezek valának elmondva. S ki hinné, hogy e jó indulatból származott szavakat, mind meg anynyi botránkozás köveinek vették. „Lássátok, hogy részegeknek nevez“ mondá egyik. „Te olyan vagy, mint az apád, apád olyan mint te“ jegyzé meg a másik. „Tegyük vele a mit a bukurestiek“ hangsulyozta a harmadik. Exempla trahunt.

Nem akarom kárhoztatni őket. Sőt istennek adok hálat, hogy régi eszmém éppen általok nyer újabb lüktetést. Nekünk nem templomok kellenek Rómániában, de tandíjjal iskolák sem. Jól tudván azt, hogy a magyart még oda haza is nehéz fizetésre birni; hát idegen földön, a hol, végrehajtó hatalmunk nincs, főleg, midön a románok mindenfelé ingyen iskolákat nyitnak: tandíjjakkal akarjuk-e Péter hálójába vonni? Inyen-iskolát uraim! S ha a magyar kormány nem tudja viszzatartani, hogy a székely gyermekeket évenként százával ne hurcolják ki Erdélyből! tegye meg legalább, hogy a haza és erkölcsre nézve végképen el ne veszzenek, támogassa a miszsiót.

Nem szükség felhoznom, mit már ezeken felhoztak, hány kicsalt, kilopott, vagy éppen saját atyjától eladatott inas, gyermek sanyarog Rómániában, rongyosan, nevetlenül, azt sem tudva, hogy az égből ki hozta le és miért a valást? Az ilyenek aztán ha fölnevekednek s a szerencse szolgál nekik: lesznek egyháztalagok és persze előljárók is; számosan közölők abban vélvén gyakorolni szívök buzgóságát, hogy a papokat kergetik, az iskola-tanítókat cselédeknek tekintik s a legvilágosabb igehirdetést sem értik. Hitszegők, házasság-törők, dorbézolók lesznek, vad házasságokban élnek. S e kevert vlszonyaikkól se magyar, se oláh, hanem isten tudja mifélek születnek.

Hol tömörültebben vannak e pátriótáink: inyen-iskolát mindenütt vasárnapi iskolával. Mert a szegény inas gyermek, a ki egész héten fut, fárad s eszi a piszok: megérdemli májszterétől, hogy tisztát adasson reá legalább vasárnap s ne sajnálja oktatásáért is azt az egy pár órát.

Részemről már ez ügyben is tettem lépéseket. S bizonyos városban találtam nemes ügybarátra, ki az ott nyomorgó székely gyermekeket öszsze fogja irni. Hasonló öszszeszerítást szándékozom eszközölni az egész Rómániában. Miután ritka oly város, hol ezen székely fiuknak 30—40, sőt többre is ne menne a számok.

Igaz, hogy a vasárnapi 'iskolára nézve, nem minden iparos mondja: „jöjjön el a te országod“, én sem tudok — felel nem egy — olvasni, sem irni, mégis májszter lett belőlem. Éppen azért kérném egyházunk hatásáit s a hazai lapok fennkölt lelkü szerkesztőségeit: vonják ide nem késve már tovább, a magyar kormány figyelmét, adjon erőt és hatalmat, hogy a konzulátusok is segítségünkre legyenek; hogy a szegény mester-inasokból, okosabb és neveltebb emberek váljanak, mint májszterjeik; hogy ha egykor a gyülekezetek élére állanak, ne véljék, hogy a fényes óra lánc, vagy a köcsög kalap, törhetetlen kritérium a közigazgatásra, vagy vezérkedésre.

Hét—nyolc ily inyen iskola egyelőre elég. S hét—nyolc inyen iskolával azt hiszem több árva-lelket fognánk megmenteni, mint hetven—nyolcvan templommal. A templom-építés nem kezdete, hanem koronája szerintem a miszsiót. Itt még most nem építeni, szántani-vetni kell. De hajh! keserű munka ez: rossz időben, köves földön s gyenge eszközökkel.

Ez a munka tehát a jövőért volna. A jelenre nézve pedig, vagy is azon hérósokra nézve, a kik nem gyermekek többé, még is bajosan van benőve a fejök lágya: ha Celder ur vörös övet kért, szabad legyen nekem kérni Vitus pap gerundiumát.

Tomka Károly.

KÜLÖNFÉLÉK.

— E számunk utolsó ez esztendőben. Búcsut veszünk olvasóinktól azon reményben, hogy egy rövid hét mulva ismét találkozunk. S ha lennének, kik elmaradnak, azoknak is szívesen mondunk isten hozzádot, holott nem tudják, mit cselekesznek. Nehéz esztendőt éltünk át; sok kellemetlenséggel kellett megharcolnunk; sok keserű óra fájó emléke fűződik e rövid multhoz; melyek vajha, soha ne ismétlődnének újból. Mi nem örömet gondolunk viszza a küzdelmekre. Mert, bár öszinte meggyőződéssel vettünk részt a harcban, mint egyszerű közvitézek: az ily győzelmeken nem tudunk örvideni s a vereségek kétszeresen fájnak. S fáj mindaz, a mi történt azért, mert nem magasabb szempontok vezéreltek mindenkit a küzdelemben, hanem személyes gyűlölködés, torzsalkodás és a kérelhetetlen szenvedély haragja éppen onnan, honnan legkevésbé volna várható, s a mely oldalról legkevésbé nevezhető tisztességnak. Mindezek a multé, s bár ítéletünk alá tartozhatnak immár; mi fátyolt akarunk borítani mindarra, mit nem-letté nem tehetünk. Inkább a jövőöire függeszzük tekintetünket s bár ott kevés vigasztaló int

felénk, azon erős elhatározással indulunk meg, hogy hű másolói leszünk az eszményeknek; s bár az hivatásunkhoz tartozik, hogy véleményünket függetlenül elmondjuk, de a lehető objektivitással fogjuk azt tenni s azon erős meggyőződésben és tökéletes biztosítással, hogy nem anyagi nyeresémet, világi dicsőség, vagy személyes ambíció vezérel, hanem a közjó s azon óhaj: vajha, jobb napok derülnek egyházkerületünk életére! Hiszszük, hogy e tekintetben nem fogunk csalódní; túl fogjuk élni a mostani csapásokat, s a jövőndő azon eszméké és törekvéseké, melyeket mi képviselünk. Szívesen kérjük mindazokat, kik velünk egyetértenek, együtt éreznek: csoportosuljanak minél tömörebben, alkossunk erős táborot, hogy önbizalmunk legyen ama fundamentum, melyen felépül az a palota, melyről hiszszük, hogy abban lakik az igazság, és a jövőndő. Boldog új esztendő!

== Mellékletünkre nézve szükségesnek látjuk megjegyezni, hogy hátra levő részét az „egyházi jognak“ azért nem küldhetjük el az év folytán, mert tehnikai akadályokkal kellett küzdenünk, melyeket elhárítani, nem állott módunkban. Azonban a hátra levő ivatek a jövő év nyegyedben minden bizonynyal meg fogják kapni olvasóink, mint 1875-ik évre szóló illetményt, 1876-ik évre pedig, ismételjük, újra „Prédikátori tárt“ fogunk adni, melynek ivatei a jövő év folytán mind olvasóink kezébe lesznek s melynek szerkesztésében arra fogjuk fektetni a súlyt, hogy az irodalmi, választékos nyelven szóljon az olvasókhoz és hallgatókhoz s mégis egyszerű, népies voltánál fogva használható legyen bármely falusi szószéken. Ez áldozatot azon reményben hozzuk, hogy mostani előfizetőink kellő méltánylatával fog találkozni; s egyszersmind buzdításul szolgálnd, hogy minél többeket megnyerjenek vállalatunknak. Ha minden munkálkodásunk hiában való lenne is; de meg vagyunk győződve, hogy „Préd. tárunk“ nem fogja eltéveszteni hatását, mert oly téren mozog, hol mindnyájan egyik vagyunk a hitben, a reményben, és a szeretetben, holott prédikáljuk Jézus Krisztust, ez eszményképét az erkölcsi fenéségnek, melyben határozodik istennek országa.

== Előfizetési felhívást bocsátott ki Málík József a „Székely Tanügy“ második évfolyamára, melynek egész évi ára 4 frt s mely S.-Szt.-Györgyre küldendő. Továbbá, „Közegéségi Lapok“ egészségügyi, és életmentési ismeretterjesztő közönyre Széll Lajos Budapesten, melynek ára 5 frt s mely VIII. ker. vas-utca 15. sz. küldendő. — Mindkét ügyesen szerkesztett lapot melegen ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

== Felhívás a „Gyalui kör“ minden rendű és felekezetű tanítóihoz. tanítónőihez! A kolozs-dobokai tanker. tantestület választmánya idei 48. sz. alatt küldött felhívásában alólírtat bizta meg a szétmállott „Gyalui kör“ újra szervezésével. Szíves készséggel engedek a megtisztelő bizalomnak; mert erősen hiszem, hogy a társulás útján kifejlődő eszmecsere és mozgalom, némi lendületet ad vidékünk nagyon is elhanyagolt népnevelési állapotának. Felhívom azért a „Gyalui kör“-ben működő tanító urakat és tanítónőket minden különbség nélkül, hogy a kör újra szervezése érdekében tartandó értekezletre a jövő 1876-ik év január 12-én délelőtt 10 órára Gyaluban megjelenni sziveskedjenek. A ki nem halad, az marad. Szellemi téren elmaradni, anynyi mint vakon élni. Ily rit életet élni pedig mindenk felett a tanítónak nem szabad. Ragadják meg azért önök az alkalmat, mely bár szerény körben, munkásságra, előhaladásra hívja fel. Tisztelettel kérem a t. lelkes urakat, sziveskedjenek e felhívást egyházuk tanítóival közleni s oda hatni, hogy a tartandó értekezletre megjelenjenek. Gyalu, decz. 13. 1875. Deési Gyula, ref. pap.

Főmunkatárs: SZÁSZ DOMOKOS

== A prot. Theologiai Könyvtár előfizetőit tisztelettel értesitem, hogy a folyó évi könyvilletmény második kötetével hátáskörömön kívül fekvő akadály miatt elkéstem; de már a munka sajtó alatt van, s gyors és pontos nyomdánk remélni engedí, hogy új évre, vagy kevés idővel azután mindenkihez megérkezik a könyv. Az idén csak két kötet fog megjelenni, de az ivatek száma a tavalyinak három kötetével lesz egyenlő. A jövő évi előfizetésre nézve bátor vagyok a következőket kérni: 1-ör. Méltóztassanak az előfizetési pénzt új évkor, mindenesetre a szokott határidőig, jan. 15-ig beküldeni, mert a késedelmező előfizetők jelentékeny kárt okoznak önmagoknak és a vállalatnak, mely ép ugy az övék, mint az enyém. 2-ör. A jövő évre azok is csak 4 frtot küldjenek, a kik kötött példányokat járatnak, mivel a jövő évben az egyik könyvilletmény a biblia lesz, melyhez nem kell tábla, s ezenkívül még csak egy vastag kötet jelenik meg, melynek táblájára a jelen évről megmaradt 50 kr. 3-ör. A jövő évre az új előfizetőket elfogadom minden további kötelezettség nélkül is, mivel az az utolsó az első hároméves körben. 4-ör. Végül a régiebb előfizetőket bátor vagyok tisztelettel figyelmeztetni, hogy ők mindnyájan 3 évi kötelezettséggel fizettek elő. Budapesten, 1875. dec. 20-án. Kovács Albert, a theol. könyvtár szerkesztője.

== A „magyarországi protestans-egylet“ tagjait tisztelettel kérem sziveskedjenek az 1875—6-iki ötödik egyleti évi tagsági díjaikat az előfizetések alkalmával hozzám vagy a pénztárnokhoz beküldeni. Ugyanazon postautalványon, nevemre címezve beküldhető a „Theol. könyvtár“ és „Egyházi Szemle“ előfizetése és a prot. egyleti tagsági díj. Különösen a főkegyetek pénztárnokait bátor vagyok figyelmeztetni, hogy a főkegyeleti tagok évenként 50 kr tartoznak a központi pénztárba fizetni, melynek az illetőktől öszszeszedése és ide beküldése a vidéki pénztárnokok feladata. A mult egyleti évről a főkegyetek nagyobb része hátalétkban van. Budapesten, 1875. dec. 20-dikán. Kovács Albert, egyleti titkár.

== Halálozás. Özv. Török Ferencné szül. Hartmann Zsuzsánna, a maga, ugy szintén gyermekei Katalin: Szunyogh Istvánné és gyermekei; néhai Török Anna férje Péntek Farkas és gyermekei; Zsuzsánna néhai Szilágyi Károly ref. pap, neje és gyermekei; Miklós, Ferenc mindszenti ref. pap nejevel és gyermekével; Ilona; Pünkösti Ferenc uzoni ref. pap neje és gyermekei Borbára és Mária; ugyszintén számos rokonok nevében szomorodott szívvvel jelenti feledhetlen férje, néhai: Török Ferenc ippi ref. pap és a sz.-szolnoki ev. ref. egyházmegye hosszu időn át buzgó főjegyzőjének folyó hó 11-én este 10 órakor egy rövid hétig tartó szenvedés után életének 79-ik, boldog házasságának 48-ik és papi hivatalának 50-ik évében történt gyászos kimúltát. Hült tetemi folyó hó 14-én délelőtt 11 órakor a ref. egyház szertartása szerint az anyaföldnek átadattak. Áldás és béke lebegjen porai felett!

== Az egyes országok műveltségét az iskolába járó gyermekek számarányához képest Levasseur francia tudós következőleg állítja öszsze: Canada 23, az Egyesült-Államok 17, Baden 16, Württemberg 15½, Poroszország 15, Francia-, Svéd- és Bajorország 13, Nagybrittania 12, Ausztria és Spanyolország 9, Magyarország 7½, Olaszország 6½, Görögország 5½, Portugália 2½, Oroszország 2, Törökország 1, Egyiptom ½. A számok azt jelentik, hogy 100 lélekre hány iskolába járó gyermek esik. Megjegyezzük különben, hogy ezen egyszerű számok a műveltségnek csak egyik kis mérvét képezik.

Felélős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein János m. kir. egyetemi nyomdásznyál, az ev. ref. főtanoda bettivel Kolozsvárt.
 Mai számunkhoz van mellékelve az „Erd. prot. közlöny“ címlapja, tartalommal együtt.